

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVIII

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ - 1997 - JULY-AUGUST

No. 568-569

NOWI DNI

Засновник і редактор 1950–1969 П. К. Волиняк

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю
Мар'ян Дальний – головний редактор від 1978 р.
Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00
австралійських

ІНШІ КРАЇНИ
\$30.00 American or equivalent
Авіапоштою – \$50.00 U.S.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
5 Reserve Crt.
Glenroy, Melb., VIC. 3046 Australia
Tel.: 03-9306-1997

M. Waksiukenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛІ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Антоніна Листопад — З ЦИКЛУ "ДО УКРАЇНИ"	1
Володимир Островський — "БОЖЕ ДІВЧА" (історичне оповідання)	3
Зеновія Гринах-Чабан — ПОЛКОВНИК (новеля)	8
Президент Леонід Кучма — ПРО АНГЛОМОВНУ "ІСТОРІЮ УКРАЇНИ-РУСИ"	10
Василь Шендеровський — УКРАЇНСЬКА НАУКО, РОЗМОВЛЯЙІ ПО-УКРАЇНСЬКОМУ	12
Петро Грицак — ІСТОРІЯ ТЕРОРУ чи ТЕРОР ІСТОРІЇ?	14
Іван Савич — ПРО СІНА ГОЛУБОЇ ДЕСНИ	17
Кузьма Грищенко — ІЗ ЗБІРНИКА "НАРОДЖЕННЯ ПІСНІ"	19
Клавдія Фольц — ТУГА за ОДЕСОЮ	20
Марта Липа-Гуменецька — ЮРІЙ ЛИПА	21
Ол. Волох — МОЛОДІСТЬ	24
Я САС — ПРЕЗУМПЦІЯ ВИННОСТІ	25
Георгій Шибанов — З ПОКАЯННЯМ БИ і МОЛИТВОЮ	26
Павло Лопата — ВАСИЛЬ ЛОПАТА в КУМФ.	29
Валеріян Ревуцький — ІВАН КАВАЛЕРІДЗЕ	32
Мар'ян Дальний — ДО УВАГИ СПІВРОБІТНИКІВ і ЧИТАЧІВ.	32
Ігор Бондар-Терещенко — КАЛІГРАФІЯ ЧАСУ	33
Пресова Служба КІУС — РОСІЙСЬКИЙ ЦЕНТРАЛІЗМ і УКРАЇНСЬКА АВТОНОМІЯ	35
Ростислав Василенко — НОВА КНИГА В. РЕВУЦЬКОГО	36
Юх. Красноштан — ПОДВИЖНИЦТВО СОФІЇ СКРИПНИК	38
Йосип Кульчик — УКРАДЕНЕ ІМ'Я.	39
Маркіян Ковалюк — ЖУРНАЛІСТ із ХИСТОМ ПИСЬМЕННИКА.	41
У. Д. — ЦІЛЮЩА ВОДА "КУЯЛЬНИК"	42
Анатолій Мироненко — МІРА БЕЗУМСТВА НАШОГО	43
Людмила Коханець — ЯК "ФАРАДЕЙ" СТАВ "АКАДЕМІКОМ ВЕРНАДСЬКИМ".	45
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	46
ЛИСТИ до РЕДАКЦІЇ	47

На першій стор. обклашки: Пам'ятка історії нашої. Імовірне місце заги-
белі князя Святослава Хороброго на дніпрових порогах у 972 році.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріялів редакція не повертає. • Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріяли.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Антоніна ЛИСТОПАД

З ЦИКЛУ "ДО УКРАЇНИ"

Серед літа накидало снігу.
Колиски — то на лід, то на жар.
Україно, Престольная книго,
Все кладемо Тебе на Олтар.

Україно, зажурена нене...
У жалобі тернові хустки.
Україно, листочку зелений,
Де Твої синьо–жовті квітки?

Цюпцю–любцю–голубцю–Вкраїно!
Б'ється серце гаряче Твоє.
Чи є Доля у кожного Сина?
Чи зозуля всім дочкам кує?!

Заморожена в часі, калино...
Сиві грона — по сивих гаях.
Україно, свята Україно,
Нерозквітла трояндо моя.

І нема пелюсткам іще міри.
Та зйдуть вони й серед трущоб.
Свят–Надіє, Любове і Віро!
Ми без Тебе, Вкраїно, ніщо...

І ніщо — наші радості й рани.
Все гартує вечірня луна.
Україно, щедрівко Різдяна,
Великодная Зоре ясна!

Що Стожарам столітня крига?
Ясне сонечко. Посеред Кмар!
Україно, престольная Книго!
Все кладемо Тебе на Олтар.

ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ ШЛЯХ

*Багато покликаних,
Вибраних мало.*

(Притча про багату вечерю, Новий Заповіт)

Божилися дітьми.
На хрест присягали.
Життя України — то спрага і страх.
Багато звияги. А витязів мало!
Тернами проріс Пересопницький Шлях.
Батьками божились. На кров присягали.
Офірою стало селянське село.
Багато посіяно.
Зібрано мало.
Усе за вітрами чужими пішло.
Божились землею. До зір присягали.
Собі сповідалися на чеснім духу...
Багато святилось.
Освячених мало.

Одні — хрестоносці. На Хреснім Шляху!
Сльозами божились. Росі присягали.
Життя України — безжальність і жаль.
Багато покликаних.
Вибраних мало.
А треба іги!
Через сміх і печаль.

СПАЛЕНІ ОБЕРЕГИ

Обереги — на спалених вежах.
Б'ється в Берег Могутня Ріка.
Україно, моя незалежна,
Та чому ж ти підлегла така?!

Підлягаєш і вбивці, й злодію.
Скільки поля для себе не сій,
Не тобі підлягають події,
А залежиш сама від подій.

Злидні з нами вже запанібрата.
Де багатого взяти слівця?
Таж не вміли ми жебракувати
Із пра–прадіда–діда–вітця.

Що не день, то гострішають рани.
Що не ніч, — каменішає Шлях
Українська Доле весняна,
Чому смуток осінній в очах?

І голодні вогні на стодолі
Підповзають до горла вужем.
Дочекалися Вольної Волі.
Скористатись не вміємо вже.

У теплі, а неначе холоном.
Що не око, то погляд лихий.
Україно, Свята іконо,
За чий Тебе мучать гріхи?!

* * *

Є витязі. Вігійство є.
Щось — в мармурі. А щось — у глині.
Лиш свій свого не визнає.
Нема пророків в Батьківщині.

Ота затята риса — впертість.
Упав від неї навіть Рим.
Умієм шанувати мертвих.
І страшно заздriamo живим.

А небо ллється в очі сині.
Шумлять нескошені лани.
Нема пророків в Батьківщині.
Бо завжди кричимо: розпни!

ОМОФОР для ПРЕСТОЛУ

На посвячених — плями крамоли.
Не блищать золоті береги.
Де престольних знайти для Престола?
Щоб пристойність для всіх берегли...

Правдолюбство німих богомолів...
Чи сліпому побачить блакить?!
На Святому одвічно Престоли
Вічно грішний Престольник сидить.

Забороло втекло в заборону...
Де не глянеш, то царські хрести.
Може, краще сховати корону,
Як немає кому одягти?!

ОМОФОР для УКРАЇНЦЯ

Чи Ти за Україну не бився на крісах?!
...В кривках ще досі гарячі сліди.
Чи бачиш ту Славу, що стогне під лісом?
А зрада сміється. Сміється завжди.

Чи Ти за Україну до снігу не сивів?!
Скільком українцям нема вороття!
Чи гордий за дуже, чи дуже гнівливий?
Що радше на смерть підеш, ніж на життя.

Чи ти за Україну не падав до Прірви?
Ти — ВІРУЮЧИЙ.
В НАЙСВЯТІШІ ЧЕСНОТИ.
Ти віриш собі.
...Ти нікому не віриш.
Бо йдеш поодинокі лише на Голгогу.

ОСТАННЯ МОЛИТВА

Єдності просимо, Боже, віками.
Тільки нешира молитва. В ярмі.
...Скинь хоч з душі бідолашної камінь.
Той, що собі почепили самі!

Дивно всміхається стомлена Віра.
Вмієм співати на всі голоси.
...Ні, не бальзаму — в роз'ягрену шкіру.
Дай нам краплину своєї роси.

Маємо, Боже, знаки ті пророчі.
Все у нас родить, чого не посій.
...Всип же Прозріння в задимлені очі.
Щоби не заздрили кривді своїй.

Де наші кобзи, трембіти і гуслі?!
Струни не можуть настоїть сини.
...Щоби не з'юджувались на спокусі,
Господи, слух нам правдивий верни.

Є ми багаті. На ласку. На строї!
Дуже барвистий і плач наш, і сміх.
Господи, дай нам слабого спокою,
Щоб пригулились свої до своїх.

Бо в чужину непростимо загрузли.
Все Тобі видно. Із Синіх Небес!
Господи, дай нам Здорового Глузду!
Щоб не глумили самі хоч себе...

Наша краса... Таж на неї би дмухать!
Тут, на Землі, незаземлена Вись.
Маємо Душу. То дай нам ще й Духу...
Щоб над собою самі піднялись!

ПЕРША ПІСНЯ

Усе — на крилах берегинь.
На родовому виднокрузі.
Не крайте, душу, вороги.
І не карайте, друзі.

Є Простір. З викликами змов.
Є Час. І обережна стрілка.
Не смійся, золота сурмо.
Не плач, калинова сопілко.

Не раз ще випадуть сніги.
І сум затисне серце в тузі.
Не загордіться, вороги.
Не погордуйте, друзі.

Допоки гомін із дібров,
Допоки свічка в Першохрамі,
Не захолюнь, Свята любов,
Не спопелися, Пам'ять.

Коли не буде вже снаги
На пожовтілім зимнім лузі,
Не возвеличте, вороги.
І не зганьбіте, друзі.

ОМОФОР для КАЛИНИ

Є Святість. Треба освятити!
У душах полум'я росте.
Калинові ми діти.
КАЛИНА — ДЕРЕВО СВЯТЕ.

Життя — не пісня солов'їна.
Життя — то найсвятіший Храм.
Коли украли Україну,
Калина залишилась нам.

Нема яскрішої іскрини.
Сумління чисте і просте.
Сто літ ломили цвіт калини.
Століттями вона цвіте.

ВЕЛИКОДНЯ ПІСНЯ

Нині у нас Великоднее Свято.
І не затьмарити Божого Блиску.
Сійся—родися, руго і м'яго!
Вийся, зелений любистку...

Все перепишемо нині набіло.
На КОРОГВІ РОДОВИХ ВОДОГРАЇВ.
Сійся—родися, Словом і Ділом,
Земле пісенного Краю!

Сонце зупинить усі завірюхи.
Знову бруньки на Чумацькій тополі.
Сійся—родися Духовністю й Духом,
Поле Української Долі.

Нині у нас Великоднее Свято.
І не затьмарити Божого Блиску.
Сійся—родися, руго і м'яго!
Вийся, зелений любистку...

Антоніна Листопад — педагог і поетеса з Краснодону Луганської обл., член Спілки письменників України, лауреат премії ім. Василя Стуса, також лауреат премії ім. Олени Пчілки. — Ред.

"БОЖЕ ДІВЧА"

Історичне оповідання

— Мати Серафима приїхала! — гукнула черниця-воротарка, і ці слова, що їх кинула вона в монастир, миттю відгукнулися луною в усіх його закутках.

Черниці, порушуючи суворий монастирський порядок, спиняли працю, перебалакувалися, навіть підходили ближче до монастирських воріт, щоб хоча глянути на матір Серафиму (так усі звали її за старший вік), а може й почути яких новинок.

Бо ж то не з абиякого міста вернулася мати Серафима, а з самого Києва. І не в яких буденних справах їздила вона туди, а з донею самого князя Юрія Гольшанського-Дубровицького, з цим "Божим Дівчам", яке чомусь любили навіть і ті, що ніколи в житті й не бачили її.

Ледве воротарка відчинила ворота і вів вїхав на широке монастирське подвір'я, як ближчі черниці обсіли матір Серафиму, немов ті бджоли матку, та засипали її враз питаннями:

— А де князівна? Чи здорова Юлія?... Може вернулася?

В очах старої черниці блиснули сльози, а зсінілі уста затремтіли.

— Упокоїлась! — ледве вимовила, схилила голову й гірко заплакала.

Черниці скаменіли.

Всі враз спустили очі, руки творили широкий хрест, а уста шепотіли:

"Упокой, Господи, душу отроковиці Твоєї, князівни Юліянії..."

Мати Серафима вже не плакала, бо виплакала всі свої сльози, лише в глибокому сумі кивала головою. Черниці допомгли їй, втомленій далекою дорогою та прибитій горем, злізти з воза й повели її до келії. А ігуменії послали сказати, що преставилася князівна Юліянія.

Сумно загуділи мідні дошки-дзвони з монастирської дзвіниці. Їхні жалібні звуки немов відривалися не від холодного металю, а від живого людського серця, і зо стогоном линули в усі сторони Полісся. Їм тужно вторили шувари на багнах і вільхи на урочищах. Їм хвилиною мовчанки відповіло все живе в монастирській околиці, перелякане несподіваним сумним дзвоном. Лише сонце дивилося на поліську землю так само спокійно, немов би знало якусь таємницю смерти "Божого Дівчати".

З низько опущеними очима, з холодним кам'ям у грудях ішли черниці до церкви на панахиду за душу князівни Юліянії Гольшанської-Дубро-

вицької. Останньою пішла ігуменія — мати Ганна, в супроводі черниці Серафими.

— Втомилася? — говорила ігуменія. — Сьогодні відпочнеш, а завтра покличу тебе — оповісиш мені про все...

Над Поліссям проходила друга літня ніч після того, як вернулася з Києва мати Серафима, посипала озера й річки зорями-брилянтами, поливала місячним світлом килими піль і лугів, розстелювала білі серпанки по багнах.

Монастир відпочивав у сні після праці й молитов.

Лише з відчиненого вікна ігуменії ще лилося жовте світло й потопало в заросеній зелені садка. А разом із струмками світла виливалися в садок і притишені слова то ігуменії, то матері Серафими.

— Я тут недавно, — говорила ігуменія. — Правда, і здалека чула дещо про князя Юрія та його небіжку доню. Але це лише краплинка того, що оповідають про них тут, на Поліссі. Дивні діла Господні, дивні й шляхи людські! Мені дуже хотілося б знати про небіжку князівну все, все. Чи ти не могла б мені оповісти?

Черниця Серафима вклонилася.

— Оповідати про моє "Боже Дівча" — це бальзам на рани мого серця. Лише благослови, мати ігуменіє, а оповім тобі все, що бачила, що чула, та що відчула своїм серцем.

Ігуменія, жінка ніжної будови, з ясними очима й застиглою глибокою думкою на високому чолі, присунула до себе каламар, узяла в довгі білі пальці тростинку-перо й сказала:

— Оповідай, сестро, а я дещо запишу на пам'ять нащадкам.

Старенька черниця Серафима перехрестилася й почала:

I.

Було це якраз шістнадцять років тому, теж уліті. Дійшла до нашого монастиря вістка, що княгиня Гольшанська породила в Дубровицях донечку. І тодішня мати ігуменія, небіжка Варвара, і ми всі черниці дуже зраділи та гаряче молилися в часі молебня за здоров'я родильниці та дитинки. Бо князь Юрій з княгинею, що завжди пам'ятали за монастир, пережили велике нещастя...

Черниця Серафима спинилася, якби забракло їй повітря.

— Кажеш про їх сина? — тихо підповіла ігуменія, глянувши на стареньку черницю.

— Так. Але це було за п'ять років до народження Юлійки.

— Розкажи мені й про це.

— Тяжкі то були часи, — глибоко зітхнула мати Серафима. — Татари раз у раз наїжджали на наші землі. То Овруч спалять, то Звягіль пограбують, то знищать якийсь інший город. І кожний раз великий ясир беруть. А про коней, худобу, вівці й всяке інше добро й не казати. Скрізь згарища, скрізь трупи, плач, лемент. Князь Юрій дуже дбав про своє князівство. І лише, бувало, зачує, що десь появились татари, зараз же виражається та йде на поміч. І дався татарам так у тямку, що й згадати не могли за нього без ненависти. Та все думали, як би йому помститися...

Ігуменія уважно глянула на стару черницю.

— Оповідай, сестро, тільки про те, що було справді та що знаєш напевно. Не гнівайся, бо люди часто оповідають різні вигадки.

— Знаю, мати ігуменіє, знаю! І кажу тільки про те, що було та що сама на власні вуха чула в домі Гольшанських. Отже, татари давно вже надумали помститися князеві Юрієві. Та годі їм було, бо князь скрізь по границі мав сторожеві вежі та добру службу: ще татари десь за тридев'ять земель, а він уже знає й перший нападає на них.

Хоробрий був князь Юрій, а разом і добрий чоловік та батько, дуже кохав жінку й любив свого єдиного сінка, княжича Ростислава, що мав тоді всього два роки. Ах, як тішилися ним батьки! Бо хлопчик був гарненький, здоровенький. Його то й угледіли собі татари на месть. Довідалися, мабуть, що князь Юрій десь далеко на ловах, а княгиня нездужає, та й несподівано напали на Дубровицю. Вмить ока сторожу порубали, палату пограбували, схопили княжича Ростислава та й навтіки. Мабуть сподівалися великого окупу, а може й чого більшого...

— І не дігнали їх княжі дружинники? — здивувалась ігуменія.

— Це так несподівано й швидко сталося, що й голови погубили, а як вирушили, то по татарах і слід замело. А кажуть, що найстарший татарський князь обіцяв тому, хто привезе маленького Гольшанського, якусь велику нагороду. Тож другий татарин убив того, що віз нашого княжича, та й забрав дитину з собою. Що потім сталося не відомо. Тільки як я довідалася, якийсь інший татарин його виховав, бо може теж надіявся на велику нагороду і Ростислав Гольшанський став татарчуком.

Раптом черниця Серафима спинилася й збен-тежилась:

— Вибач, мати ігуменіє, я трохи вернулася назад та й забула, що почала з народження небіжки Юлійки.

— Нічого, нічого, оповідай.

II.

— Отже, — продовжувала старенька черниця, — ледве ми помолилися за здоров'я княгині та по-вонароджені донечки, як прилетіла друга вістка, що княгиня вмерла. Боже мій! Як нас ця вістка вразила. А за кілька днів знову посланці від князя; просив матір ігуменію прислати йому яку досвідчену черницю доглядати за маленькою сиріткою. Мені було вже п'ятдесят років, мала я колись своїх дітей, отже, мати ігуменія й благословила мені йти до князя та бути там доти, доки буде треба.

І моя Юлійка виросла під моїм оком. Я ж і віддала моє "Боже Дівча" Богові...

Худенькі плечі черниці почали здригатися, в запалих від старости грудях перехопило віддих.

Давши їй облегшити своє горе плачем, ігуменія м'яко сказала:

— Якщо можеш, оповідай далі, а як втомлена, то...

Але мати Серафима вже говорила далі:

— Приїхала я в город Дубровицю й просто до княжої палати, деревляна вона була, але гарна, велика. Зустріти мене вийшов сам князь Юрій. Я аж почервоніла від хвилювання, що мене вітає пашадок славного князя Семена Гольшанського, великого оборонця нашого народу та Церкви — і від татар, і при дворі великого князя литовського. Та ледве пізнала його. Так прибило його горе. Постарів, насутулився, на скронях почав сивіти, а мав тоді не більше, як тридцять і п'ять років. Не таким я його бачила перед шести роками, незабаром після шлюбу. Гарний тоді був: високий, стрункий, здоровий, в лискучому кінчастому шоломі, в дамаській кольчугі, з довгим мечем при боці. Жаль мені його тепер стало і я в тій хвилині дала в душі "обіг" Богові, що не пожалію сил, щоб допомогти князеві в горі.

— "Ходім", — промовив до мене всього одним словом.

І повів мене довгими хоромами-сінями, де завжди обідав разом із дворецькими та службою, і ввів до світлиці праворуч сіней.

— "У цій світлиці, — сказав, — жила княгиня, тут народилася Юлійка, тут і буде жити вона надалі з тобою. Нічого не пожалію, аби втримати мені при житті оцю мою квітку, — вказав на гарну колиску, біля якої стояла молода кормилиця-няня, — бо, знаєш... я сирота..."

Голос його затремтів. Відвернувся й мовчки вийшов. Я заглянула до колиски: мені видалося, що бачу не звичайну дитинку, а небесне янголятко. І я відразу полюбила мою Юлійку, як рідну дитину.

Ігуменія покляла на хвилинку тростинове перо, поправила гнотик свічки, задумалася, а згодом відозвалася:

— Слухаю тебе...

— Коли Юлійка почала ходити та говорити, а потім і підростати та набирати розуму, — продовжувала оповідання черниця Серафима, — тоді то й прийшла мені нагорода за мої недоспані ночі, за всі мої турботи, за працю. Що це за добре серденько було! Одного разу няня не доглянула, я зайнялася ділом, враз, глип — Юлійки нема. Ми туди-сюди по палаті — нема. Вибігли в садок, дивимося між деревами — ніде не видно. Враз чую:

— "Мамо!" (вона так мене називала).

Підвела я очі й замерла: Юлійка на дереві.

— "Пташеня, — каже, — випало з гнізда, а його мами вдома нема, то я хочу до гнізда долізти й покласти його."

А гніздо було високо, високо...

Раз у городі сталася пожежа. Багато хат вигоріло й люди втратили в огні все своє майно. Князь багато помагав нещасним, — будував їм хати, давав усяку поживу, одяг та інші речі. Придивляється до всього Юлійка, та враз і каже мені одного разу:

— "Мамо, я вже не хочу забавок; віддай всі мої ляльки та інші забавки тим бідним діткам; хай побавляться..."

Добре серденько мала змалечку. Мати Серафима сумно похитала головою, продовжуючи:

— І вже з дитячих років тягнулася серцем й розумом до Бога. Коли я молилася, вона ставала біля мене навколішки й ні одним словом не покаржилася, що їй болять ніжки. А потім почала вже задумуватися й про світ і про Бога. Було їй, пам'ятаю, шість років. Сидить задумана в садку й нічого не бачить, не чує.

— "Про що ти так думаєш?" — питаюся.

— "Про те, — каже, — по що на світі пташки, сонце, люди."

— "Що ж ти надумала? По що?"

— "Бо Богові було б сумно, як би пташки не співали, сонце не світило й люди не сміялися. А що, хіба ні?"

Одного разу підійшла до мене, пеститься, а оченятка такі сумні, сумні.

— "Що з тобою, Юлійко?" — питаюся.

— "Мені сумно на землі, я піду до Бозі..."

В мене стиснуло серце. Не до життя, — подумала я, — ця дитина, і тоді ж назвала її "Боже Дівча".

Коли Юлійці скінчилося вісім літ і отець протопоп почав її вчити читати слово Боже, мене відвезли до монастиря. Але половина мого серця залишилася там, у Добровиці, в княжій палаті.

На очі старенької черниці знову нагорнулися сльози.

III.

— Не забула мене Юлійка. Раз у раз просила батька: або завести її до мене сюди, або привезти мене до неї до Дубровиці. І бувало, що я тижнями або й місяцями жила в Юлійки, особливо, коли вона була хвора, чи князь виїжджав на рагь або на лови до сусідніх князів. І з кожним разом я міцніше переконувалася, що худенька та сумненька моя Юлійка слабо зв'язана з землею й кожної хвилини може відірватися від неї.

— Але був час, коли земля міцно потягала її до себе своїми радощами. Юлійка мала тоді дванадцять років. Ні з того ні з сього захотілося їй з лука стріляти, на коні їздити, за зайцями та лисами із псами вганятися. Але тривало це недовго. Небо перемогло, душа знову потягнула вгору — до добра, до світла.

— В тому часі князь Юрій, поставивши Юлійку на ноги, оженився вдруге, і Бог дав йому сина. Для Юлійки настало нове життя: вона звільнилася від опіки й почала жити власним життям: читала Письмо святе, помагала вдовицям, сиротам і нещасним, відвідувала святі місця — церкви та монастирі, молилася, постилася та все дбала про ближніх. І я її розуміла: мати була в могилі, батько при другій жінці та дитині, я в монастирі; одинокою найближчою істотою, якій могла вона відкривати свою душу, був Бог. І Богом вона жила.

— А було їй тоді всього п'ятнадцять років.

Торік, як ти, мати ігуменіє, знаєш сама, насунула на нас татарська хмара й обсіла Дубровицю, немов та сарана. Та дарма, — князь Юрій Гольшанський знову став вояком. Відбив татар із великими втратами та далеко на південь, малющо не до самого Звягеля, здоганяв їх та нищив. Мабуть хотів заплатити їм за сина та дати їм таку пам'ятку, щоб удруге не важилися на його князівство не то що пориватися, але й дивитися із степів. То ж не диво, що околиці Дубровиці й весь клин між Горинем та Случем були засіяні татарськими трупами, а де-не-де й раненими, що не мали сили ні їхати, ні йти. Вони скрилися в ярах та урочищах і ждали, коли зможуть рушитися в дорогу.

— Другого дня після побиття татарів Юлійка взяла сагайдак із стрілами, лук та короткий меч, скочила на свого коника та поскакала на південь, їздила так само й другого й третього дня, а на четвертий день вернулася до дому ранена, ледве жива. Рік хворіла, всіх ліків, усіх знахорів спробували — нічого не помагало: догоряла мов та свічка. І врешті попросила, щоб завести її до Києва, бо там багато святих мощів і вона вірить, що там видужає.

Князь покликав мене, і ми разом повезли "Боже Дівча" до Києва та там і... віддали святій землі...

З почервонілих очей матері Серафими потекли дрібні краплинки. Зігнулася в клубок скорботи й болю та мовчала. А ігуменія все писала, очевидно, записуючи й свої спогади про те, що бачила на власні очі.

IV.

Відложивши тростинку, ігуменія зітхнула й підвела очі на стару черницю.

— І так нікому не сказала, хто й як її ранив?

Мати Серафима спустила очі.

— Сказала... тільки одній мені...

— А ти не можеш і мені сказати?

— Можу, але щоб ніхто не довідався, а особливо князь Юрій Гольшанський, бо це було б для нього тяжким ударом... і непотрібним ударом... Тому і моє "Боже Дівча", жалюючи батька, не сказало йому...

Ігуменія з великим зацікавленням підвела очі на стареньку черницю.

— Розкажи, коли можеш, а я дотримаю таємниці й будемо разом молитися за спокій її душі.

— Отже, слухай, мати ігуменіє, про ці муки юної душі. Князь наказав людям, щоб усі, хто знайде ранених татар, або добивали їх, або приводили до нього. Я вже казала, що Юлійка три дні їздила кудись на південь від Дубровиці, а на четвертий вернулася раненою. Перед смертю оповіла мені так:

— Першого дня в хащах дикого урочища, перерізаного яругами та оточеного багнами, почувла вона людський голос. Зрозуміла, що це стогне ранений, підігнала коня й в'їхала в самі хащі. Справді, під кущем лежав вояк у татарському одязі, але обличчя в нього було не татарське, хоч і сильно спалене та жовте. Йдучи за голосом серця та виконуючи заповідь Христову помагати й ворогам, скочила з коня й підійшла до раненого. Він вмирав від спраги й болю. Перший раз у житті порушила волю батька-князя: замість вбити ворога, перев'язала йому ранену голову й руку та миттю поскакала додому, щоб потайки від батька привезти йому води, вина та іншої поживи. І так рятувала його два дні. Ранений був молодий, гарний і зворушив дівоче серце. Третього дня сіла біля нього й почала розпитувати його, хто він і звідки взявся серед татар. І почувла страшну річ.

Черниця ледве віддихала від хвилювання.

"Мені, — казав ранений, — оповідав татарин, який виховав мене як сина, щоб одержати за мене окуп, що я син якогось вашого князя; що мені було всього два роки, коли мене схопили татари й вивезли в степ; що тут другий татарин убив його, що віз мене, а потім сам згинув, та що перебрав мене

він, мій другий батько. Я не раз думав як би знайти свого правдивого батька-князя. Але як було підійти до ваших людей, як поспитати про це? Таж кожний, кому я попався б на очі, вбив би мене, як ворога. Але я все надіявся, що батька знайду, навчився вашої мови й кожний раз як татари йшли на ваші землі, йшов з ними й я. Але досі і слідів свого батька таки не знайшов..."

— Ростиславе! — вирвалося, як хуртовина, з грудей Юлійки.

Ранений аж підскачовив з землі.

— Ти мене знаєш? Знаєш, що я Ростислав? Знаєш мого батька? То веди мене швидше до нього! О, Аллах, великий Аллах!

Щаслива Юлійка почала помагати віднайдену братові встати, щоб посадити його на свого коня та завезти до батька. В тій самій хвилині посипалися на них стріли. Вона бачила, як Ростислав зойкнув і впав. Стріла влучила й у неї, і вона теж завалилася на землю. Так пролежала в безтямі до вечора. Очуняла лише від дощу, що промочив її до кісток. Вірний кінь усе чекав на неї. Якось підвелася, вдерлася на свого коня й поїхала додому. Бог знає, чи доїхала б, якби по дорозі не надібали її люди, що їх вислав князь шукати дочку...

— Чому ж вона не сказала батькові?

— З великої любови до нього...

— Що? Що за дивовижні речі ти кажеш?

— Так, з великої любови до батька... Я бачила її ясну душу наскрізь. О, як вона мучилася тим, що пережила, як каялася, як прагнула з'ясувати собі, чи добре зробила вона, чи поповнила гріх!...

Ігуменія збентежилася.

— Мати ігуменіє, Юлійка була ще дівчинкою, але була жінкою. Вона відрухово, як жінка, хотіла врятувати ворога від смерті, зменшити його

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE

ОЛЬГА і АНДРІЙ ЧОРНІ

та син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візеривками в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9

Tel.: (416) 762-8751

* * *

страждання. І побачила — гарного молодого чоловіка. Не кажу, що так було, але щось подібне могло відчувати її молоде серце. Вона два дні помагає гарному молодому ворогові. А на третій довідується, що він — її брат, про якого вона лише чула, бо народилася вже після того, як він загинув. Радість, що батько буде радий і щасливий, перевищила її власні почуття. І раптом татари його вбивають та забирають труп із собою. Можливо, що його вважали за зрадника й наказали за нагороду привести живого чи мертвого. Чи повинна вона була сказати про це батькові й причинити князеві Юрієві нові страждання в той час, як стара рана наполовину вже загоїлася, а народження другого сина відкрило йому в житті знову сонце батьківського щастя? Чи могла вона сказати йому, що Ростислав віднайшовся й вмер поблизу його, а він не може навіть поцілувати його бездиханне тіло?

Ігуменія приплющила очі й сиділа в глибокій задумі.

— Моє "Боже Дівча", щоб рятувати батька від нових мук, взяло всі ці муки на себе, а до того ще й докори совісті та тягар нерозрішеного питання: добре це, чи гріх? Отже, не лише від тілесної рани та від родинної її, але й від рани душевної та від мук серця вмерла моя добра Юлійка...

— Так, — урочисто сказала ігуменія, — справді велика, хоч і молода душа, справжнє "Боже Дівча".

* * *

В келії почало видніти. Східна частина неба одягалася в ніжно-селединові та рожеві шати. В садку проснулися пташки. З дзвіниці впав перший молитовний заклик.

Черниці підвелися й побожно перехрестились.

— Поки ще підємо молитися, розкажи мені про останні її хвилини та про те, де й як її похоронили.

— Після сповіді й св. Причастя знайшла повний спокій і вмерла так, неначе б заснула. Три дні лежала, поки було все приготовлено до похорону: дорога сукня, дівочий віночок на чоло, перстені, кольчики, трупа й все інше, і не було найменшої ознаки глішної смерті. Аж усі дивувалися. Тіло було таке, якби спала. Похоронено її в Печерському монастирі під південною стіною великої церкви Успіння Пресвятої Богородиці. А на гробі положено кам'яну дошку з написом:

"Юліянія, князівна Гольшанська, дочка князя Юрія Гольшанського, скончалася дівою в 16 літ від народження."

Ще цілу другу ніч не спала ігуменія: докінчувала та переписувала оповідання про "Боже Дівча" — князівну Юліянію Гольшанську з Дубровиці.

Рукопис цей десь загинув, зійшли в могилу матери ігуменія та черниця Серафима і князь Юрій Гольшанський-Дубровицький ніколи не довідався про таємницю своєї святої доні Юліянії.

* * *

Майже сто років спало "Боже Дівча" в серці Києва — Печерському монастирі, — і забули про неї не тільки нащадки тих, що зазнали від неї стільки матеріальної помочі й духовної вітихи, але й нащадки князів Гольшанських. Забули й побожні мешканці монастиря. Забув, здавалося, й самий час, бо затер усі сліди її святої могили.

Але не забуло Провидіння: на початку XVII століття випадково відкрито нетлінні мощі князівни Юліянії Гольшанської, відкрито і призабуте ім'я "Божого Дівчати" для вічної слави.

Володимир Островський — видатний журналіст, громадський діяч, педагог і письменник, родом з Холмищини (1891–1944). Редактор або співредактор газет "Шлях" у Вінниці, "Українська трибуна", "Духовна Бесіда", "Наш Світ", "Нарід", "Українська громада" і інших. Автор численних оповідань і повістей з життя Холмищини і Волині. — Ред.

Понад 6 років чесно і солідно служимо громаді

КАРПАТИ

Export • ШКОЛА ГАРАНТОВАНА ДОСТАВА • FAST GUARANTEED DELIVERY • Import Ltd.

CANADA

120 Runnymede Road, Toronto, Ontario, Canada M6S 2Y3
Телефонуйте за безплатними каталогами
(416) 761-9105 1-800-265-7189

TO UKRAINE, MOLDOVA, BELARUS, RUSSIA, POLAND, LATVIA, LITHUANIA & ESTONIA

ДОСТАВЛЯЄМО:

гроші ○ речові пакки ○ листи та документи
побутові товари ○ електроніку
авта ○ трактори ○ харчові пакки
до рук адресата в Україну та інші держави

Пам'ятайте - як посилати, то через КАРПАТИ!

КАРПАТИ-TRAVEL
полагоджуємо:

- квитки на літак (включно Air Ukraine)
- запрошення до Канади та США
- медичне забезпечення для відвідувачів
- візи в Україну, Польщу та інші держави
- путівки до санаторіїв в Україні і Словаччині

ПОЛКОВНИК

Село Стоянки, що розмістилось над Дніпром, як орленя звилось гніздом на дніпровських кручах.

А Дніпр його підмиває кожен рік, відсипає пригорщами своїх рук-хвиль глину з-під круч величних.

І меншає село і, цього не помічає.

А дихає село тайною, бо ніхто вже того не пам'ятає, де, коли і звідки з'явилося. Було Городище десь тут, над Дніпром. Це так старожили називають наддніпрянську частину села. А Козинкою — кручу, на якій розмістились декілька крайніх хат.

Козинка, звичайно, тому, що тут кози пасуться по кручах.

Тут, з решетчастих дірок-гнізд, хлопчиська-пастушки драли шуриків. Це пташки такі називались шуриками.

Баба Галя згадує: Козинка відкрита всім вітрам. Там жила одна з її сестер, Одарка. Померла. Діти у Києві. Хата з чудовим видом на Дніпро і всі його околиці. Особливо тоді, як заходило сонце. У ясну погоду видно було і Печерську Лавру із всіма київськими церквами. Звичайно, тих церков колись у Києві було багато.

Над річкою, над ставками жили "Чабани". Хто знає звідки поселились вони тут. Чи пасли овець, чи були кочівниками?

За татарщини Стоянки і всі навколишні села були під татарами. Недалеко звідси Кагарлик, поселення, про яке говорять, що назване так тому, бо татари не могли його підкорити. Назвали Кагарликом — злим містом.

А Стоянки таки називають козацьким селом. А що вже вдалось краєвидами, то зачаровує своїми краєвидами всіх тих, хто його побачив. А було воно ще кращим, бо тепер зникла річка і аж чотири ставки, а разом з ними та навколишня краса.

А кум Микола Полковник до кума Пилипа Сотника їздив човном, щоб не обходити через греблю. А які росли верби, а яка калина цвіла, а як соняшники леваду обступили! Ген-усе левади!

І прізвища Сотник та Полковник лишилися з давніх часів козацьких.

Дніпровські схили були засаджені садами. Держали їх Кочерженки та Орленки. Їх синів розстріляли в лісі у сімнадцятім році за те, що хотіли України. На місці їхнього поховання зроблено дорожку, а поруч, над тією дорогою височіє таблиця, яка сповіщає, що на цьому місці було вперше проголошено радянську владу.

На сільським кладовищі, величезна братська могила без хреста і знаку, заросла бур'яном. Тепер

мудрують сільські можновладці, як її знищити з лиця землі.

Баба Галька виглядає із своєї хати, "Шевченкової хати", як вона її сама називає, бо вже давно в селі хати під дахівкою та шифером, де живуть сім'ї.

Понад Дніпром, у "Забарі", порослій тепер ліщинником, який тримає таємничість тих місць тепер, таємничість загиблого народу від революції 1917 року, воєнних баталій 1941–1945 років, на надзвичайно мальовничих дніпровських кручах вибирали землю для Тараса Шевченка. Та не судилося, бо не дали. Купив собі землю для "вічної хати" на Канівській кручі.

Живе баба Галя. Вона ровесниця століттю і згадує про всіх, кого ще може пригадати.

Розказує Марійці, родиччиній дочці, що квартирує у неї, бо кінчає тут десятий клас.

Там, у їхньому селі, тільки семирічка. А село аж за Дніпром.

Літом — човном, а зимою по льоду перебирається.

Стріляє Марійка очима за Полковником Степаном, розпитує бабу Галю, ніби то її так вже цікавить та вся давнина.

І виходить стара дивитись, як вулицею, мимо її хати іде Степан Полковник.

"Ох, бути йому полковником, то вже на роду написано" — думає стара.

Високий, ставний, іде, ніби землі не торкається. А йде як! Так не ходить ніхто. Постає рівня як свічка. Ось, іде до війська тільки, а такий, ніби армійську виправку має. Милується хлопцем.

Та всі дівчата тут у нього закохані. Марійка не перша з них.

Побачив бабу, зігнуто у ворогах і привітався, сповістив, що йде відбувати "дійствітельну" службу то ж із бабою також прощається — такий сільський звичай, бо не знає, чи поверне.

— А ким же ти, сину, хочеш потім бути? — Не стрималась стара, так її муляло те "полковник". Хлопці не дуже тепер вертаються у село, додому.

— А життя покаже як воно буде.

— А не останешся там десь, як інші це роблять?

— Не, буду вертатись додому, хіба що у Київ потім піду.

Отак поговорили, та й попрощались. А Степан пішов далі.

Ой, даремно ти, Марійко, сушиш собі голову.

"Так воно було" — згадує баба Галя, ніби перегортає ще одну сторінку із свого життя, життя

свого села, навколишніх сіл, де живуть її родичі, що їздять до неї, самотньої старої жінки, бо ж діти і чоловік померли із голоду у 1933 році, як і в багатьох односельців. А єдиний син, що родився незадовго після смерті батька і чудом вижила вона з ним, бо перелякала всім тим, що сталося пішла з хати, куди очі несуть. Вижила чудом.

Мала вижити, щоб нині згадати це все.

А той єдиний син, що лишився живим, заперся аж у Сибір, ніби тут йому місця немає на своїй землі.

Немає вже давно Мотрі Кіловської. Немає Кілова — села. Ще десь на горбку декілька хат животіє.

А рудяківська Горпина, сестра, вже не ходить до неї. Доживає у старенькій хаті, що на горбку. Село Рудяків повністю залите водою Канівської Грес, як і кілов.

Щезли назавжди з лиця землі рудяківські околиці: "Бір", "Чумаківщина". Люди, як миші, перебрались хто куди міг, у перспективні села.

Дивиться на молодих хлопців і дівчат, що йдуть до школи мимо її хати. Веселі, усміхнені і ніби й щасливі, а вона як стара ота трухлява груша, що посадив ще її батько, чудом уціліла, бо той сад, що садили вони з чоловіком, вирізали, як під лінійку у легендарні сталінські часи. Скрипить та груша, а не вмирає, напевно тому, що посаджена разом із Галею.

А село вже оновлене. Понаїзджало сюди народ з усіх навколишніх сторін, заповнили всі місця тих людей, що померли з голоду та не вернулись з війни.

Ось, поїхала стара Согничка зимувати у Київ до дочки.

Чоловіка її репресували вже у 1937 році. А як вона вижила із сім'єю, баба вже не пам'ятає...

А Степан продає батькову хату.

Він таки став полковником, десь живе у Саратові, не пам'ятає ні одного українського слова, взяв собі, як тут називають, кацапку.

А Марійка? Марійка пішла після школи у Київ, вивчилася на маляра. Вийшла заміж і стала київлянкою. А діти її вже чешуть по-руськи.

Та продати не може Степан хату, хоч і полковник. Мусить якось схитрувати, ніби переписує на когось із родичів, бо кому треба стару "халупу" без города? А город у померлих зразу одрізують.

Оддають тим, що приходять сюди...

Мотається по селу Степан, хоч і двадцять п'ять год оддав долгу Родіне, нема такого закону для нього, щоб батькова оселя стала йому рідною.

Щось видно якесь потепління тепер настало для народу, бо не приїжджав Степан, а тепер ось знову приїхав.

А таких хат багато стоїть. Валяться там, де діти вже давно махнули рукою, бо виявилось, що вже не мають на них ніяких прав, бо що хата без города, як тут кажуть, "без штапів".

І знов зачіпає старенька полковника, не може на нього так спокійно дивитись. Як дуб здоровий, красивий — "на всі чотири".

— Не пізнаєш мене, Степане, так далеко десь заїхав, а батьки тут самі помирали.

— Да, рано переставились старікі. А вас узнаю по хаті. А што, ваш Остап теж где-то в Сибіре осталса?

— То може б ви поприїжджали, сипочки. Людські діти он у Києві живуть, все таки ближче.

— Ну, да. Київ большою, но все туда не переїдуть. Всьо такі с Москвой, по сравненію, периферія. А здесь што? Всьо деревенщина осталась. Из нас там людей поделали.

— Це ж хто тебе, Степане, сделал такого дубового, так служить вірно, що й на похорон батьків не доїхав. Чужі люди ховали, бо навіть літаком не вспів зі своєї Камчатки. Літо ж було. Полковник!

— Што ви говоріте? Да я вас!...

— Що ти мені, Степане? Ми старі помираємо і так. Не забудь, що й ви будете вмирати. Правда, я не бачила твого ребйонка, але він вже, напевно, полковником не буде. Ти вже його людом зробив. То ж розказують люди, що твоя покійна мати, Оксана, сказала: "Ох, ти ж мій, онучку." А він їй відповів: "Ти сама вопючка."

Плечі у військового здригнулись, він повернувся кругом і швидким маршем "пошагав" по вулиці.

Баба схилилась на тил. Сідали вечірні сутінки. Одцвітали жоржини під бабиною хатою.

Темніло. З-за тину озвалась Галина-листоноша:

— Бабо, вам телеграма. Їде син у гості. Бабо... з онуком!

Злякано позадкувала назад.

Сонце ще раз оглянуло щедрим променем бабину хату і зайшло.

Донецьк, 1980 р.

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto
tel. 767-2623

ПРИЄМНЕ і ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
на ВСЯКІ ОКАЗІ!

- Повна кухонна обслуґа.
- Українські й інші страви, в наших або інших залах.

БУДЬТЕ ГОСТЕМ на ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!

З ПЕРЕДМОВИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО АНГЛОМОВНОЇ "ІСТОРІЇ УКРАЇНИ-РУСИ"

Добре розуміючи цінність англомовного видання "Історії України-Руси" М. Грушевського і його вплив на формування нового політичного і культурного ставлення світу до України й українців, Президент України Леонід Кучма став Почесним Патроном цього проекту і активно підтримує його. Нижче друкуємо довші витяги з тексту його статті-передмови до видання, I-ий том якого pojawiється друком в рік 130-річного ювілею великого українського історика і політичного діяча. — Ред.

Кожен народ оберігає свою самобутність і традиції, доповнюючи й переосмислюючи їх на кожному новому етапі свого розвитку. Пам'ять про історичне минуле — невідмінна передумова самоусвідомлення народу та засвоєння уроків історії задля сьогодення і майбуття держави...

Тому цілком природно, що такі процеси відбуваються також і в моменті розвитку державної ідеї в Україні. Першу таку форму історичного самоусвідомлення нашого народу літописи не випадково пов'язують з великим державотворцем і хрестителем Руси-України, святим рівноапостольним князем Володимиром Святославовичем. Саме за його правління, наприкінці X сторіччя, розпочався фундаментальний процес літературного запису минулих подій та досвіду попередніх поколінь східнослов'янських племен. Починання продовжив син князя Володимира, визначний державець-інтелектуал, князь Ярослав, якого нарекли Мудрим...

Аж до XII сторіччя князі-державці підтримували й контролювали ведення державних літописів. А Володимир Мономах і його сини самі бралися за перо. Цей один з найяскравіших періодів нашої історії — доба великої Київської держави — був часом глибокого усвідомлення попереднього історичного шляху та докладної фіксації подій своєї доби.

Новий етап ґрунтового історичного осмислення історії народу України пов'язаний з Визвольною війною середини XVII сторіччя та відновленням етнополітичної єдності українських земель під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. Попри всі політичні процеси, міжнародні угоди і територіяльне входження України до складу сусідніх держав, вона залишилася самодостатньою в усіх сферах життя. І саме в цей період Української козацької держави знову виникає потреба в нових історичних фундаментальних працях. Започатковується надзвичайно оригінальне явище — козацьке літописання, що акцентувало увагу на героїчних сторінках історії українського народу, на його боротьбі з ворогом та поневолювачами, на особливій ролі козацької верстви. Літописи Самовидця, Граб'янки і Величка — найяскравіші зразки тогочасного нового осмислення національної історії.

Вони написані військовою, державно-адміністративною та інтелектуальною елітою.

"Історія Русів" замикає цикл фундаментальних літописних праць з історії України, які охоплюють широке полотно найважливіших подій минулого. Всі вони яскраво змалювали величчя і трагедію української історії, фіксували найважливіші події і досягнення, демонстрували духовне багатство минулих епох і пробуджували почуття патріотизму, несли дорогий образ Батьківщини, яку не можна не любити і "во в'єр'є люте", утверджували у народній пам'яті імена та діяння своїх славних предків.

Нарешті, літописні праці були водночас атрибутом-фіксатором рівня національної самосвідомості та постійним джерелом етнічної пам'яті, з якого могли черпати знання усі — і свої, і чужі. Це був відкритий банк історичних даних про Україну для усього світу. То ж закономірно, що літописи читалися, використовувалися і видавалися іноземними мовами в різних країнах. Проте, на жаль, за кордоном історія України-Руси, за деяким винятком, ототожнювалася з історією Московії.

Усі спроби істориків XVIII-XIX сторіч написати узагальнюючу фундаментальну історію українського народу за умов Російської імперії обмежувалися, хоч і цінними, але, переважно, інформативними працями з історії саме "Малої Русі", тобто окраїни великої Російської держави, як її традиційно трактували офіційні російські кола.

І першим, хоч на великій джерельній базі, на високому науковому рівні, глибоко та з неперевершеним полемічним блиском довів самодостатність історії України, незалеживши її від історичного процесу усіх історичних народів та держав, став Михайло Сергійович Грушевський.

Опрацьована ним наприкінці XIX — на початку XX сторіч загальна схема історії України є паріжним каменем наших сучасних уявлень про основні етапи історії нашого народу від найдавніших часів.

Грушевський акумулював спроби і прагнення українських істориків XIX сторіччя: Михайла Максимовича, Миколи Костомарова, Володимира Антоновича. Пізніше сам він назве діяльність своїх попередників, яка інституювалася у Кирило-Методіївське братство та Стару Громаду з визначних професорів університету св. Володимира, добою нового українського національного відродження.

Своєю багатотомною працею видагний вчений переконливо довів: існує власна українська історія, окрема від російської та польської, і вона має понад тисячолітній період. М. Грушевський, як ніхто інший, розумів її значення для сучасності, необхідність усвідомлення кожним жителем України своєї спорідне-

ности з літописними, князівськими часами, з Київською Руссю.

Учений неспростовно доводить, що Україна козацька постала з України литовсько-польської доби, а тій передувала Україна князівська. Ця ідейна тріяда склала структурну вісь "Історії України-Руси", ствердила тезу про безперервність і органічну пов'язаність українського історичного процесу.

Праця М. Грушевського доводить, що українці — давня нація, з високим культурним потенціалом й досягненнями, з величезними культурними традиціями. Вони нічим суттєвим не поступаються іншим так званим "історичним" народам, а українська культура має свої, лише їй притаманні риси та притягальну своєрідність. Особливо важливим було логічне поєднання і узв'язнення ним трьох основних чинників українського етносу: народу-землі-держави.

У М. Грушевського народ — "альфа і омега" історичного процесу. Його він розглядає як етнічно-історичну цілість, що, не зважаючи на різні катаклізми, іннонаціональні поневолення, фізичне нищення, навертання до чужих культурних традицій і релігій, зберіг власний український стержень, був постійним джерелом самовідновлення. Завойовники приходили, відступали і змінювалися, суспільна еліта польонізувалася і російщилася, а народ, як фенікс, поставав з попелу й руїн...

Як для тієї доби, так і для сьогодення дуже важливим є те, що саме Грушевський з його високим професійним рівнем і науковим даром усвідомив необхідність і втілює ідею нового цілісного фундаментального осмислення безперервної тяглості історії України. Це було здійснено у той момент, коли власне Україна та її народ стали на шлях відновлення своєї ідентичності, нового проголошення держави.

Фундаментальна праця Грушевського переконливо доводила історичне право України на самостійність, докладно реконструювала усі етапи буття українського народу, розквіту й занепаду його державності та боротьби за незалежне існування. Якщо попередні загальні історичні праці через недостатні фаховість і глибину критикувалися, всерйоз не сприймалися противниками української національної ідеї, то в цій видатній праці, побудованій на величезному масиві документальних джерел, неможливо спростувати ні переконливості її концепції, ні ґрунтовності викладеного в ній фактичного матеріалу. Вона є справжньою вершиною української історіографії. Фундаменталізм "Історії України-Руси", з одного боку, однозначно доводив велике багатство національної історії, її своєрідність, а з другого — утверджував це і в історичній науці, і в політичних колах...

Видання сьогодні англомовного варіанту "Історії України-Руси" стане, слід сподіватися, вагомим словом про Україну, нестиме поміж усього англомовного населення Землі велику істину про український народ.

Коли німецький дослідник XVIII сторіччя Август Людвіг Шльоссер видав латиною "Повість временных лет", вона перевернула уявлення вчених людей Європи про стародавню Русь. Думаю, що це може зробити

і капітальна праця Грушевського, яка дозволить кожному політичному, культурному діячеві, науковцю, пересічному англомовному читачеві побачити Україну в контексті світової і своєї власної національної та державної історії.

Ми розраховуємо, що "Історія України-Руси" спонукуватиме багатьох до поглиблення знань про Україну як цілком самостійне явище європейської історії, що своєю тисячолітньою тяглістю довела право на місце у лоні світових цивілізацій.

Як Президент України, не можу не вшанувати Михайла Грушевського і як першого президента Української Народньої Республіки.

Чи зміг Грушевський-політик використати знання та досвід Грушевського-історика? На жаль, це йому не вдалося через дуже малий проміжок часу існування Української Центральної Ради. Йому довелося пережити крах нової Української держави початку XX сторіччя, на власні очі бачити її руйнацію. Проте він встиг написати ще багато праць і головне — продовжити "Історію України-Руси". До останнього дня великий вчений і патріот жив надією: "За нами стихійні, непереможні потреби нашого народу — стримані, але не вбиті. За нами — сила вікових традицій, сила інстинкту національної самоохорони. Ukraina fara da se! Україна своє осягне!"

Мені приємно представляти "Історію України-Руси" Михайла Грушевського англомовному читачеві, бо вона дає величезний матеріал і відкриває далеко не всім відомий прекрасний образ української Атлантиди. Наш народ пишається цією працею, автор якої може бути поставлений в ряд істориків зі світовими іменами, починаючи з Геродота, а також у ряд політичних діячів — творців нових держав, таких, як Вашингтон і Кромвель.

Вважаю за свій обов'язок висловити подяку Петрові Яцику, який, розуміючи важливість англомовного видання цієї найкращої фундаментальної історії України, щедрим фінансовим даром започаткував процес його здійснення і досі активно підтримує його, а також українським історикам з Канадського інституту українських студій, які вкладають свої зусилля і знання для видання "Історії України-Руси" у рік 130-річного ювілею великого сина України — Михайла Грушевського.

Президент України Леонід КУЧМА

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

We Treat you
with Heart

3000 Lawrence Ave. East Suite 3306, Building B Scarborough, Ont. M1P 2V2 Tel. 438-6747	2 Jane Street, Suite 505 Toronto, Ontario M6S 4W3 Tel. 766-2853
---	--

Українська НАУКО, розмовляй ПО-УКРАЇНСЬКОМУ !

Протягом усіх тридцяти років наукової праці я так і не зміг змиритися з тим, що я, українець, мушу викладати свої думки російською мовою. Тож коли з'явилася найперша можливість, одразу виникла думка створити енциклопедію фізики українською мовою. Це потягло за собою необхідність створення словника української наукової термінології. Хоч тут термін "створення" явно неточний. Таку термінологію розробляла Академія наук України в 20–30-их роках. Наші попередники розуміли важливість цієї праці. В укладанні словників з різних наукових галузей активну участь брали, зокрема, відомі вчені: А. Кримський, Г. Голоскевич, І. Верхратський, О. Фаворський та багато інших.

На жаль, "золота доба" відродження української науки та культури виявилася нетривалою і закінчилася понищенням як словникових проєктів, так і їхніх авторів. З урахуванням цих сумних реалій і народилася думка повернути до життя надбане нашими великими попередниками, збагативши його сучасними термінологічними здобутками.

Беручись за створення української енциклопедії фізики, ми розуміли, що здійснити цей намір за нинішньої ситуації буде дуже й дуже складно. І зовсім не тому, що нам бракувало кваліфікованих кадрів для написання потрібних статей. Для здійснення цього проєкту потрібні були серйозна фінансова підтримка і відповідний національний термінологічний словник. Той самий словник, ідея створення якого жила в мені ще з 1984 року, коли під час захисту своєї докторської дисертації у Вільнюсі побачив там подібний. І не тільки жила ідея. Я постійно працював над втіленням того задуму в життя.

Згодом, уже під час спільної праці над створенням енциклопедії фізики з чудовим фахівцем і енциклопедично освіченою людиною — Володимиром Козирським, виявилось, що схильність до укладання словника має і він. Ми об'єднали зусилля, залучили до співпраці групу людей, які теж стояли на позиції необхідності відродження правдивої української наукової мови. Зокрема, це Олександр Пономарів, покійний уже тепер Ярослав Рудницький з Канади й багато інших людей. Усі вони активно допомагали нам в укладанні словника.

Працювати довелося довго, і якби не сучасна електронно-обчислювальна техніка, то на це потрібен був би ще не один рік. Звичайно, ми намагалися використати й ті словники, що були створені раніше (хоч деякі терміни там застаріли), і сьогочасну словникову літературу та наукові монографії, щоб залучити до практичного обігу якнайширше коло лексем. І ось завдяки спільним зусиллям цієї групи людей, яких я ще в 1992 році об'єднав у громадське енциклопедичне бюро, сьогодні ми цей словник маємо. Він чотиримовний: українсько-англійсько-німецько-російський. У ньому понад 30 тисяч лексем. Словник

має кушову систему. Наприклад, подається основний куш "оптика". До нього входять кушові слова "оптика лінійна", "нелінійна", "геометрична" і т. ін. На першому місці тут стоять українські терміни, далі — англійські, потім — німецькі й нарешті — російські.

Словник побудований так, що коли людина знає бодай одну з цих чотирьох мов, то дуже легко може ним послуговуватися, оскільки в кінці тому окремо подано терміни англійською, німецькою і російською мовами. Знаючи, наприклад, німецьку мову, фахівець знаходить відповідний термін цією мовою, а потім повертається до основного тексту згідно з покажчиками і бачить там український, англійський чи російський його відповідник. Саме цей термін, який цікавить читача, перебуває в оточенні трьох термінів-відповідників з інших мов... І тому це, на наш погляд, дає змогу безпомилково визначити найкращий для правильного відбиття в тексті фізичної сутності того чи іншого явища, приладу чи якогось технічного елемента.

Характерною особливістю цього словника є й те, що ми свідомо вилучили чимало термінів, які прийшли в українську наукову мову під впливом мови російської. Їм знайдено українські відповідники, які були колись безпідставно забуті, або запропоновано нові. При цьому зважали на те, що правопис, яким ми користуємося сьогодні, фактично нав'язаний нам, а затверджений у 1929 році український правопис ніхто не відміняв. Тому ми й намагалися використати його якнайповніше при створенні нового словника.

Нині деякі вчені докоряють нам, що ось, мовляв, знайшлося кілька розумників, які вирішили створити українську наукову мову і хочуть примусити нас користуватися нею на догоду деяким людям з діаспори. Звичайно ж, це не так. На недавній міжнародній конференції з наукової термінології, яка відбулася у Львові, дуже гостро стояло питання саме правопису. Наголошувалося, що далі зволікати з ним не можна. Створена правописно-термінологічна комісія на чолі з Миколою Жулинським, на мою думку, майже не працює. А саме вона повинна була б розв'язати проблему на державному рівні. Нам треба однозначно повернутися до правопису, який у нас був, звичайно, урахувавши деякі нюанси, оскільки 50 років і для мови не минули безслідно. Не можна, скажімо, бездумно відмовлятися від таких загальноприйнятих у науковому світі термінів, як голограма, лазер, мазер та інші, але слід рішуче позбуватися нашарувань, які прийшли в нашу наукову мову під впливом російської чи інших мов. Такі запозичення не мають права на існування. Бо хіба можна миритися з тим, що ось Президент України видає указ про створення Державного казначейства замість Державної скарбниці чи указ про державну печатку замість печатку. Або, скажімо, ми йдемо на якусь підприємство одержувати прилад, а нам видають для цього "довіреність", хоч потрібне

всього-навського "доручення". Навіть у такій простій справі термін не відбиває суті процесу.

Коли ми з моїм колегою Володимиром Козирським були в президента Національної академії наук Б. Є. Патона, то він, переглянувши словник, зрадів (на наш погляд), що така книжка є, і високо її оцінив. Але нам було б приємніше, якби він поцікавився, чи не мали ми труднощів при виданні словника і як цей словник упроваджується в життя, хто з академіків його нехтує.

У розмові Б. Є. Патон зазначив, що недавно ми подарували йому книжку Івана Пулюя, а тепер ось маємо нове капітальне видання. У наш час випустити дві такі книжки на високому рівні — дуже й дуже складно... Наостанок він поцікавився:

— "А ще щось маєте?"

Ми відповіли, що у нас готовий макет українсько-англійсько-російського словника з радіаційної безпеки. Патон був вражений. А коли ми сказали, що ніяк не можемо його видати через брак коштів, він пообіцяв подумати, як нам допомогти. Хотілося б сподіватися, що думання не затягнуться до безконечності.

Не можу не висловити сердечної вдячності колективу видавництва "Рада" й особливо його директорів Анастолієві Лірниченку за високопрофесійне видання книги Івана Пулюя та згаданого вище словника. Це щастя, що є люди, які не лише розуміють, якою має бути сучасна українська книжка, а й роблять це на високому рівні.

На жаль, не можемо обійти й проблеми з реалізацією словника. Багато бібліотек хотіли б його придбати, але не мають на це коштів. Таке саме становище й у вузах. Подають деяку надію слова Президента України з його інтерв'ю в "Вечірньому Києві" про ролі мови як великого чинника в творенні нашої держави. Не завадило б підкріпити їх відповідними указами та постановами, щоб надати підтримку як українській науковій книжці, так і різним українським виданням та газетам. Доки у нас будуть заповнені увесь Хрещатик, увесь Київ, уся Україна російськомовними книжками й газетами, доти не виберемося ми з кризового болота. Про це не слід забувати ні на мить.

У Франції, наприклад, за вживання іншомовних слів доводиться платити великі штрафи. Чималі податки сплачуються й за випуск чи ввезення в країну іншомовної друкованої, кіно- та відеопродукції. У нас по-справжньому ніхто й не думає боронити свою мову, культуру, науку. Очевидно, бояться, що їх звинуватять у недемократизмі. Недавно створена Рада з питань мовної політики при Президентові України. Хочеться вірити, що її члени і сам Глава держави зможуть захистити не російську, а українську мову.

Нещодавно я одержав вітальну листівку від української діаспори у Парагваї. Там був малюнок із зображенням жінки, обличчя якої облупане колючим дротом, а нижче піспис: "Русифікація, змосковщення — це геноцид України!" Тож, думаю, нашим державцям не зайве подбати, щоб "вдячні" земляки і їх не зарахували до числа тих, хто допомагає творцям того геноциду.

А ось ще одне моє особисте прикре відчуття. Днями зайшов у справі до Міністерства освіти України. Побував у кількох кабінетах, і всюди звучить російська мова, починаючи від секретарок, які підлаштовуються під своїх начальників. Звичайно, коли я звертався до того чи іншого столо-керівника, то відповідали мені українською. А щоб між собою чи по телефону — ні-ні! Чи не досить нам тієї "демократії", яка зневажає закони нашої держави? Час усім державним службовцям, які не знають української мови або нехтують нею, вказати на двері. Час жити за прикладом демократії західної, яка в себе не дозволяє зневажати жодну літеру законів. Особливо це стосується користування державною мовою під час виконання службових обов'язків.

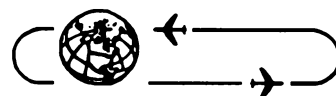
Наостанок хотілося б нагадати читачам, які захочуть придбати чотиримовний українсько-англійсько-німецько-російський словник наукової фізичної лексики: з цього питання вони можуть звертатися або до видавництва "Рада" (м. Київ, вул. Володимирська, 42), або до Інституту фізики НАНУ (тел. 265-07-77, до автора цих рядків) чи Інституту теоретичної фізики НАНУ (тел. 266-94-98, до Володимира Козирського).

Подібна ситуація і з книжкою "Іван Пулюй. Збірник праць". Її можна придбати як за готівку, так і за перерахунком за тими самими адресами.

20 березня 1997 р.

Василь Шендеровський — провідний науковий співробітник Інституту фізики Національної академії наук України, доктор фізико-математичних наук, професор, громадський і просвітницький діяч, лавреат цюгоричної премії Фонду ім. Т. Г. Шевченка. Статтю друкуємо за згодою автора й редактора "Української газети", де стаття появилася вперше. — Редактор.

**DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED**

2985 Bloor Street West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ — власник бюро, пропонує клієнтам послуги:

- ☛ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ☛ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ☛ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ☛ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ☛ асекурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ☛ доставка долярів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, Вам завжди буде надана ввічлива та професійна послуга.

ІСТОРІЯ ТЕРОРУ чи ТЕРОР ІСТОРІЇ

Колись розрекламоване як зразок поступу та цивілізації, ХХ–те століття добігає до кінця. З ретроспекту вже, на грані ХХІ–го століття, можна одначе сказати, що через практично необмежені технічні можливості поширення усяких контрверсійних інформацій та кличів, разом із технічними можливостями нищення людей на більшу скалю усякими "новими зброями", ХХ–те століття назагал не сповнило тих високих сподівань, що на нього покладали люди, а спеціально українці. Згадаймо хоч би події зв'язані з нашими Визвольними змаганнями: "Тухолья, Домб'є і Бересть, Домброва і Бригідки, на страшний суд прийдуть колись, як достовірні свідки!", як у відомій пісні співається про тяжку долю українських військовополонених та цивільних інтернованих поляками в роках 1918–1921. Навіть більшевики почали недавно скаржитися, що у польському полоні після битви під Варшавою в 1920 р., згнуло около 50,000 червоноармійців — ніби-то як відповідь на гіркі закиди поляків про вбивство близько 15,000 польських офіцерів руками НКВД у Катиню та інших таборах військовополонених у 1940 р. Хоч це вбивство було, після довгої тяганини, потверджене урядом Російської Федерації, сьогодні в Росії далі діють політично впливові елементи, які все ще заперечують скоєння цих злочинів, як не хочуть признатися й до огидних злочинів, які мали місце при відступі Червоної Армії із Західної України вліті 1941 р., ігноруючи багатьох ще живих свідків тих страшних подій — ганьби ХХ–го століття.

Про "Злочини комуністичної Москви в Україні вліті 1941 р." появилася у 1991 р. у Дрогобичі брошура, збірного авторства очевидців та деяких оцілілих жертв, "недобитків" масового вбивства в'язнів тоді переповнених тюрем Західної України. Жертвами тих масакр, переважно випадкових, невинних людей, були мужчини, жінки та навіть немовлята із місцевого населення, в великій більшості українців, що представляли тут корінну групу. Дуже характеристичними були сліди нелюдського катування цих нещасливих ув'язнених перед їхньою езекуцією — все вказувало на якийсь систематичний підхід добре зорганізованих і вишколених катів, в рамках плянованого державного терору. Ті сумні події, що мали місце 55 років тому, набирають сьогодні спеціальної актуальності.

Американські газети недавно повідомили, що західні альянги вже у 1941 р. знали багато подробиць про прифронтові події на сході Європи, але тримали це у секреті, бо про них довідувалися через розшифрування німецьких радіо-депеш (системою знаною як "ультра") і не хотіли німцям про це передчасно дати знати. Зокрема, знали вони про розстріли виконувані т. зв. "айнзацгрупами" усяких небажаних із точки зору Третього Райху людей. Тому альянтам було напевно відомо про розстріл 36-ти польських професорів у липні 1941 р. у Львові та про інші розстріли. Тим часом, серед посткомуністичних угруповань в

Україні даліше ведеться акція замилювання очей, катушування злочинів большевиків при їхнім відступі із Західної України у 1941 р. та, при тому ще, обкидання болотом "українських буржуазних націоналістів" у широко закроєній пресовій кампанії. Тому варто докладніше згадати ті події сьогодні.

Тюрми були тоді переповнені в'язнями, заарештованими із різних причин (за "прогули", протисоветську агітацію, брак документів чи "пропусків", перехід границі і т. д.). Через скоре пересування фронту "блискавичної війни", систематична евакуація в'язниць виявилася неможливою. Тому, згідно із ленінською максимою: "краще знищити сто невинних, як дати втікти одному винному", Берія рішився на фізичну ліквідацію всіх в'язнів руками НКВД! Також роблено облави по дорогах, де арештовано додатково людей, які пробували втікати перед наближенням фронту й також їх ліквідовано. Одначе, щоб запобігти для себе скрайно неприємним дискусіям, як у справі Катиня, яких не можна було ігнорувати, большевики рішили перейти до атаки: в усьому обвинуватити українських націоналістів.

Так уже в 1956 р. появилася в популярному американському журналі-табльдоді "Лук" стаття, де обвинувачено в тих убивствах "українських націоналістів", яких жертвами мали ніби бути тільки поляки та інші тоді непопулярні меншини — стаття напевно інспірована большевиками. Советська преса також постійно писала про злочини, виконані над "мирним населенням" Західної України військовими формаціями українських націоналістів "Нахтігаль" і "Ролянд", які, як відомо, прибули до Львова аж 30-го червня, пробули там дуже короткий час і вневдовзі були німцями розформовані, через зміну політики відносно українців. Широко відомі вбивства у львівських в'язницях мали одначе місце десь головню між 24-им і 28-им червня, ще перед приходом тих формацій до Львова. У 1962 р., "Нахтігаль" і "Ролянд" були проголошені німецьким судом невинними у жодних воєнних злочинах.

Теперішня пресова кампанія посткомуністичних елементів в Україні (напевно інспірована з Москви) є спрямована на пошкодження українським інтересам перед загальною публічною опінією (а спеціально перед поляками й американцями). Тут також йдеться про намагання певних кіл України, не допустити до надання колишнім членам УПА прав комбатантів. Цю справу має розглянути Верховна Рада й це викликає реакцію у формі писанини про "звірські злочини формацій 'Нахтігаль' і 'Ролянд'", які мали ніби місце у Львові у червні-липні 1941 р. проти поляків та інших меншин, ніби на підставі тверджень самих "зарубіжних істориків", А. Жуковського й О. Субгельного (іхній "Нарис історії України", Львів 1993). Так пише, наприклад, якийсь Б. Вовчук у "Прикарпатській Правді" (Івано-Франківськ, 28.09.1996 р.), поклика-

ючись на вище згаданий "Нарис історії". Переглянувши цей "Нарис", мушу ствердити, що там є справді згадка про "Ролянд" і "Нахтігаль", але нема найменших інформацій про ніби якісь їхні "злочини"! Такого роду "інформації" про сьогодишню Україну однак не раз знаходять дорогу до всяких американських "танків до думання" та згодом до американської преси. Сама "Прикарпатська Правда" на першій сторінці гордо показує якийсь советський орден, а вище згадана стаття має наголовок "Історія терору і терор історії". Подібними наклепами займається звернення "До людей доброї волі" 95-ти українських лівих парламентаристів, про ніби грядучу небезпеку від "українських націоналістів" для "народу України", як продовження "кривавої діяльності" ОУН-УПА.

Тим часом, дійсних, а не видуманих злочинів большевиків в Західній Україні, червень-липень 1941 р., не можна аж ніяк затушувати, у противенстві до скритих розстрілів, наприклад, як у Катині, бо багато людей бачили ті злочини та ще добре про них пам'ятають.

Автор пригадає собі розмову, яку він мав десь на другий день війни з чоловіком у польській уніформі (коло міста Порохника, яких 20 км. на північ від Перемишля), який казав, що німецька патруля якраз їх визволила із багатотисячної колони в'язнів, яку енкаведисти вели з Перемишля на схід, у напрямі на Львів. Там дорога проходила в одному місці вздовж Сяну, тоді граничної ріки, яку німці перейшли, розігнали енкаведистів, а в'язнів відразу розпустили. Пізніше говорено, що цих в'язнів вели на розстріл до шегинського лісу, десь 10 км. на схід від Перемишля. Другу колону в'язнів, з перемиської в'язниці, скеровану на південь у сторону Добромиля, таки енкаведисти розстріляли, і їхні тіла знайдено у "саліні" коло села Ляцьке, у числі 3,600, як повідомляє книжка "Саліна" (автори Й. Лось, М. Прокопець і Д. Лапичак, Львів 1995). У жовтні 1941 р. автор мав нагоду почути від власного вуйка, П. Шеремети — управителя школи в Турці над Стриєм (був заарештований через підозріння, що син, д-р М. Ш. був у підпіллі), про деталі екзекуції в'язнів у Самборі: в'язнів вивели енкаведисти на в'язничне подвір'я й почали в ту гуцу людей стріляти з автоматичної зброї та кидати гранати. Шеремета, прикритий трупами, однак врятувався. Інший присутній при тій екзекуції, брамкар відомої тоді дружини копаного м'яча "Сяну", Мандрик, був тільки пострілений у руку. Автор мав нагоду з ним говорити, як він ще мав перев'язану руку. Відома також у Самборі була інша подібна історія: випускників місцевої десятилітньої школи взяли на ніби "наукову прогулю", із якої ніхто більше до дому не повернувся. Їхні тіла знайдено, закопані у плиткій могилі коло ріки Дністра. Там були знайомі автора, В. Ковальський та Волятович. Подібні масакри, згідно із книжкою "Злочини..." мали місце в багатьох інших місцях.

Події в Перемишлі є характеристичні тим, що велику місцеву тюрму, положену всього яких 100 м. від тодішньої границі, не можна було вжити для загальної масакри в'язнів: завзятий бій із німцями вівся у місті, під проводом самого потім дуже відомого гене-

рала Власова. Це також єдина спроба якоїсь більшої евакуації в'язнів, відома авторові, замість масакрування в'язнів "на місці". В менших осередках, де не було НКВД, вбивниками були члени місцевої партійної верхівки та міліціанти. От так, у недалекому від Самбора місті Добромилі, згідно із книжкою "Злочини...", виконали вбивства голова міськради Петровський, секретар райпарткому Бубнов і місцевий міліціант Кремер. Так 51 трупів знайдено у провізоричних могилах на подвір'ї місцевої в'язниці, а додаткових 127 у ямах-шибах поблискої саліни коло села Ляцьке. Деякі джерела називають ту місцевість "Солянуваткою".

Із вище згаданої книжки можна зробити обчислення приблизного числа жертв змасакованих при відступі Червоної Армії із Західної України в 1941 р., в поазбучному порядку: Бережани (1,400 жертв), Бібрка (10), Буськ (90), Винниця (багато), Добромиль (178), Дрогобич (300), Дубно (527), Жовква (36), Заліщики (2,400), Золочів (1,298), Калуш (багато), Крем'янець (1,500), Лопатин (12), Луцьк (120), Львів (1,500), Миколаїв над Дністром (9), Надвірна (82), Перемишляни (8), Перемишль (22), Підбуж (14), Самбір (837), Станиславів (5,000), Стрий (250), Тернопіль (3,000), Чортків (1,800) та Умань (800). Разом — 21,185 замордованих. Це число не може бути однак комплекним. У списку нема даних про обласне місто Рівне. Також, як прийняти для самого Львова число жертв на 10,000 (як дехто твердить), а для Станиславова (сьогодні Івано-Франківськ) "тільки" 1,500, то загальне число жертв комуністичних масакр збільшиться до 26,185. А втім знов і знов ще знаходяться нові місця поховань убитих із різних часів. Так, у книжці "Саліна", автори твердять, що в "салінах" коло Добромиля загальне число змасакованих там людей доходить до 3,600. Безперечним фактом є, що процес добування соли із цих салін, який мав 600-літню історію, цілком зупинився від 1941 р., через завалення численних штолень і шибів тоді вкинутими трупами! Варто підкреслити, що колись "копальні соли" рахувалися великим багатством Галичини (щось так як сьогодні родовища нафти), предметом зависти сусідів, й були безпосередньою причиною нападів на Галичину таких сусідів як поляки, мадяри та литовці.

Треба ще раз підкреслити, що більшість тих жертв державного терору були випадковими, навіть із большевицького погляду, цілком невинними людьми. Масові вбивства, на таку велику скалю, виконані впродовж дуже короткого часу та на відносно великій території, десь 250 на 250 км., могла виконати тільки добре зорганізована поліційно-кримінальна адміністрація. До того спеціально добре надавалися вишколені для масового терору московські опричники з НКВД, а не військові формації, як "Нахтігаль" і "Ролянд", які разом начислювали тільки біля 700 осіб.

Деякі із наслідків тих подій — дослівно гори трупів у львівських в'язницях — могли добре заобсервувати міжнародні, тоді ще невірні кореспонденти (наприклад, американські, швейцарські і шведські). Рівнож, ті події були предметом конгресових пере-

слухань в Америці у 1954 р., хоч не були так розрекламовані як події в Катині.

З перемиської тюрми евакуйовано одну колону в'язнів (біля 2,000) шляхом на схід, частинно одначе в'язнів також транспортовано тягаровими автами на Добромилі, для знищення в салінах, в полудневому напрямку. Ще інша колона прямувала до салін пішки. Ось, що каже про тих в'язнів очевидець (мала тоді 11 років), В. Писарик: "У колоні було кілька тисяч чоловік — вони були змучені і йшли повільно. Конвоїри з карабінами їх підганяли. У колоні були люди різних національностей. Їх було так багато, що якби вони захотіли, то легко могли перебити конвоїрів, але вони йшли мовчки назустріч своїй долі. Деякі з них були так змучені, що їх майже несли на руках, але були й такі, що, здавалося, їх щойно арештували. І, дійсно, кожного, хто близько підходив до колони, конвоїри хапали і примушували йти з ними." Інші люди казали: "У ті дні на Саліну одна за другою їхали великі машини, криті брезентом, ішли гурти людей." Бо енкаведисти рішили, що це було вигідне місце, щоб тих людей змасакрувати та пізніше поховати у шибках і шахтах. Жінок відокремлено, їх енкаведисти по просту вбивали дослівно "як котів" ударами великих дубових молотів, у яких було вбито гострі цвяхи, в поблизокому костелі. "Молоти були руді від засохлої крові." Між людьми там знищеними був також батько проф. П. Потічного, заарештований у Павлокомі, описля перевезений до перемиської тюрми. Мужчин енкаведисти стріляли й потім кидали до шахти, деяких навіть ще живих, які потім часто важко поранені, потрапили повиповзати з під групів та розповісти, що там сталося. Певна частина змасакрованих навіть не були арештовані — були це "допризовники" до Червоної Армії, які зголосилися до бранки. Інші, це були по просту працівники саліни, які прийшли по "зарплату". Мабуть, ще від татарських нападів не було в тих околицях Галичини такої масакри людей, як за Червоної влади, у червні 1941 р.

Большевики одначе від цих масових злочинів безлично відпекуються і продовжують кампанію дезінформації спрямованої також проти самої УПА. Тому, де тільки трапляється нагода, зараз із глибоким обуренням починають говорити, як упісти громили комуністів, комсомольців, енкаведистів та усяких советських адміністраторів присланих до Західної України, які тільки хотіли "відбудувати знищений війною край" та ллюють крокодиліачі сльози за ніби від УПА потерпілих "грудящих" Західної України.

Одначе, подорожний, проїжджаючи там сьогодні, не може не завважити при дорогах дослівно тисячі пам'ятників-кенотафій, здвигнених вдячними земляками, які кажуть: Слава Борцям за Волю України! Слава УПА! Це є найкраща відповідь на большевицькі інсинуації — український народ сьогодні одверто почувасться до глибокої вдячності тим упавшим героям, які боролися проти терору. Тож настав час надати права комбатантів ветеранам УПА, як це зрештою вже зробили міжнародні рухи опору. Поляки, вже давно це зробили, попри багатьох закидів, які можна було виставити навіть з польської державної точки

зору проти їхньої Армії Крайової (АК). Це є одначе спеціально важним тепер у польсько-українських відносинах, бо розходиться тут практично про охорону могил членів УПА на Закерзонні, що одверто боролася із советським державним терором. Події, вище описані, які почалися 22 червня 1941 р. та довели до широко відомих активностей УПА, є свого роду історією терору зі сторони московських комуністичних великодержавників проти українського народу.

Автор, уродженець Перемишля, був тоді випускником ярославської Української гімназії, якого початок війни 1941 р. застав у Ярославі. Так сталося, що любив ходити пішком по терені, маючи тоді багато вільного часу, й міг нав'язати контакти із людьми, призначеними на знищення. Потім ще мав нагоду бути в Добромилі в жовтні 1941 р. та говорити із безпосередніми обсерваторами тих негуманних подій. Числом жертв ті події далеко перевищують катинську трагедію, відому на цілий світ. Тому, автор подумав, що варто ті події описати із точки зору когось, хто мав ще безпосередні контакти із очевидцями та жертвами, та щоб покласти край усяким спекуляціям щодо відповідальності за ці просто ганебні події у ХХ-му столітті в центрі Європи. Пізніші дії УПА тому можна пояснити, як інстинктовну, популярну реакцію на ті страшні, фантазмагоричні події, симптоми шовіністичного божевілья на найвищому рівні держави "робітників і селян", із претензіями до панування над цілим світом.

В "зарубіжжі", а спеціально в Америці, події вище описані, з дуже малими виїмками, довгі роки трактувалося майже цілковитою мовчанкою, "щоб непотрібно не дразнити росіян". Одначе, починаючи від президента Дж. Картера, що потім продовжувалося за Р. Регена, Америка почала дискретно передавати до СРСР інформації про міжетнічні конфлікти та злочини советської влади супроти власних громадян. Це, разом із горбачівською політикою "перестройки" і "гласности", остаточно розсадило з середини "імперію зла". Для українців, тепер є добра нагода ті речі висвітлити, бо ще живе певне число очевидців тих подій. ■

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтискаками та з іншими проблемами.

— ROMIKA — SALAMANDER — LA VALLE —
— GALLUS — ORTHOPEDIC SHOES —

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONTARIO M6S 1N4 (416) 763-1851

ПРО СИНА ГОЛУБОЇ ДЕСНИ

I.

У "Нових Днях" за жовтень 1996 року надрукована невеличка розвідка поета Василя Борового про колегу по перу і союзника по північних таборах Кузьму Івановича Грищенка, що іноді підписував свої вірші псевдонімом Олесь Журба. Автор признається, що в нього обмаль координат Кузьми, тож дуже коротко і часом не точно розповідає про талановитого поета-страдника. Що ж до мене, то в пам'яті моїй спогадів про життя і творчість Кузьми-Олеся стільки, що й не вміщаються в голову й душі та аж рвуться на волю, простіше — до публікації в пресі. І спасибі В. Боровому та журналові, що підштовхнули мене залишити всі буденні турботи, зневажити нездужання та й ширше розповісти читачам "Нових Днів" про свого побратима.

* * *

Вперше кілька хвилюючих і літературно вправних віршів за підписом Олесь Журба я прочитав у німецькому полоні в газеті "Нова Доба", що видавалася в Берліні і була розрахована на бранців-українців. Читав ці поезії і молодий-молодий тоді літератор Володимир Жила, який перебував у Фрайлагері біля Берліна. І його хвилювали ці вірші, і він не без допомоги редактора "Нової Доби" домігся перекладу полоненого поета у Фрайлагер, де вже, завдяки Володимирові Жилі, перебував і я. (Дивись мій нарис "Слово-спогад про жорстокі роки та літератора Володимира Жилу" у "Нових Днях" за липень-серпень 1996 року.)

З Кузьмою-Олесем ми одразу ж заприятелювали. Та й як не приятелювати, коли ми обидва сини Голубої Десни. Мої Савинки недалеко від Десни біля Сосниці, а його Хотянівка — біля Вище-Дубечні, де Десна вже недалеко від Києва з'єднується з Дніпром. Крім того, ми обидва були захоплені збіркою поезій Михайла Стельмаха "Добрий ранок", що вийшла за кілька місяців до початку війни. Я це чисте джерельце поезії придбав у Києві, а в Кузьми книжечка була з автографом автора, який вчителював у Вище-Дубечанському районі і зустрічався там з початківцем Кузьмою Грищенком та допомагав йому оволодівати секретами поетичної творчості, бо юнак літературної освіти не мав і працював у колгоспній бухгалтерії. У Фрайлагері В. Жила охоче друкував вірші Олеся у своїй "Україні" і по можливості стежив, щоб його не перевангажували табірною роботою.

II.

Я не уявляв собі життя поза Україною і після закінчення війни повернувся у рідні Савинки, а потім отримав призначення на роботу в Старобільський учительський інститут. Догадувався, що й Кузьма не залишився на чужині. Та мусив я працювати годин по 12-14 на день: лекції, творча робота, кандидатський

мінімум, громадські обов'язки. Тож і не мав я часу на розшуки друзів з полону та й адресу Грищенкову десь загубив.

І ось у лютому 1948 року під час мого першого творчого звіту у Спільці письменників я зустрівся з Михайлом Стельмахом і запитав у нього, що він знає про колись юного поета Кузьму Грищенка. І сказав мені Михайло Панасович, що Кузьма працює рахівником у своєму колгоспі, що недавно народилася донечка в нього, що він пише вірші, гарні, теплі, але сумнуваті. І дав мені точну адресу. Ідучи додому, я думав: з першого ж дня приїзду напишу Кузьмі листа. Ні, не довелося: через дві години два офіцери і два автоматники повезли мене у Львів та й здали контррозвідці Прикарпатського військового округу. І тут десь на початку квітня ми й зустрілися з Кузьмою.

Я сидів під стінкою у кабінеті слідчого, поклавши руки на коліна, і майор так солоденько говорить мені:

— А тепер, Іване Савичу, я порадую вас (не тебе!) зустріччю з побратимом. Через хвилину. — Не встиг я й подумати, про якого побратима йде мова, як двері відчинилися і в кабінеті з'явилася доладна постава старшого лейтенанта, а за ним під вартою, з закинутими за спину руками ввійшов Грищенко. Хоч ми були й худючі, непоголені, обстрижені, але ж одразу пізнали один одного. Порушуючи в'язничну дисципліну, я схопився з місця, і ми міцно обнялися.

— Ишь ти, какиє нежности бывають у шпионов, — сказав мій слідчий. — На место!

Почався перехресний допит. Виявилось, що і ми, і свідки, допитані раніше, говорили одне і теж, не страшно, звичайне. Через годину майор сказав старшому лейтенантові:

— Они в самом деле мелкая рыбешка. — В голосі відчувався жаль, що нема перспектив обвинувачувати нас у шпигунстві і цим виявити перед начальством свої здібності.

Судили нас разом 31-го травня 1948 року. Везли в приміщення суду обох у відкритій машині з двома суворими автоматниками. Моя ліва рука, а Кузьми права були скуті залізними ланцюгами. Розмовляти не дозволялося, але ж мій побратим прошепотів мені з О. Пушкіна: "Поймались молодцы и кузнецы их друг ко другу приковали."

Суд був недовгий, наша доля була вже вирішена: обом дали по двадцять п'ять років виправних табірних робіт. Про те, що Грищенко був засуджений до розстрілу, а потім вирок замінили на каторгу, шановного Василя Борового хтось невірно інформував. Після цього неправого суду за лірику в "Україні" і перебування у Фрайлагері ми днів десять сиділи в одній камері, спали на підлозі в такій тісноті, що не видно було, де кінчався Кузьма й починався Іван. Потім нас роз'єднали, бо не належить "однопельцям" бути разом в одній камері. Проте, коли старий батько Кузьми привіз передачу, то мій союзник якось умудрився де-

що передати й мені. Кузьму Івановича ще влітку етапували аж у Норильськ, а мене пізньої осені — в автономну республіку Комі, в Інтинський табір.

III.

Реабілітували нас у червні 1956 року. Як і після полону, — страшне перевантаження роботою, творчою зокрема. Уже через рік у мене вийшла перша збірка, про яку чимало писалося в пресі. І я вірив, що тепер мене знайде мій побратим Кузьма–Олесь. Так і сталося: на початку 1958 року я отримав від нього листа. Печальний. Дружина вийшла заміж (ми самі писали дружинам, щоб вони не чекали нас), старенька мати хворіє, батько теж слабує. Син у військовій школі і боїться спілкуватися з батьком, який був "воюгом народу". Живеться важко. Пишеться мало.

Я одразу ж відповів. Надіслав йому збірку з теплим автографом, настроїв його на роботу над рукописом. І почалося активне листування. Вірші були гарні, емоційні, але часом такі, що вимагали й редакторських поправок. Я підкреслював, Кузьма–Олесь погоджувався, швидко робив виправлення. А найсильніші поезії, хвилюючі, трепетні, ніяких хиб не мали, але вони не вписувались у суворі рамки соціалістичного реалізму. Писав йому про все одверто, радив не поривати зв'язків зі Стельмахом, хоча тому за депутатськими обов'язками було не до Кузьми. Незабаром листи повеселішали. Вже й надрукував дещо в газеті "Селянські вісті", в "Молоді Україні". І раптом несподіване й бадьоре про те, що залишає село, пристає у прийми до гарної молодиці–розведениці, що буде працювати ревізором–бухгалтером в республіканській Споживспілці. Тепер він писав не часто, бо робота була копійка, у вихідні мусив їздити в село допомогти щось батькові. А я наполягав: готуй рукопис.

Влітку 1960 року Кузьма Іванович мав відпустку, а я їхав до Ірпінського будинку творчості, і ми листовно домовилися про зустріч у Спілці письменників.

До мене по коридору повільним поважним кроком прямував імпозантний моложавий, сказати б, красивий чоловік з чорним густим чубом, у модній майці, у добре випрасуваних штанах. За ним — миловидна русья жінка і двоє майже білочубих дівчаток. Міцно обнялися, трічі поцілувалися. Приємне знайомство з дружиною, компліменти дівчаткам.

— Це наші "Валентини Терешкови", — посміхаючись сказав Кузьма Іванович. — Тільки й думки — злетіти в космос, як вона. Оце ось моя, а оце Надіна. — Дівчатка на диво були схожі між собою, і я до самого кінця нашої зустрічі плував, хто з них Кузьмина, а хто Надіна.

Прямо зі Спілки ми пішли в кафе підобідати. Пригощав я — письменник же. Розмова була жвава. Перескакували з однієї теми на іншу. Та найбільше говорили про доповнення й упорядкування Кузьминого рукопису.

...Не стану розпросторюватися, а зазначу, що в 1961 році Кузьма–Олесь одніс у видавництво "Радянський письменник" непоганий рукопис, а десь через півроку йому пообіцяли видати збірку в 1963 році. Як же радів мій приятель! Та радість була завчасна: у

видавництві набралось ще чотири рукописи немолодих уже авторів, що досягли професійного рівня, але з різних причин друкувалися лише в періодиці. І от їх об'єднали під одну обкладинку і видали аж у 1964 році спільний збірник під назвою "Народження пісні". Відкривався він чималою добіркою Кузьми Грищенка. З не дуже веселим листом надіслав мені Кузьма цей збірник з таким автографом: "Дорогому Івану Савичу — порадникові і другові, побратиму і помічникові — з любов'ю К. Грищенко. 11.XI.1964 р."

Відповів йому негайно. Зміст листа: не схилити голови, а працювати й працювати над доповненням рукопису. Пообіцяв залучити до прискорення самостійного видання і Михайла Стельмаха. Строк для солідного рукопису — два роки.

Десь, можливо, через рік, у мене з Михайлом Панасовичем була така розмова.

— Кузьму давно бачили? — питаю.

— Ні, не дуже. Жив. Здоров.

— Треба б допомогти йому видати добротну книгу.

— Що ви говорите, Іване Савичу. Кузьма пише не гірше, ніж ми з вами. Ніяка допомога йому не потрібна. Книжка його уже запланована, здається, на 1968 рік.

Заспокоївся я, зрадів. Та коли написав про це Грищенкові, то одразу ж отримав сумного листа: не ладитесь з родинним життям; не пишеться; рукопису так і не здав видавцям; а Михайло тобі розповідав не про Кузьму Грищенка, а про свого давнього друга Кузьму Гриба... Боляче мені стало від цієї звістки.

IV.

Незабаром настала довга перерва у листуванні. Не відповідав мені Кузьма–Олесь навіть на святкові поздоровчі листівки. Лише десь на початку 1971 року прояснилося все на велику печаль мою. Зміст листа був такий: Батько помер. З дружиною розлучився, отже залишив її квартиру. Наймав куточок у добрих людей. Дочка вже кілька років у селі, в матері своєї. Син одцурався. Та всупереч негарздам вірші все ж таки писав, доки не потрапив в автомобільну аварію й не поламав ногу саме в тому місці, з якого вона починає рости. Біля року в гіпсі перебував у лікарні. Писалися лежачи сумні–сумні нотатки, яких у рукопис не включиш. Вийшов з лікарні з милицею. Інвалід. Знайшов нову дружину з "квартирою" розміром два з половиною на три метри. Запрошую в гості...

І згодом я пішов шукати другу квартиру по Подолі. І не міг я уявити, що в столиці можуть бути такі давні житлові нетрища, сповнені дезинфекційними пахощами. Знайшов. Мій Кузьма, поклавши покалічену ногу на якесь підвищення, читав газету. Схудле бліде обличчя ще не втратило привабливості. Важко підвівся, сів скраєчку ліжка. І тільки поцілувалися, як відчинилися двері і в комірчину з голубенькою "авоською", сповненою порожніми з–під горілки пляшечками, ввійшла середніх літ жінка в одязі двірнички. Обличчя, сказати б, миловидне. Познайомився.

— Кузя, — сказала Марія, — я зараз попрошу Ганю приготувати щось перекусити. Вона вас покличе потім. А я біжу на роботу.

Я витяг з портфеля пляшку добротного вина і закуску та віддав Марії. Як ми залишилися удвох, Кузьма пояснив:

— Ганя — це Маріїна дочка. Замужня. Саме у відпустці. Праворуч у коридорі двері — то їхня квартира. Там і наші речі у шафі.

Ганя з дитиною, і її чоловік незаслужено шанують мене. За вірші.

Я мав не більше двох вільних годин, тож одразу ми почали мову про його рукопис. Читав він мені з блокнота тільки нові поезії. Були вони гарні, хоча дещо й потребувало певної поправки. Для солідного рукопису їх ще не вистачало. Спинилися на тому, що Кузьма подасть заявку у видавництво, а я прочитаю його кращі поезії. Леонідові Новиченку (мій приятель, знаменитий критик, член-кореспондент Академії Наук) і попрошу його посприяти у видавництві цікавої книжки поета-страдника. Ледь ми закінчили ділову розмову, як Ганя покликкала до трапези. Була вона вродлива, з приємним усміхом. І аж дивно було, що у такому старезному будинкові сяє чистотою затишна й світла кімната. Стіл був накритий. Смачно парувала картопля, пахли рибні консерви на білих блюдцях, вино вже було відкорковане, стояли красиві голубенькі три чарчини. Наливати вино було доручено мені. І я помітив, як спрагло заблищали очі у Кузьмі Івановича, як зволожився його рот. І пив спрагло. І вже за третьою чарочкою, коли розмови поживавішали, я запитав:

— Друже мій, чи ти не випиваєш?

— Та... не дуже.

І густо почервонів. І тут Ганя сказала:

— Іване Савичу, звеліть Кузьмі Івановичу залишити пити. Серце ж хворе. І випивка талант гальмує. А я заставлю матір не бігати по дворах всієї вулиці за порожніми пляшками, щоб увечері було за що випити. — Почервонілий, знічений, друг мій мовчав, а на прощання пообіцяв не пити і дочитав непогану, але ще незакінчену поему.

* * *

Новиченкові сподобалися вірші Кузьми-Олеся, схвилювала і його нещаслива доля. Пообіцяв, що рукопис порекомендує видавцям. Через півроку я знову був у Києві і на свою радість зустрів Грищенка в приміщенні Спілки письменників. Виглядав він ліпше, обличчя посвіжішало, ходив без милиці, опираючись на палицю. Одяг — як і в інших письменників. Виявилось, що він заніс в кабінет молодого автора чергову порцію віршів друкарці. Друкувала вона безкоштовно. Жив він там же, і шефствувала над ним і матір'ю Ганя.

До 1-го травня 1973 року я надіслав Кузьмі Івановичу поздоровчу листівочку (так тоді було заведено в Україні). А відповідь отримав від Гані. Не без суму вона писала, що шановний Кузьма Іванович несподівано помер 27-го квітня від сердечної недостатності. На моє прохання надіслати мені всі папери Кузьмі

Івановича Ганя не відповіла. Влітку, перебуваючи в Ірпені, я їздив на Поділля і довідався, що Ганя з чоловіком і матір'ю отримали квартиру десь за Дніпром, на Оболоні. Прізвища їх я на жаль, не знав. Ні видавництву, ні Новиченкові рукопису Кузьма Грищенко не передав.

* * *

Багато літ пройшло відтоді, а мені й досі боляче за гірку долю обдарованого друга. Господи, та чи ж хто перелічить всіх українських талановитих мистців, що їх згубила російська імперія — і романовська, і сталінсько-брежнєвська!

Іван САВИЧ,
м. Старобільськ

Кузьма ГРИЩЕНКО

ІЗ ЗБІРНИКА "НАРОДЖЕННЯ ПІСНІ"

РАДИ СЛАВИ ТВОЄЇ...

*Земле моя, ради слави твоєї
Можу тебе залишити й сьогодні,
Щоб у небесні полинуть безодні,
Звідки для мене малою зорею
Станеш в безмежному ти океані.
Згоден назад не вернутися навіть,
Зникнувши десь у космічній тумані,
Тільки б тебе, моя рідна прославить.*

*Може, до нас із другої планети
Люди — чи як там їх звати не знаю, —
Раптом приземлять крилаті ракети
Й, мудрі, величні, до справжнього раю
Кликати будуть: "Там квіти і квіти,
Вічна весна та ясні видпоколи..."
Земле моя! І тоді залишити
Тебе я не зможу ніколи, ніколи.*

СОН В ОКОПІ

Сестрі Полі

*Цю ніч приснилося мені,
Що я в поліській стороні
Іду з тобою над Десною,
А ти усмішкою ясною
Мені показувала вдаль.
А там, як золота медаль,
Світила зірка над землею.
Замилувавшись зорею,
Мені сказала тихо ти:
"Візьми цю зірку з висоти,
Нехай і в нашому дворі
Засяє щастя від зорі."
Прокинувся я. На ратнім полі
Вже й бур'янина не росте...
Моя сестричко, мила Полю,
Моє дівчатко золоте,
Чекай мене, чекай і вір —
Я принесу зорю у двір.*

ВЕСНЯНЕ

Цілющі води весняні
Мою печаль із серця змили.
І щасно бачити мені:
Барвінок стеле буйні хвилі.
І щира пісня солов'я
Недарма летиться в високості! —
То, мабуть, молодість моя
До мене проситься у гості.

НОВИНИ КАНАДИ Яке місто Канади "найчесніше" ?

(Канадська Сцена) — Якщо ви загубите гаманець з 50-ма долярами, в якому місті вам його б повернули? В Монктоні, Нью Брансвік, як запевняє журнал "Readers Digest", який недавно у 12-ти канадських містах провів експеримент з 10-ма "загубленими" гаманцями з 10-ма долярами всередині. Лише у Монктоні всі десять гаманців з грішми були повернуті. Найнижче за рівнем чесності було найбільше канадське місто "старе добре Торонто", де лише 4 гаманці було повернуто. Подібні дослідження було проведено і в інших країнах, і "Readers Digest" визначив, що Канада стоїть нижче за чесністю від Англії і Сполучених Штатів, але вище від країн Європи й Азії. 100 відсоткову "чесність", як в Монктоні, виявили лише такі міста, як: Оденс в Данмарку і Осло в Норвегії. ■

Клавдія ФОЛЬЦ

ТУГА за ОДЕСОЮ

Я знову міцно стулюю повіки
Й перегортаю календар назад
До років тих в Одесі пережитих
Щастя яких не могу описать...

Я чую знов рипить пісок в сандалях,
Я бачу хвилі лащуться до ніг,
Я задивляюся в синяві далі
Неба і моря, що в одно злились.

Я чую спів і сміх летить із вітром,
Я бачу в небі сонце золоте,
Вдихаю моря Чорного повітря,
Якому рівного нема ніде...

І котяться непрохані сльозинки —
Бо ж я в Австралії, не бідна й не сама,
Є й тут пісок і сонце, та нема Одеси;
Одеса ДОМА Є, та в ній МЕНЕ НЕМА!

So-USE CREDIT UNION

WORRY FREE TOP OF THE LINE PERSONAL AND BUSINESS BANKING
THAT COMBINES FIRST-RATE SERVICE WITH FIRST-CLASS RATES

OPEN YOUR ACCOUNT RIGHT NOW AND RECEIVE
\$25 BONUS

MISSISSAUGA
26 Eglinton Avenue West
Mississauga, Ontario L5R 3E7
(905) 568-9890 Fax: (905) 568-9893

HEAD OFFICE
2265 Bloor Street West
Toronto, Ontario M6S 1P1
(416) 763-5575 Fax: 761-9604
TOLL FREE: 1-800-322-9274

OSHAWA
31 Bloor Street East
Oshawa, Ontario L1H 3L9
(905) 432-2161 FAX: 432-7503

SO-USE VOICE: 416-760-9940 • TOLL FREE: 1-800-323-2794

ЮРІЙ ЛИПА

У Львові, потім в Одесі та Києві поступово оживають імена Івана та Юрія Липів, імена батька й сина. Обидва лікарі, обидва письменники, колись знані й забуті в радянські часи, — як сказав письменник Валерій Шевчук на ювілейному вечорі в Києві — забуті четвертою степінною забуття. Могилки притоптані й пісочком присипані. Та нічого в цьому світі не сховаєш і все з часом вияснюється, оживає. Так сталося з моїм Родом, так сталося з Україною.

Ім'я Юрія Липи ще тепер мало відоме на Сході України. А писати про нього почав вже в 1989 році у Києві історик Василь Марочкін. Його стаття в обласній київській газеті "Молода гвардія" під назвою "Ех, виорю небо орлами..." була для мене начебто візитною карткою, яка відчиняла мені двері і до спецхронів бібліотек, і до переполоханих людських сердець.

Це був початок пошуків, котрі не скінчились й донині, і хто-знає коли скінчиться ота моя "хресна дорога" в пошуках рідного батька, може й ніколи. Бо була це людина, яку не можна всю до дна розгадати навіть тому, хто його знав, а мені тепер, читаючи й слухаючи спогади різних людей, хіба що інтуїтивно вдається вловити характер і велич духа та розуму рідного батька.

З багатьох джерел і видань, які видавались головно в діаспорі, довідуємось, що Юрій Липа народився в Одесі 5 травня 1900 року в сім'ї лікаря Івана Липи. В 1918 році закінчив 4-ту одеську гімназію, повний восьмикласний курс. Сім'я була висококультурна, інтелігентна. Він був сином-одинаком і вистав в українському середовищі гарячого українського Півдня. В той час в Одесі була велика українська громада: Є. Чикаленко, Амбросій Ждаха, Михайло Комарів, Микола Вороний, Сергій Щелухін... Існували й ширились зв'язки з усією Україною, Галичиною, Буковиною. В Одесі тоді зберігались архіви останнього коша Запорізької Січі, які майбутній академік М. Слабченко згодом перевіз до Києва. Батько Юрія — "тарасівець, письменник, лікар" Іван Липа працював усе життя, не покладаючи рук для того, щоб збудувати вільну Українську Соборну Державу. Ще у Харкові, коли вчився в університеті, за участь в "Братстві тарасівців" (самостійників) відсидів він сто літ тому півтора року в тюрмі на Холодній горі й не втрачав зв'язків з братчиками впродовж усього життя. Він уперто торував шлях ідеям самостійництва, духовного українського відродження, працюючи в Одесі, де видавав альманах "Багаття", заснував клуб Одеська літературна Спілка, читав лекції в одеській "Просвіті". Потім, в часи української революції виступив українською громадою Одеси до уряду, працюючи міністром віросповідань та релігій, в комітеті охорони здоров'я, чи на еміграції в Тарнові, працюючи в Раді Республіки, школи не втрачав оптимізму й віри в Українську державу. Таким палким оптимістом його ще пам'ятають у Винниках біля Львова, хоча вже

стільки літ минає з дня його смерги, в листопаді 1923 року. Останні хвилини його життя описав проф. Іван Огієнко, на руках якого Іван Липа помер.

Заповітом своєму синові Юрію він залишив такі слова: "Тобі, сину, одне завдання зоставляю: перевершити батька, стати більшим од батька."

Ці слова написані Юрієм на листочках у варшавському архіві Липів.

Юрій Липа виконав заповіт батька, якого дуже любив. Слово Тато — писав завжди з великої букви.

Час гарячої юности, коли Юрій Липа вже писав свої перші поетичні твори, статті, був співзасновником видавництва "Народній Стяг" у Одесі в 1917 році — цей час співпадає і з часом бурхливого закипання української стихії в Одесі. В статті "Галичани над морем", що була надрукована в середині тридцятих років у "Літописі червоної калини" Юрій Липа пише: "...Ми — то була Одеська "Січ", невелика енергійна групка із понад кількасот гімназистів і семінаристів... разом з молодими робітниками з передмість... Ми збирались в гімнастичній залі. Туди й прийшов з російського полону старший десятник УСС Янів.

Ми обсіли його, як мухи мед: щось чудесного було в тому, — перед нами справжній УсуСуС! Побожно повторювали його кожний вираз, особливо предивні назви з австрійського воєнного жаргону. Перше, чого навчив нас, це було "Ой, у лузі червона калина", що стала нашою улюбленою (піснею) обіч "Гей, нумо хлопці до зброї"... Пізніше забрались до муштри... старанно вчилися чвіркової системи УсуСуСів. Я, як заступник командира "Січі" кілька ночей не спав, вивчаючи премудрість, що її треба показати на словах:

— Чвірки вбік! Або:

— Двійки взад!..."

Восени 1918 року у Кам'янці на Поділлію відкрито перший Український Державний університет, на чолі з ректором проф. Іваном Огієнком. Туди поступає вчитись восени 1919 року Юрій Липа. Провчився він на юридичному факультеті два семестри, був одночасно й редактором університетського журналу "Нова думка". В той час у Кам'янці разом з урядом У.Н.Р. перебуває Іван Липа. Згодом батько й син разом з урядом емігрують до Тарнова (Польща). Сім'я Липів — мама Марія Липа, бабуся Анна Липа залишилися в Одесі. Бабуся Анна померла в Одесі в 1921 році, мати — вчителька народної школи, філолог, авторка граматики української мови, що так і не була видана за радянських часів, любляча Юрасева мати Марія Липа, вірна подруга й помічник свого чоловіка, померла в Одесі від менінгіту в 1935 році, так і не побачивши більше сина й чоловіка.

Тарнів, невеличке містечко на теренах Польщі, де розмістились табори інтернованих українців — армії та уряду, було пристановищем не лише для сумного вчичкування, але й для плідної праці. Будні цього життя описав Юрій Липа у своїм оповіданні "Табор" в

трилогії "Нотатник" — збірці повістей та оповідань про українську революцію.

В уряді на еміграції йде плідна робота. Створюється Рада Республіки, куди ввійшов Іван Липа, а також комітет по виробленню конституції У.Н.Р., очолюваний доктором Ст. Бараном, де він теж гаряче береться за працю. Юрій Липа в той час репортер Відділу Преси й Пропаганди уряду У.Н.Р. Згодом інтерновані переїзять до табору в Каліші (Польща). На початку березня 1922 року обоє Липів приїзять до Винник під Львовом, де батько Іван Липа починає лікарську працю, а Юрій поступає вчитись в Познанський університет на медицину.

"Я знав, що ти вибереш медицину, це добре. Медицина дасть тобі не тільки фах, вона дасть тобі цілий світогляд", — так zareагував батько на вибір свого сина.

З приїздом Юрія Липи до Познані поживлюється тут українське життя. Тоді в університетах Європи вчилася багато вояків У.Н.Р. та січових стрільців, які емігрували з України, окупованої більшовицькими ордами. Юрко Наддніпрянець, — так називали тоді тут Юрія Липу, — згуртовує навкруг себе молоде студентство, засновує братство "Чорноморе", є одним з його ідейних керівників. Братчики називали себе комілітонами, носили шапки-мазепинки, віталися словами: "Честь, Україна, товариськість!" Своєрідною заповіддю братчикам-корпорантам є вірш Юрія Липи:

"Комілітонові Чорноморцєві"

1. *Будуй найбільше — душу.
В безсонних почлах архітект узрів,
Вгадав у каменю пропорцію і міць.*
2. *Тесали ліс, залізо гнули в вимір
І терпеливо корабель лучили
Майстрі віддавна... Майстром будь і ти.*
3. *Будь із людьми, як в морі, їх пізнай
І все, що ліпше забори для себе.
Ми — всі на хвилях, всі, як кораблі.*
4. *Не будь відразу простий. Промовчи.
О, горе тим, що так кладуться м'яко.
Немов медуза мокра на долоні."*

Корпорація "Чорноморе" мала два статuti, один явний, культурноосвітницький, другий — таємний, що мав за мету, завдання — виховання української еліти, керівників майбутньої Української Держави, дипломатів. Була ще одна ділянка діяльності організації "Чорноморе", це — видавнича діяльність. Видавнича спілка мала назву: "Український Чорноморський Інститут", а згодом "Український Океанічний і Суходольний Інститут". Про видання цих інститутів схвально обізвався митрополит Андрей Шептицький, в одному з листів до Юрія Липи він пише:

"...Добре, що можу до найширшої подяки долучити для Вас і для Чорноморського інституту щирі побажання на Новий рік і Різдвяні свята. Дякую Вам і за те, що відновили давнє знайомство, перерване вже трилітньою війною..." (29.12.1942 р.)

На час закінчення університету у Познані, в якому вчитись Юрієві було сутужно, батько помер у 1923 р., він мав вже великий доробок своєї літературної праці. В одному з листів до подружжя Холодних пише: "Творчість моя мені видається сном, так рухливе є моє життя, але це — добре... я хотів би жити хоч рік, але найповніше (= по своєму)." (1929 р.)

Юрій Липа друкується у багатьох галицьких, варшавських, празьких часописах, багато доробку ранніх юнацьких літ, що видавались в Одесі, Тарнові, Львові. Це поезії: збірки "Світлість", "Суворість", "Вірую", літературні статті у ЛНВ, переклади, драматичні твори і пишеться омріяна "Книжка про націю", про яку згадує в листі до батька, коли він ще жив: "Татусю, а чому має замовкнути моя книжка про націю? Нехай буде..." Історіософічний, філософський, талановитий твір, книга "Призначення України" вийшла з друку вперше у 1938 році. В 1929 р. Юрій Липа отримав посаду лікаря у Варшаві, де й оселився надовго. Цілих 14 років життя минуло в столиці Польщі. В цей час туди переїхав і уряд У.Н.Р. на чолі з його президентом в екзилі Андрієм Лівичьким. Його дочка, Наталя Лівичька, після одруження Лівичька-Холодна (поетеса) у своїх спогадах згадує: "Липа не марнував часу... Він був справді надзвичайно працюючий." Ще в Тарнові, коли група молодих поетів, в тому числі і Юрій Липа, і Наталя Лівичька, задумали видавати книжку-альманах "Сонцесвіт" і "Сонцесвіт" таки "зацвів" на терені Тарнова, вона пише так: "...найбільшою окрасою збірника були сильні та оригінальні вірші Юрія Липи. (Між іншими він нізащо не дозволяв називати себе Юрком, тільки Юрієм.) Пам'ятаю тільки два рядки з однієї з тих поезій:

*Час людини, як вовк, утікає,
він біжить безупинно кульгавий...*

Він став енергійним організатором групи "Танк", а коли ця справа не наладилася, був, хоч і не безпосереднім, але діяльним надхненником групи "Ми" та її видань.

Живучи у Варшаві, провадячи свою лікарську практику, він видавав свої твори та тихо, без зайвого гуку, впливав на духовість великої частини молоді не менше, ніж Донцов. Але його вплив був конструктивно-позитивним, його Україна була "найпрекрасніша з країн", а одночасно таємнича і грізна:

*Вперед, Україно! В тебе тяжкі стони!
Пожари хат димлять з-під них:
ні Росії, ні Європі
не зрозуміти синів твоїх.*

В той сам час Євген Маланюк малював Україну як безсилу бранку, яку на кожному роздоріжжі гвалтував хижацький наїзник. Україна Донцова була "бестією без голови". Оптиміст Липа хотів збудити національну гордість."

При заснуванні "Танка" в Юрія Липи були дійсно великі й райдужні надії: "Пані Наталю! (знову лист до Лівичької, 1929 р.)

Певне Ви дістали картку про заснування "Танка" (назва Маланюка) — групи націоналістів літераторів.

Літератор Н. Вістник можливо що упаде, — тоді нехай не думають большевики і всяка большещанствующа дрянь, що нема на них міцного п'ястука. В кожному разі як не журнал, то збірник повинні ми видати..."

Поселившись на постійно у Варшаві в 1929 році Юрій Липа захопився політичними науками й закінчує при Варшавському університеті школу наук політичних, в проф. Курнатовського.

В той же час, займаючись лікарською практикою, захопився лікуванням зелами (рослинами). Щоб бути фаху доброго лікаря-зілляра, вирішує повчитися у проф. Яна Мушинського. Це йому вдалося лише після трьох років впертого впрошування професора, бо той довго не хотів приймати на навчання до себе у Віленський (Вільнюський) університет українець-гайдамаку, що не годився міняти своє українське прізвище Липа на польське — "Ліпа". На третьому році професор таки прийняв його на навчання за впертість і дуже цінував його за працездатність, здібність. Книжка Юрія Липи "Фіготерапія" (підручник для лікарів), що вийшла друком у польській мові у Варшаві в 1935 році мала поважну й докладну вступну статтю професора Я. Мушинського. Бібліографічний список налічує десь біля двох десятків медичних статей Юрія Липи, що були видруковані у польських медичних часописах на протязі 30-ти років.

Ще у Каліші в 1928 році вояки У.Н.Р. заснували українське Воєнно-історичне товариство. В 10-ті роки його заснування відбувся у Варшаві IV-ий з'їзд цього товариства. Товариство займалося нашою українською військовою історією, її безпристрасним, об'єктивним освітленням, не пропускаючи жодної доби існування українського війська. Про цю подію подана інформація у часописі "Літопис Червоної Калини", 1938 р., м. Львів. З цієї статті довідуємося, що поряд з іншими до Управи вибрано й д-ра Юрія Липу, як заступника голови. Це ще одна зі сторінок діяльності Ю. Липи. У спогадах Б. Стебельського читаємо: "творчих коней мав Липа багато. Пересідання з сідла в сідло дозволяло йому систематично й постійно працювати, і в своєму короткому житті зробити дуже багато. Не потребував чекати часу, коли відізветься в ньому поет, коли біолог-лікар, коли заговорить в ньому голос теоретика мистецтва, соціолога, економіста, геополітика, антрополога, історика, археолога і т. п. Немає, здається, ділянки літератури і мистецтва, які б не цікавили Липу..."

Як лікар, Липа віддавав медицині свій день. Як творець — працював і творив уночі. Відпочивав між ніччю і днем — ранками. Режим його праці був виймовий."

Ці спогади Б. Стебельський виніс із Яворова. Це був уже 1943 рік. В 1938 році Юрій Липа одружується з художницею-галичанкою, дочкою греко-католицького священика з мальовничого села Рахія на Івано-Франківщині (Бойківщина) Галиною Захаряевич. Подружжя було щасливим. Народились у Варшаві дві доньки Івася в 1940 р. і Марта в 1943 р.

Йшла війна. У Варшаві падали бомби. Подружжя Липів перебралось з дітьми у містечко Яворів — тихе

містечко за 30 км. від Львова. Тут перебули один воєнний рік. Юрій Липа лікарював, писав. Дружина виждала в гімназії в Яворові. Багато спогадів залишилось жити в людях про доктора, про людину. Пише до мене Оріся Стрільчик з Н. Роздола на Львівщині: "Ваш батько був чудовий, розумний, надзвичайно добрий, дуже м'який, ширий, необмежено милосердний, безкорисливий, людина з відкритим серцем, — я не знаю, які ще слова можна додати до образу цієї людини."

У 1943 році львівський часопис "Наші дні" присудив Юрію Липі премію за кращу драму "Король Гаїті". Липа часто приїздив до Львова, читав лекції для молоді, студентів в Народному домі. Із спогадів д-ра Марії Ясеницької дізнаємось, що приблизно 1936 чи 1937 року їздив Ю. Липа до українців Зеленого Клину, а потім до пізньої ночі ділився враженнями зі студентами, був делегатом всевітнього з'їзду журналістів перед війною у Варшаві, в 1942 році їздив до рідної Одеси. Ще не все знайдено, що створив батько на своїй життєвій дорозі. А вона була так жорстоко знищена, зруйнована й перекопана в забуття ота дорога.

Було тривожне літо 1944 року. Радянська "визвольна" окупаційна армія зайняла Львів. Сім'я Липів переїздить в село Бунів, що за 8 км. біля Яворова. Недовго пробули в цьому селі, але "доктор Липа" запам'ятався всім дотепер. Він був прекрасний фахівець — лікар, поміг багатьом і ліками, і словом. Згадує п. Грицинь, молодий тоді студент, згодом мій прибраний батько, добрий, розумний, люблячий: "...Як велику архітектурну споруду важко оцінити зблизька, для цього треба відійти на відповідну відстань — так само визначних людей, їх ролю і значення у розвитку культури свого народу краще можна оцінити з перспективи часу... Діапазон заінтересувань Юрія Липи був надзвичайно широкий від Спінози, Спенсера та їх розуміння смислу життя людей і народів до сучасних політичних і соціальних проблем і зокрема про перспективу вирішення української проблеми. Трагізм судби України в тому, що сусіди (Московія) пригнічують нас, не даючи можливості реалізувати свого потенціалу народу. Однак у світі нема нічого постійного і час, коли український народ займе достойне місце в Європі — попереду."

Через два тижні виїждять Липи з Бунова на хутор Іваники. Ближче до лісу, на поміч своїм хлопцям, що воювали тоді за волю України, під їх охорону. Був вже серпень, 19-го, Спаса. В свято вся сім'я була в саду. Сад господаря п. Кобилецького, в якого проживала сім'я доктора.

Раптом на вигоні, недалеко від саду появилася бричка з військовими. Під'їхали ближче. Було їх четверо: два офіцери й два солдати советської армії. Вийшли з брички й попрямували простісінько в сад. Підійшли до Юрія Липи з коротким наказом: "собірайся, ти нам нужен как врач". "Куди ви його забираєте?" — спитала переполохана мама Галина. Один з офіцерів відповів: "Не бойся, даю тебе честное слово советского офицера, что через два часа твой муж будет здесь." Отаке воно "саветское честное слово", Та-туса рідного ми — дівчатка більше не бачили. Батька

разом ще з декількома селянами завели спочатку до ями, поки збирали всіх, це були "копанки", в них на селі копали глину. Тато звернувся до одного з хлопців, що сидів біля нього: "чуєш, дзвони в селі дзвонять, нині люди святять яблука, а нас як з тобою посвятили?" У відповідь отримав декілька жорстоких ударів прикладом по плечах від оскаженілого від люти "визволителя".

Дивно, як це вони, "визволителі", тоді знали й розуміли нашу мову українську, а деякі ще й дотепер не знають її, живучи тут 50 літ. Заарештованих повели на постерунок (бувша польська поліція). Із деяких спогадів очевидців можна здогадатися, що тата довго мучили і викинули мертвого на сміття.

Два дні мама шукала батька і в Яворові, і в Краківці, а знайшла біля постерунку, заборпаного будівельним сміттям. Хоронило тата все переполохане село, — в ті дні йшла повним ходом мобілізація до совєтської армії, хлопці ховались, але на цвинтарі біля домовини дорогого доктора зійшлися всі, хто міг, священник відправив панахиду. Юрій Липа залишився лежати безіменним аж до осені 1989 року, коли Роман Мар'янович Лубківський приїхав до нього на могилу й поклав квіти, а селяни поставили новий хрест.

Ось так прожив своє коротке життя Юрій Липа — поет, публіцист, повістяр, драматург, перекладач, лікар, родом з Одещини, видатний громадсько-політичний мислитель і діяч, автор біля 200 назв видань, головні з них — це згадані вище збірки поезій, збірки есеїв "Бій за українську літературу", історичний роман "Козаки в Московії", "Призначення України" (Львів, 1938 р.), "Чорноморська доктрина" (Варшава, 1940 р.), "Розподіл Росії" (Київ-Варшава, 1941 р.).

Юрій Липа вважав, що історичним призначенням України є розчленування Росії як імперії. Про його смерть було повідомлення в підпільному виданні ОУН-УПА "Ідея і чин". На могилі тепер хрест з тризубом.

*"Всупереч Азії жаху і всупереч зимній Європі
Впертість, як кров, пливе в жилах людей цих міцних,
тяжкостопих,*

*Світиться знаком тризуба уся ця земля.
Горнами чорними воль розпалюється знак цей,
І все страшишійший, величний, палючий
Сходить над краєм, як дивна планета."*

("Тризуб", Ю. Липа)

Львів

Купуйте продукти першої якості в

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик — власник

2295 Bloor St. W., TORONTO, ONTARIO

Наша крамниця розташована в українському районі, біля чотирьох наших кредитівок.

О. ВОЛОХ

МОЛОДІСТЬ

Я пригадую дні своєї молодости...

Такі далекі й неповторні.

Рясні, як весна.

Сповнені внутрішньою радістю і красою,

Залиті сяйвом молодечих мрій,

Яких неможливо збагнути, схопити,

Не можна передати словами...

Молодосте!

Ти ніби проходила в іншому житті,

Ніби промайнула в незбагненному сні.

Такою нереальною ти тепер здаєшся.

Ти пов'язана з друзями,

Про яких я вже нічого не чую,

З рідним селом,

Яке десь розтануло в казкових проміннях...

З Україною...

Молодосте!

Ти пов'язана зі стежкою серед левад,

По якій я ходив до школи:

З запашиними липами, з захованим у вербах

ставком,

З буйними пригодами...

Ти пов'язана з радістю фантазувань,

З хвилюванням, з красою надій і уяви...

Ти пов'язана з усім тим,

Що ми можемо тепер зустріти лиш у поезії,

У снах, інколи у спогадах і мріях...

А час іде й замітає твої сліди...

Оттава,

квітень 1991 р.

Просимо вибачення в авторів, чий запланований твори не змогли ввійти в це число зі зменшеним числом сторінок. — Редакція.

КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

Св. Покрови в Торонті

St. Mary's Toronto Credit Union Ltd.

832 Bloor Street West, Toronto, Ontario • Tel.: 537-2163

2299 Bloor Street West, Toronto, Ontario • Tel.: 763-4475

Свято-Миколаївський відділ

4 Bellwoods Avenue, Toronto, Ontario • Tel.: 360-8355

- Приймає звичайні, термінові і чекові депозити.
- Уділяє особисті й мортгеджові позики.
- Служить своїм членам порадами та всіма банковими трансакціями.

**ВПИСУЙТЕСЬ в ЧЛЕНИ НАШОЇ КООПЕРАТИВИ
В КООПЕРАЦІЇ НАША МАЙБУТНІСТЬ І СИЛА!**

ПРЕЗУМПЦІЯ ВИННОСТІ ?

Лише через 40 років після того, як Сатана забрав свого слугу, найбільшого деспота всіх часів і народів, я взяв у руки "справу" мого батька, про якого я можу згадати тільки те, що він був неголений, коли взяв мене на руки під час арешту. Ще тієї ночі я ніяк не міг второпати, чому це люди з червоними зірками на кашкетах розкидають все в нашій хаті, а мати, яка завжди тримала порядок, не гримає на них, а тихо плаче.

І з цією "справою" в руках я теж не міг збагнути, які ж саме почуття охопили мою душу — біль, сором та розгубленість, відчай від того, що не можна нічого змінити і... гордість. Так, саме гордість, бо не дивлячись на дуже складні "вмовляння" батько жодним словом не омовився про ще будь-кого, хто міг бути притягнутим до цієї справи. Адже ж відомо, що існувала навіть "норма" для робітників районної ланки — виказати ще двадцять "співділків". А для обласної ланки — то навіть сорок! І що ж? Навіть найхоробріші з хоробрих, маршали та генеральні секретарі Комінтерну таки тягли за собою і сорок, і сто чоловік, враховуючи й членів сімей. А батько на всі запитання про тих, кого він "затягнув", відповідав, що не встиг нікого. Згадував ім'я тільки першого секретаря райкому партії, який вже був у в'язниці і, до речі, залишився живим до ХХ з'їзду партії. Можливо, тому, що згодився "затягти" інших, і серед них мого батька? Тільки він не прожив довго після звільнення. Покинутий сім'єю, не прийнятий на жодну роботу, він на решті покінчив самогубством.

Кидався в очі грубо підроблений підпис під листом, де батько "визнавав себе винним". На других листах, де від підпису лишилось дві-три літери, мабуть, після довгих "умовлянь", було видно, що це таки його підпис, а на першому — ну, не лізло ні в які ворота! Більш того, на одному листі виправлено "син куркуля", що було найтяжчим звинуваченням на той час, на "середняка". Щоправда, на хід справи це вже не мало ніякого впливу. Так і лишився куркулем. Коли ж стало питання про конфіскацію (за середньовічними законами кати мали "право" на майно закатованого і навіть продавали жир та попіл спалених), виявилось, що брати особливо нема чого. Голова виконку нічого не нахапав, не так, як зараз.

Та й яка там в дідька конфіскація! "Конфіскадо-ри" брали все, що впадало в око, а в список попали тільки облігації, які нікому тоді не були потрібні та ще годинник, тільки не той, що забрали — срібний годинник з трьома кришками — я добре його знав, бо кілька разів мав на горіхи за те, що робив спроби добратись у ньому — а так, взагалі якийсь годинник, пізніше оцінений аж у 15 карбованців! Тут нічого дивного нема. Хто вбивав, той і грабував — так давно ведеться. Дивувало інше — як одні ті ж самі факти можна давати так, що або людині орден, або кулю?

Корови дохли. Врожай пішов під сніг. Але у "свідків" це були витівки "ворогів народу", а пізніше було з'ясовано, що то було до того, як батько прийшов у складі "двадцятип'ятигитисичників" підіймати розвалене вщент хазяйство, яке вивів у передові, про що писала районна газета, яка довго збергалась у сім'ї.

Що могло бути правдою у свідченнях — то це те, що батько ніби то казав, мовляв, партія не контролює процес, у якому гинуть найкращі люди. І робив висновки, мабуть, і нам випаде така сама доля. Може й те, що він хотів звернутись до грецького консула, щоб якось захистити етнічних греків, проти яких найбільше лютували кати з НКВС. Але його членство в українській націоналістичній організації, так само, як і згаданого секретаря райкому було чистісінькою вигадкою, бо батько був грек, а секретар — росіянин. Писати таке міг тільки дурень, а хто читав?... Ну, ще були звинувачення, що він хотів поїхати в Грецію (який жаж!), хоч всі його прашури лежали у кримській землі і в Греції невідомий жоден родич. Ну, звичайно, хто тоді їздив за кордон? Шпигуни та диверсанти. Але батько не визнає звинувачень. Ні! Це — як ляпас катом.

Раніше я не розумів, навіщо було "гіломеханікам", як звали катів, вимагати у вже приречених визнання своєї провини. Вони ж самі писали "визнання". Могли ж самі й підписати — хто там буде перевіряти? Але ж бач — треба було не просто вбити, а зламати морально, розчавити жертву. Негідник відчуває себе "зверхлоудиною" лише тоді, коли перед ним стоять на колінах, благаючи не паплюжити ім'я та не чіпати дітей — скільки зламалось за це! Чи не тому негідник з лейтенантськими петлицями мочився на голову начальника Генерального штабу? Чи не тому Малюга жадав "князівської кровушки"?

Думаючи — чому ж тільки майже через півстоліття я зміг взяти в руки цю "справу", я звернув увагу на вік "свідків" — минуле століття. Бо ж у "відлигу" після ХХ з'їзду вони ще топтали землю та їли хліб, вирощений дітьми та онуками закатованих і хизувались орденами, одержаними за те, що... ховались від фронту, куди дівізіями гнали зеків. Ненавидіти цих потвор у вигляді людей — дуже велика честь для них. Хоч і зараз є такі, що мріють про "порядок, як у Сталіна". Який саме "порядок" їх приваблює? Лагерний, тюремний або цвинтарний? Остатній, мабуть, найнадійніший... Аби ж тільки для них самих.

Скільки потрачено паперу та слини на те, щоб довести, що катом Бухенвальду та Дахав не може бути прощання ані за який термін! Але мало хто знає, що всім катом НКВС була видана єдина індульгенція ще в 1956 році! З "засудженими", чи то пак "затроєними", бо суду ж не було, були незаконні "трійки" НКВС, не вправились до сього часу, хоч з юридичної

сторони все ясно — якщо трійки та "особливі наради" були незаконні, то незаконні і всі їх рішення. Всі! Навіть якщо вони стосуються справжніх злочинців. Але ж ні! Кожну справу переглядають інколи по кілька разів, виносять при цьому рішення — за відсутністю доказів... Тобто вина, мабуть, таки є, доказів бракує. А от "тіломеханіків", які творили злочини і з наказу, що, до речі, не звільняє від відповідальності, і за власною ініціативою, це не стосується. Коли ж заходить мова про злочини верхівки, на кожному з яких кров та муки мільйонів — зась! Їх, мовляв, не судили, тому й вищими визнати не можна. Презумпція невинності! Тоді чому ж ті, що пройшли через катівні партійної охоранки без суду, досі лежать у землі спалювані? Бо тут діяла вже інша презумпція — раз сказано, що отой "ворог народу", треба тільки добитись "цариці дознання" — особистого визнання вини, добитись будь-якими шляхами, бо діяла презумпція винності! Діє вона й нині, хоч про це балакають мало. Бо вигідно! Хай вони — це ми з вами — знають, що над кожним висить дамоклів меч, і що тоненький волосок, на якому він тримається, дуже легко обірвуть. Знають і відповідно почувають себе перед тими, хто може обірвуть.

Я САС

3 ПОКАЯННЯМ БИ І МОЛИТВОЮ...

Не пригадую, але хтось мудро сказав: у великого народу — велика й трагічна історія. Це цілком стосується і нас, українців, яким судилося упродовж багатьох віків пройти через пекло і Голгофу страждань, воєн, спустошень, голодоморів, небувалих репресій, що чинилися у ХХ столітті. Чи є ще у світі витриваліший нарід, який наперекір суворій долі не раз воскресав із руїн і попелу. Тож хліб наш насущний, рясно политий слізьми, корв'ю і потом, росте на кістках мільйонів пращурів. Святою є і наша багатостраждальна земля, у лоні якої спочивають заступники народу, хлібороби-годувальники, а також їхні нащадки — численні жертви тоталітаризму. Він, особливо, наніс великої і непоправної шкоди нації, підрубав життєдайне коріння, що з'єднувало нас з волелюбним духом пращурів, понівечив немало душ, знищив безліч наших святинь й позбавив багатьох історичної пам'яті. Ось, чому, мабуть, нам так важко відроджуватися, підніматися з-під руїн імперії. Бідність наша не від того, що не кожного дня їмо ковбасу, а тому, що надзвичайно важко без моральної опори, яка завжди була у силі духу народу. Він дуже ослабив за останні десятиріччя, коли у свідомості мільйонів співвітчизників насаджувалася комунальна психологія, культивувався повсюдно, так званий, братній інтернаціоналізм, який нівелював своєрідність нації, його багатовікові традиції, мораль і етику. У багатьох було вбито у душах святість, національну гордість, шану до прадідівських могил.

Ці гіркі роздуми не раз напливають, коли доводиться спостерігати сучасну картину життя. Відродження і утвердження істинних національних цінностей інколи підміняються гучними словами про любов до Батьківщини, до народу, а натомість чиниться інше. Ці святі поняття забалакуються фарисеями, яким

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та заповнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т. зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

Місто Лохвиця на Полтавщині. Собор Різдва Богородиці збудований у 1797–1806 рр. на місці згорілого дерев'яного храму, зведеного у другій половині XVIII ст. коштом П. Калнишевського. У цьому соборі Н. Городовенко керував церковним хором, який відрізнявся високою культурою виконання. Пам'ятка розібрана 1936 року війовничими атеїстами.

все байдуже. Та й нав'язливе реклямування гаманцевих цінностей не виведе нас із духовного дискомфорту. Як же ми будемо жити, не пройшовши через духовне очищення, не ставши справжніми синами і дочками згорьованої Батьківщини.

Щодо національної гордості, то її ще дуже бракує нам. Ось, прикрі приклади, які наштотвують на глибокі роздуми. Не так давно проводилося святкування 500-річчя українського козацтва. Воно відшуміло з гучними промовами, реляціями, театралізованими дійствами. І декому вже забулося. А це була чи не найвизначніша дата в історії Вітчизни. Адже з козацтвом у нас дуже багато пов'язано: і нелегка боротьба за волю і незалежність, державність в умовах воєн і набігів сусідніх держав, і небувалий злет національної архітектури, мистецтва, освіти. Україна тоді мала певний період і свою незалежну Православну Церкву, свято оберігаючи і відстоюючи віру пращурів. То здавалося б, що ми, скориставшись історичною нагодою, гідно увічнимо цю славу, зміцнімося духом і з чистим серцем візьмемося за подолання нинішніх руїн...

Якось боляче стало тоді за земляків-лохвичан, які, як ніхто інший на Полтавщині, мали б показати приклади шанобливого і вдячного ставлення до історичної спадщини. Я не випадково посилаюся саме на Лохвицю. Це старовинне козацьке місто, що веде свій лік від часів князя Володимира, посідає одне з чільних місць в національно-визвольних змаганнях. Під знаменами Богдана Хмельницького козаки лохвицької сотні мужньо билися з польською шляхтою під Жовтими Водами, під Пилявцями і Берестечком, дійшовши до мурів Львова. У Лохвиці перебували не раз гетьмани Лівобережної України, надаючи їй великого оборонного значення. У серпні 1654 року палкий прихильник незалежності Української Православної Церкви київський митрополит Сильвестр Косов, повертаючись з Лубенського Мгарського монастиря, приїхав до Лохвиці, щоб освятити тут Преображенську Церкву, віддати належне козацькій славі міста.

Особливо шанував Лохвицю і останній кошовий Запорізької Січі Петро Калнишевський. Услід за Покровським храмом у Ромнах він власним коштом у 60-их роках XVIII століття розпочав у місті грандіозне будівництво п'ятибанного дерев'яного собору Різдва Пресвятої Богородиці, добре знаючи, як відзначилися в боях за волю України її козаки. Це був своєрідний їм пам'ятник. Він запросив для зведення собору кращих майстрів з Полтавщини і навіть із-за її меж, прохаючи їх відтворити в архітектурі споруди і її внутрішньому оздобленні козацькі традиції. Іконостас лохвицького собору був одним з найвитонченіших на Лівобережній Україні. Унікальною пам'яткою архітектури тієї славної доби був увесь храм. 1797 року від удару блискавки він згорів, але унікальний іконостас вдалося спасти і його перенести до новозбудованого 1806 року мурованого храму. Войовничі атеїсти не роздумуючи, знищили 1936 року цю пам'ятку, як й інші храми й святині на Полтавщині, що тотально розбиралися або висаджувалися у повітря з демонічною силою.

Лохвиця була ще й кобзарським містом. Тут на гучних ярмарках біля собору збиралися кобзарі й лірники з Полтавщини, Катеринославщини, Чернігівщини. Любив грати на своїй бандурі у Лохвиці й Остап Вересай. Співці народу будили його дух, виконували грікі думи і героїчні пісні про волю, про невмирущих героїв України.

Міждержавні стосунки України з Росією в давнину здійснювалися з Москви через Путивль, Ромни і Лохвицю, а далі через Пирятин, Переяслав. Цим шляхом йшло сюди і перше російське посольство.

Наприкінці 50-их – на початку 60-их років XVII століття місто перебувало в епіцентрі козацьких повстань і битв, що прокотилися великою хвилею в нашому краї після смерті Богдана Хмельницького проти тих, хто, передовірившись російському царю, вів свій нарід до закріпачення і поневолення, що, на жаль, і сталося наприкінці XVIII століття. Вчитаймося у хвилюючі свідчення літописної хроніки Самійла Величка. В першій половині 1660 року десятки тисяч козаків склали свої голови в кровопролитних битвах поблизу Лохвиці. У місті і на підступах до нього знаходилися великі військові формування, вірні московському царю. Їхнім воєводою був князь Григорій Ромодановський, який жорстоко зруйнував Лохвицю. Коли цар довідався, що в Україні назріває війна, очолювана Іваном Виговським, на підмогу Ромодановському він прислав велике військо на чолі з князями Федором Куракіним, Симеоном Пожарським. Вони піддали місто ще більшому нищенню.

Іван Виговський зрозумів, що Україна була фактично приєднана до Росії і сміливо виступив проти її політики і загарбницьких зазіхань. На його бік перейшли Григорій Лісницький, Павло Швець, Петро Дорошенко — полковники миргородський, лубенський, прилуцький та інші. На підтримку Ромодановського і новообраного гетьмана Івана Безпалого, який у той час знаходився у Лохвиці, виступила частина запорізького козацтва, не зрозумівши намірів Виговського і запідозрівши його у зраді російському цареві Олексію. Собі на підмогу Виговський запросив ординців і використав їх для розправи над непокірними полковниками. У його війську були також поляки, два німецьких полки та віддані ідеї розриву з Москвою козацькі війська, що дали присягу на вірність гетьманові. Від Зінькова до Лохвиці, а далі від Пирятини і до Варви точилися кровопролитні бої. Найзапекліші відбулися поблизу Лохвиці. Так, пробиваючись сюди, у грудні 1659 року біля села Піски загинув разом зі своїм загоном відважний козацький полковник Іван Якович Іскра. Увірувавши в "дружні" наміри Росії, він за дорученням полтавського полковника Мартина Пушкаря їздив до Москви, щоб повідомити царя про "зраду" Івана Виговського. За це йому було обіцяно гетьманство. Окрилений Іскра мчав з козаками до Лохвиці назустріч смерті. Стаги гетьманом йому не судилося. Разом з Іскрою поклав свою голову на полі бою з братами і "значний військовий полтавський товариш Обід". Про трагічні лохвицькі події невідомий автор з болем і моралізуванням писав:

*Загинув там Іскра, який мав світити
 Не захотів він прийдеишого уздріти
 Шкоду лишила даремна відвага,
 Бо вороженьків численну ватагу
 Не переміг він, хоч дуже боровся —
 Там не один і на смерть напоровся.
 Ліг і Обід там, козак знаменитий,
 Червам на їжу, в пісок непокритий.
 Інші лежали так само побиті —
 Матимуть їжу вороги неситі.
 Ось, що незгода лиха витворює:
 Братові брата вбивать дозволяє.
 Де не зважають на Божі закони,
 Гине любов там і зла є притони.
 Незгода в державі — багато пропалих!
 З землею вони й мури міцні порівняли!*

Якою переконливою є пересторога нам у цих, з відчаєм написаних рядках—посланнях з того буремного часу. Сприймав з тугою у серці добу Руїни в Україні і геніяльний Тарас Шевченко, який добре знав причини всіляких бід нації. Закликаючи до історичної пам'яті і до неповторення гірких помилок, коли точилася ворожнеча між старшиною і вона не могла об'єднатися в боротьбі за повну незалежність держави, чим не раз скористалися вороги, чинивши розорення й спустошення України, поет молитовно до нас звертається:

*Обніміться ж, брати мої,
 Молю вас, благодаю!*

Ці зворушливі слова нашого Апостола Правди і Духу не гоже забувати, бо історичні помилки, на жаль, повторялися не раз і дуже дорогою ціною вони обійшлися українському народові у ХХ столітті.

Лохвиця зіграла важливу роль й в іншій історичній ситуації в Україні. Взимку 1696 року на Полтавщину насунула велика біда. Багатотисячні кримські та білгородські орди султанів Калги і Нурадина, розлючені перемогою козаків над фортецею Казикермен у 1695 році, вторглися у наш край, щоб помститися за поразку. Протягом трьох тижнів вони жорстоко руйнували села і містечка Полтавського і Миргородського полків, знищували їхнє населення, брали численний ясир. Стогін і плач далеко линув по Україні...

Гетьман Іван Мазепа, аби не допустити спустошення інших земель Полтавщини й України і дати відсіч нашестю чужинців, в нелегких умовах тодішньої сироті зими, прибув з великим військом з Батурина до Лохвиці. Дізнавшись про це, "ординці з панікою і страхом спішно повернули назад у свою поганську землю", — писав літописець. На цьому шляху їх гнали козаки. Так, з Лохвиці було зупинено розорення рідної землі. Деякий час у місті знаходилася скарбниця Мазепи. Легендарний гетьман залишив помітний слід в цьому славному козацькому краї. Нещодавно відзначалося 350-річчя з дня народження Івана Мазепи і його ім'я треба було обов'язково увічнити у Лохвиці. Та де там!

О, це наше історичне безпам'ятство... Відшуміло гучне свято 500-річчя українського козацтва. У Лохвиці було влаштовано і театралізоване дійство. Кре-

мезні хлопці зі списами в руках промчали на баских конях по міському стадіону. Представнику місцевої влади вручили символічні регалії сотника. Голосно співав хор "Козацькому роду нема переводу". Все це, як і під час інших свят з шароварами і гопаком, з ковбасою і пивом.

Не було лише щирої покаятної молитви в душах і серцях за прощення скоєної у минулі часи наруги над рідними святинями, за зруйновані і осквернені пра-дідівські могили. Так і залишилися до цього часу неувічненими у славній Лохвиці ні її безстрашні козаки, ні сподвижник і мученик Петро Калнишевський, що закінчив своє довге життя у мурованій клітці на Соловках, ні державотворець Іван Мазепа, ні співці козацької звитяги — кобзарі в жодній назві вулиці чи майдану, не говорячи вже про меморіальну дошку чи якийсь пам'ятний знак, які б дуже були доречні до такої історичної дати. Нащадки б з вдячністю оцінили таке шанування і згадували нас добрим словом.

Ще й нині через п'ять років, як було проголошено незалежність України, більшість лохвицьких вулиць і провулків носять імена зарубіжних громадян, діячів руйнівної революції, командирів кровопролитної громадянської війни, які не мають ніякого відношення до історії рідного краю. У місті вже давно мали б бути хоч би невеличка капличка з іконою й лампадою, де б творилися молитви в ім'я спасіння душ народних героїв, що склали свої буйні голови на лохвицьких і українських полях. Бути б тут згодом і некрополю з храмом, бо дуже багато пролилося козацької крові навколо міста, де вони боронили рідну землю від поневолення. Не забувати б нам про це ніколи. Чого ж будемо варті, коли забудемо про ту славу і про ту кров...

Тож на згадуваному святі відзначення великого козацького ювілею обмежилось, в основному, хай мені вибачать його організатори, гопаківщиною і шароварщиною. Гучних співів і танців недостатньо. Довблесть і славу пращурів обов'язково слід достойно увічнювати, спонукавшись істинними патріотичними почуттями. Дуже прикро, що нас, українців (та це ми іноді робимо й самі) і вдома, і за кордоном часто виставляють в етнографічному й фольклорному пляні, ніби упродовж своєї багатовікової історії наш нарід не створив ніяких більше цінностей. А це не так — Україна може по праву пишатися своїми видатними філософами, церковними діячами, вченими, державними мужами, архітектами, композиторами, художниками. Отож, світу ми повинні показувати високу освіченість, культуру, вміння берегти і шанувати історичну спадщину, народних героїв і подвижників духу, перед якими ми у великому боргу. Без гідного шанування свого минулого ми не будемо варті майбутнього.

Дякуючи можливості надрукувати свої роздуми на сторінках шанованих мною "Нових Днів", хочу звернутися до своїх земляків у діаспорі. Можливо, хтось із них давно втратив зв'язки з рідним краєм і не має тут рідних, хоче дізнатися про свій район, місто чи

(Закінчення на стор. 38–й.)

ВАСИЛЬ ЛОПАТА В КУМФ

Ідея організації образотворчої виставки мистця Василя Лопати в Торонто зродилася ще 1991 р. П'ять років тому назад він приїхав з колегою Борисом Максимовим до Канади. Тут під їхнім наглядом були виготовлені перші серії українських гривень, які мистець запроєктував у Києві. До цього діла всі потрібні контакти між Канадою й Україною допоміг налагодити Орест Новаківський — син мисткині Галини Новаківської. З огляду на брак мистцеві часу, тоді виставки не зреалізовано. Але іскра надії (моєї особисто, як виконавчого директора і куратора КУМФ) не згасала на протязі цих останніх років.

Василь Лопата з дружиною Регіною та дочкою Ольгою, приїхав на лікування до США й опинився в Сан Франціско. Звідси незабаром цей відомий і заслужений художник з Києва, лавреат Шевченківської премії та автор мистецького оформлення гривні незалежної України, із своїми творами графічного виконання, загостив до Торонто. Відкриття персональної виставки його творів відбулося в галерії Канадсько-Української Мистецької Фундації 9 березня 1997 р., у знаменний день народження Тараса Шевченка. В імені членів Дирекції КУМФ виставку відкрив Роман Колісник, який численно зібраним присутнім представив Генеральних консулів Швейцарії та України в Торонто Клода Дубулле і Сергія Боровика з дружинами. Про працю художника В. Лопати над процесом друкування гривень в Оттаві коротко розповів О. Новаківський, а про мистецтво, дорогу до нього, якою нелегко мистець дістався до вершин та про складну техніку виконання виставлених у галерії гривень, говорив магістер Андрій Григорович — відомий бібліотекар та головний редактор журналу "Форум". Багато цікавого про себе та своє життя і мистецьку діяльність відкрив присутнім сам мистець. Із слів цього гравера, шанувальники мистецтва Лопати, відчули щирість його серця, теплоту його душі, відданість і посвяту свого великого таланту для творчого мистецтва у повному цього слова розумінні.

Одного разу Василь Лопата сказав, що своє життя хотів би присвятити "Кобзарю". Він так і зробив. Вчення комуністичної партії та її ідеологічну боротьбу за "злиття нації" у "єдиний союз" категорично відкинув і служити брехні та неправді відмовився. Істину правди суцільно він знайшов у творах Т. Шевченка і в його особі. Шевченко, як випускник Академії Мистецтв у Петербурзі, також починав працювати гравіюрою та ліногравіюрою технікою. Цю лінію гра-

верства від нашого пророка прийняв сучасник В. Лопата. Тут варто підтвердити, що йому це вдалось вповні виконати. Свідчать про це і його серії робіт, професійно виконані за Шевченковими поетичними мотивами. В хаті його села Нова Басань, Чернігівської області, де він народився 28 квітня 1941 року, на столі постійно лежала книжка "Кобзар" Шевченка, немов Біблія. Ще в дитинстві Василько її постійно перечитував.

Перші спроби ілюструвати "Кобзаря" під час навчання в Київському художньому інституті (1964–1970), оцінено більш, аніж вдалими, вчителем Лопати та визначним графіком Василем Касіяном. Згодом, на книжкових поли-

цях з'явилося чудове видання зібраних українських народних дум з ілюстраціями молодого графіка. Головна тема зображень — козаччина. Далі з під рук вмілого мистця появились гравюри до творів Г. Сковороди, І. Франка, Л. Боровиковського, Л. Українки, Д. Павличка, О. Гончара, М. Гоголя і до книжки "Побратими" Василя Шевчука, яку видано в 1972 році. Англійський переклад перевидано вісім років пізніше в Австралії. Через появу робіт графіки, молодий художник чим далі, тим більше, попадав у неласку "відданих творців соцреалізму". З почуттям щирості та любов'ю до історичних подій у нашій минушині, він створив тонко вишліфованими лініями різця безліч графічних циклів.

У видавництві "Радянська школа", 1986 року видруковано більшого формату книгу під назвою "Слово о полку Ігоревім". Над цим виданням Василь Лопата працював разом із Олексою Мишаничем — науковцем і публіцистом із Закарпаття. Макет до нього, ілюстрації та художнє оформлення зробив В. Лопата. Історія України-Руси, давніша від козацької, представлена повнотою героїзму князя Ігоря у битві з половцями. Окремі графічні кольорові та чорно-білі сторінки насичені монументальністю і драматичністю. З боротьби на полі бою, під знаменом Христа, відважний князь Ігор стає перед нами немов переможець над ордами ворогів-половців. А плач Ярославни, "що чути на Дунаю", під омофором ангела з розкритими крилами, зображує повноту трагедії. По іншому трактовані й наступні гравюри до однойменного вірша Т. Шевченка "Плач Ярославни". Вони свідчать про те, якими засобами уяви різних образів володіє цей своєрідний художник.

На замовлення київського видавництва "Радянський письменник", з 1985 року художник взявся

ілюструвати весь "Кобзар" Т. Шевченка. Після чотирьох років наполегливої праці його життєва мрія сповнилася. Руки майстра створили понад 110 ілюстрацій. В них втілює графік глибину Шевченкових думок, любови до українського народу і гніву до його ворогів. Це багатофігурні композиції, стилістичні манерою, виконані штрихованими лініями та підсилені кольоровими акцентами, в яких чітко бачимо час подій та місця, де вони відбуваються. Сюжети цих образів розповідають нам про легенди, казки та дійсність побутових сцен життя українського народу. Часто в них бачимо сільську жінку, і то не одну, а багато жінок, яких Шевченко звеличував у своїх ліричних поемах та оспівував їх. Після здачі цих всіх гравюр до друкарні з надією на скору появу книжки, Василь Лопата довго на неї чекав. Аж з нагоди першої річниці незалежності України, 1992 року, цей "Кобзар" видано з фінансовою допомогою Фондації ім. Івана Багряного, товариства "Просвіта" і фонду "Українська родина". Збірка поетичних творів нашого генія з ілюстраціями художника В. Лопати, принесла йому неабияку радість і втіху. Нарешті його труд було належно оцінено.

Образотворчу виставку в галерії КУМФ, яка тривала до 26 березня, поділено на сім серій гравюр. У

першу з них, під назвою "До життя і воскресіння", створену 1994 року, ввійшло чотири кольорових ілюстрації. Надихані вони філософськими думками майстра про єство людини і природи, що творять одну цілість, дану людству Божественною силою. Земля — наша мати, що нагородила нас своїми дарами і щедротами, а віра в Бога, Благодатну Марію та Христове вчення, перетрансформовані у єдину Церкву, храми і собори, лаври і монастирі — це наше спасіння.

До другої серії, "Хресний шлях України", створено В. Лопатою сім гравюр. Кожна з них має свою окрему назву, запозичену з біблійних Псалмів. Наприклад, у першій "Щоб чужого Бога не було у Тебе", зображено на першому пляні Ісуса на колінах під тягарем хреста. Позаду фігури Христа вигравіровано кілька поганських ідолів, серед яких викарбовано світлішими тонами одиноку християнську святиню, завершену банями і хрестами на її вершку. Ця робота Лопати, дає нам відчуття правду однієї Церкви, тон одного дзвону, якого голос відганяє злих духів та спроби спокусителя.

Подібними символами релігії насичені й наступних п'ять гравюр, зміст яких ще треба кожному з нас глибоко аналізувати і розкривати в них ідеї, не тільки самого мистця, але головню Біблії.

З 12 складних композицій склалася наступна серія гравюр "Слово о полку Ігоревім". Ця робота, одна з вершинних праць виконавця, де застосована майстерність різцевої гравюри підкріплена в деяких місцях підібраними кольорами. Ці аркуші мають в собі, крім вказаних вартостей, зображальну силу, динамічність рухів поодиноких осіб, належні атрибути, притаманні війську, лицарям і князям в статичних чи бойових позах та персонажам жіночого роду. В них розкрито принципи мистецької та художньої трансформації елементів, знаків і символів, без яких мистецтві не вдалося б їх так професійно виконати.

З 1976 року походять п'ять ілюстрацій Василя Лопати до народних дум, які створили на виставці чотверту серію гравюр. Проте, найчисленнішою серією графіки була на виставці Шевченкіяна. До неї можна зарахувати ілюстрації до "Кобзаря", який вийшов друком у Києві напередодні Міжнародного конгресу українців і за які В. Лопату відзначено Шевченківською премією та окремі твори станкового характеру. Шевченкіяна засвідчила про особистий досвід життя художника, власні роздуми і спостереження, що виринули в нього після читання наново поезій Шевченка. В неї вкладено весь талант людини, від якої променіє душа майстра з її чутливістю до нашого геніального поета і його неперевершеної поезії. Тут бачимо рисунки суто національних прикмет, які ми повинні берегти, бо нація — це кровний зв'язок мертвих, живих і ненароджених. Тут перед нашими очима яскраво зображений реалізм. І не "соціалістичний реалізм", як хтось шепнув до вуха мені під час відкриття виставки. Реалізм, вложений у гравюри Шевченкіяни Василем Лопатою, базується на історичному ґрунті, який став фундаментом не тільки для творчості Шевченка, але й основним закладом письменницької діяльності багатьох діячів української культури. Реалізм — це ґрунт національної ідеї, якою керувався і графік Василь Лопата. У творі "Марія", за однойменною поемою Шевченка, зображено в українському одязі Богородицю з дитятком і Пієту перед нею, що всіх поєднує темніша силуета хреста — символу жіночого початку життя і цивілізації.

Шостий цикл гравюр, малих розмірів, присвячений Іванові Мазепі. У другому творі "Мазепа й Орлик", майстер виразно моделює зашмурене обличчя Мазепи і допитливі очі, що надають Гетьманові гострий погляд. Сам він опертий п'ястком правої руки на столі зі стоячою на ньому запаленою свічкою, а позаду, боком дивиться на постать Івана, Пилип Орлик — наступник Мазепи.

Не випадково на виставці була картина, поясний портрет "Іван Сірко". Це улюблена тема мистця, викарбовувати постаті козацького періоду. Отмана Війська Запорізького Низового зображено у старшому віці, з довгими сивими вусами як мужнього кошового на тлі битви проти турків.

Останню серію рисунків, виконаних тушом і пером, виповнили деякі портрети-ескізи для гривень: Т. Шевченка, І. Мазепи, св. Володимира, Я. Мудрого, Б. Хмельницького і пейзажі з Софією Київською та Києво-Печерською Лаврою. На дорозі праці над ними

автор попав на великі труднощі з боку деяких керівників уряду. Вони були проти того, щоб на українських грошах виділили портрети Мазепи і Грушевського. Але помимо всіх протиставлень і заперечень, проєкт Василя Лопати на виконання нових грошей, було після конкурсу прийнято. Вони виготовлені за прикладом американських долярів по кольорах і німецьких марок щодо їхньої величини.

Василь Лопата належить до тих визначних майстрів, які плідно працюють у галузі книжкового знаку. Він створив біля 200 мініатюрних рисунків-ескізів. Багато з них виготовлені в кольоровій техніці. Кожна його вибрана тема, передає відчуття історичної і сучасної доби України та почуття людей, власників бібліотек, яким присвячує автор свої маленькі графічні твори масштабного змісту.

Творчість Василя Лопати є прикладом поглибленого шукання найменших нюансів та нових засобів художнього творіння, для якого коріння, як він вважає, знаходиться в українській історії, культурі, літературі та в українській землі.

Павло ЛОПАТА

Про друкарські і коректорські "чортки"

Вп. пане редакторе !

Ви довели журнал майже до найвищої точки краси матеріалу й правопису. Читаю його завжди від початку й до кінця. Тут хочу звернути трохи уваги на статтю "Михайло Коцюбинський і Максим Горький", грудень 1996 р. В статті зроблені такі помилки, що їх треба виправити. Цитуючи з російської мови... "что это"... треба это (стор. 10, ліва шпальта, рядок 19). Там же, в 27 ряду "що це дало" — треба "це дало". Ще торкнувся деяких слів: "Боут" — в українській мові "у" після голосної звучить так, як "в", отже треба писати — бовт. Також у слові "оак", Оаквіл, треба писати овк, Овквіл — воно звучить так, як у словах шовк, вовк, гавкати...

Цілком погоджуюся з Вами, що українські прізвища в англійській мові треба не тільки вміти писати, а й вимовляти. Всі зайшли прізвища, написані німецькою, польською чи то якоюсь іншою мовою англійці тільки копіюють. А переправляти їх — то коштує великі гроші. Всі приклади, що дав С. Дем'яненко, я читаю тільки Дем'яненко. Чи не з Чигиринщини він? (Ні, здається, з Алтаю — Ред.).

Слово Київ... Раніше на чужомовних мапах писалось Кіуев, Кіјов, пізніше з російської Кіев. Тепер кажуть писати Куів, а про те, як це написання звучатиме — нічого не трубується: Каів, К'ів чи Кіів. Щоб вимовлялось по-українському, треба писати, мабуть КІУІУ.

Слова одпочати — треба одпочити; д'ячки — дячки; розписуватись — розписуватись, двер'ях — дверях.

З пошаною

І. Н. Юрченко

Шаповний пане Юрченко !

Дякую за поправки. На жаль, повірте, чим більший правописний хаос помічаємо в українських часописах, тим менше охоти дбати про чистоту української мови. А й редакційне безлюддя впливає на настрій і нерви. Та й чи залежить комусь хоч трохи на тому, щоб писати Париж, Відень, Рим чи Ліссабон так, як пишуть і вимовляють аборигени? — Редактор. ■

ІВАН КАВАЛЕРІДЗЕ

Наступного року Київська Кіностудія ім. О. Довженка відзначатиме своє 70-річчя. До цієї визначної дати київський часопис "Культура і життя" від 26 березня ц. р. опублікував статтю про відомого українського кінорежисера і скульптора Івана Кавалерідзе, якого названо першим поруч з Олександром Довженком. Стаття подає силу відгуків про цього визначного майстра і не тільки українських мистців, але й чужинців, як французький журналіст П'єр Вормет, викладач Кембріджського університету Моріс Добба, чеський історик Любомир Лінгардт...

Іван Кавалерідзе

Стаття належно оцінює цього велетня українського кіномистецтва. Навіть, згадується, що його критикували за формалізм, натуралізм, за націоналізм у фільмі "Прометей" (1936). Взагалі, зазначається, що "життя Івана Петровича (Кавалерідзе) — це хвилюючий роман, який чекає на свого автора". Якщо дійсно колись з'явиться детальна біографія Кавалерідзе, то хотілося б нагадати, що покищо, включно з цією статтею про нього, не згадано про те, що біля 10 років його життя в кіномистецтві було перервано... Він "зник" з обрії... Що за причина?...

Іван Кавалерідзе був великим українським патріотом (його дід, грузин Васо Кавалерідзе одружився з українкою, а батьки вже були народжені в Україні). Опинившись в окупованому німцями Києві 1941 р. і сподіваючись (як і багато інших), що прийде незалежна Україна, він відразу взявся енергійно до праці і став головою відділу культури і освіти Київської Міської Управи... Розчарування швидко прийшло. Німці не були зацікавлені в незалежній Україні і Кавалерідзе незабаром залишив посаду. За ці півтора місяці свого керівництва він потім розплатився тим, що ніде не був згадуваний протягом 10-ти років і йому

І. Кавалерідзе. Пам'ятник княгині Ольги в Києві. 1911 р. Графіка Миколи Стратілата. Пам'ятник був знищений комуністами, але минулого року реставрований.

заборонили працювати в кіномистецтві. Можливо, і покутував заслання. Глухо про це сказано в книзі про нього авторами Світланою Зінич та Нонною Капельгородською, що "...в той період (читай післявоєнний) І. Кавалерідзе не міг розраховувати на втілення на екрані своїх задумів" (С. Зінич та Н. Капельгородська, "Іван Кавалерідзе", Мистецтво, Київ, 1971, стор. 134). І тільки 1957 р. йому дозволили стати режисером Київської Кіностудії ім. О. Довженка, і тільки 1958 р. його прийняли... в члени спілки кінематографів СРСР... За свій патріотизм дістав незаслужено понад 10 років забуття. Бо ж тоді український патріотизм ніколи не проходив крізь уста чиновників тоталітарного більшовизму. Тоді із-за нього О. Довженка було вислано з України, а Кавалерідзе — цілковито замовчано. А чому замовчується тепер?

Валеріян РЕВУЦЬКИЙ

24 травня 1997 р. у Києві відкрито пам'ятник Ярославу Мудрому на площі перед "Золотими воротами".

Автор — скульптор І. Кавалерідзе.

Не знаємо чи або що говорили про нього представники нинішньої української влади під час відкриття. — Ред.

ДО УВАГИ СПІВРОБІТНИКІВ І ВСІХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Повідомляємо ще раз, що приймаємо після-і передплату лиш на цей 1997 рік. Не маючи змоги повертати передплату за наступні роки, ми змушені вписувати її на пресовий фонд журналу.

Сподіваємось, що точніше про дальшу долю "Нових Днів" зможемо повідомити вже в наступному числі.

Редактор

КАЛІГРАФІЯ ЧАСУ

(До 100-річчя від дня народження Бориса Косарева)

Зі смертю для мистця міняється все. Відтепер створене ним оцінюватиметься вже нащадками: прихильниками чи хулителями його творчості. Тому найперше завдання мистецької критики — виявити ту межу, що відокремлює кожну одну легендарну постать від почесної варги захисників створеного ними ж образу та його правдивого трактування. За ту задачу також править унаочнення переходу, за яким почерк мистця стає вже каліграфією. Чому, дійсно, хтось — каліграф, а хтось — ні? Інше завдання — виявити, нарешті, у чому полягає особливість саме цього автора. Якою печаткою позначені його роботи, що вже не потребують підпису? Поки людина жива, вона може щось розглумачити, у чомусь переконатися, хоча міг, як знати, цікавий не стільки своїм змістом, скільки своїми інтерпретаціями.

"Про мою творчість писати не треба, — закликав Борис Косарев, — напишіть про час, а не про мене. Я можу бути цікавий лише тим, хто жив у той час." Огож, доречно буде згадати той час, який він був. Спершу, звичайно, шоколерія, винищення всякого непотребу — думок, почуттів, мистецтва, загалом населення. По тому — чистота і загибок "санаторійної зони". Проте, все це було пізніше, а покищо вирувала доба експериментів, гібридів, футуристичних відправ та на усілякий штиб "семафорів у майбутнє". Веселий час Семенка і Хармса, Курбаса й Мейєргольда, Петрицького й Кандинського, а також десятків інших застрельників.

Хоч на правду все починалося ще раніше — у тому місті, де саме під описану нижче пору поетів коронували на "Председателів Земшара", а в кожному з місцевих кабаре збиралася така кількість світових знаменитостей, якої стало б на десяток лембергів та парижів. Отож, це було у Харкові, коли життя ще здавалося зеленим лугом, яким блукали чарівні жінки та беззахисні меценаси; коли у небі, повному херувимів, було ще геть чисто від лозунгів та проклять буржуїнам; коли повсюдно жили не самі лише банкіри, цукрозаводчики та благородні міхновські, але також відчайдушні художники. У 1919 році, після закінчення Художнього училища, семеро з них видали друком збірник "Сім плюс три" з репродукціями своїх робіт — перед тим була утворена однойменна група у складі Бориса Косарева, Ніколая Міщенка, Ніколая Калмикова, Георгія Цапка, Болеслава Цибіса, Владіміра Бобрицького та Владіміра Дякова. До згаданої "Сімки" належали також Васілій Єрмілов, Мєне Кац та Александр Глазков. У передмові до збірника було зазначено: "Від нас, об'єднаних тільки молодістю." Не менше красномовним було й кредо молодих: "Ми, видаючи друком "Сім плюс три", тримаємо на думці спеціальний контингент споглядачів, а тому не говоримо про завдання, розв'язати які ми намагалися в роботах."

Творіння саме вибирає, кому подобатися. Один, побачивши, вигукне: "Якщо Ви ще сьогодні все переробите, то ми цю справу закриємо, якщо ж ні — то ми Вас посадимо." Схвальні вигуки другого (про той сам твір) і

досі згадують в усіх довідкових виданнях. Першого з них звали секретар губернатора, другого — Владімір Маяковський. Обидва писали про один і той сам розпис, виконаний Борисом Косаревим у харківському Будинку актора.

Згадуючи про інтерпретації кожного одного, а у даному випадку косаревського мігу, як характеристичного явища "червоних" десятиліття, слід зазначити, що активно формуватися офіційним мистецтвознавством він почав ще від історії тих початкових років. Вже сьогодні не дивуєшся намаганням роздавленого власною біографією мистця вибратися з-під пагромадженнь історично задавнених стагнацій, а часом і просто вельми живописних перекручень та інсинуацій. "Сюжет переплутаний", "наклеп на Єрмілова", "не реушувати", — розпачливо вигукував Косарев на... бережках монографії про власну творчість. Отож, скажімо, з відомим косаревським розписом в Будинку актора, а саме — ефектно оформлені люстри-ліхтарі, про які з "офіційних" джерел знати, що вони викликали "загальне захоплення", справа відбувалась трохи інакше. Чомусь про скандал, пов'язаний з використанням художником відверто фалічних символів у характерному східньому орнаменті, внаслідок чого установа була закрита, згадувати не прийнято.

Також чомусь не вказують на порівняно схожі шляхи входи до офіційної культури Бориса Косарева і тодішнього його "хрещеного батька", Ісака Бабеля. "Попухлими руками я намалював два плякати, — згадає художник період втечі з Харкова до Одеси в часі лихоліття громадянської війни, — мерз від голоду навіть в пальто. Тремтіли руки. Приніс їх в ЮГРОСТА. Не прийняли." Під ту пору Косарева нібито врятував саме Бабель, який, очолюючи тамтешню редакцію, такі дав йому постійну роботу. Прикметно, що подібним чином був "прийнятий" до літератури і сам Бабель — Максимом Горьким, який, відіславши свого часу молодого невдаху-початківця до семирічної мандрівки в обози 1-ої Кінної армії: "сгулайтека по сему в люди", спричинився, у свою чергу, до з'яви майбутнього оспівувача романтики "революційної" стихії. Скільки траплялося тих "вчителів" на творчому шляху кожного мистця, волею обставини змушеного бути їх "попутником"!

"Мені щастило на добрих, цікавих людей, — згадавав Борис Косарев. — Особливо тоді. Я працював під безпосереднім керівництвом Бориса Єфімова. Моїми колегами були М. Кольцов і В. Кагаєв. Працювали, не зважаючи ані на час, ані на хвороби. Бабель був гяжко хворий. Кольцов недобачав і був дуже неуважний. А як легко дихалось в колі цих людей! Цей дух я відчуваю і подосі. Дух того часу." Досвідчена й мудра людина, поважний і високоталановитий мистець, що пережив як початок, так і кінець комунізму, звідомляє цілком щиро, що негарних людей на його шляху не траплялось: важко уявити собі щось більш дивовижне й прекрасне.

У 1921 році майстерня ЮГРОСТА, завсекцією театрального плякату якої був призначений Косарєв, переїздить до Харкова. Тоді ж художник був запрошений до щойноствореного, першого в Україні Театру для дітей, до роботи в якому були залучені також Н. Акімов, Г. Цапок та А. Хвостенко-Хвостов. Потенційна публіка тих часів — це були демобілізовані червоноармійці та селяни з глухих сіл, які приходили до міста у пошуках праці на нових будівлях. Тож театральне життя було: вистави супроводжувались відповідного рівня дискусіями, а про прем'єри писали з не меншим захватом, ніж про запуск Харківського тракторного. "Треба було і розповісти правду про життя, і захопити яскравим видовищем. Але спочатку треба було досягти того, аби глядач до нас пішов..." — значив про першочергові завдання театру розглядаваний тут колишній член гурту "Сім плюс три", чим давшим гаслом, згадаймо, було віднайти "спеціальний контингент споглядачів"...

Віддавна вже знати, що Жовтнева революція більшовиків була також частковою реалізацією утопічного модерністського проєкту, в якому свідомо брали участь на той час ще дозволені ворохобники-бунтарі: від символістів до футуристів. Для них тоталітаризм замінив життя єдиним мистецьким проєктом, в якому реальність та мистецтво усьогожнювались — у висліді з чого модернізм був поглинений тією ж владою, яку він породив. "Печатаєть подобний вздор ігражом не болєє 1,500 екземпляров для бібліотек і чудаков, а Луначарского сеч за футуризм", — рецензував Ленін вірнопідданицьку поему Маяковського "150,000,000". Але така концепція пояснює внутрішні (з ним, що назовні починали "сеч" — все зрозуміло) причини скорого кінця, проте залишає відкритим питання про його спадщину. Нехай величезні концептуальні скарби модернізму були великою мірою використані "революцією", проте, вибачте, куди поділися вижимки, відпадки, "націоналістичне сміття"? Де запалася решта з тих великих поривань модерністської епохи?

На рубежі 20–30-их років Косарєв багато експериментує, віддаючи данину часу (спектаклі "Хубеане" Р. Победимського, "Шгорм" В. Біль-Білоцерковського та ін.). Загалом же під згадану пору люди жили у постійній присутності завтра, у майбутньому, яке проглядало крізь сучасне. Історичний час був симульований абсолютно радикально, натомість за побутовим, чи пак, сценічним часом панували в усі очі. Тому не дивно, що нові форми сценічної виразності в того ж Косарєва могли бути співзвучні лишень суто соціалістичному змістові ("Марко в пеклі" Ів. Кочерги, "Комсомольці" Л. Первомайського). Деякою мірою і на певному етапі розвоєві творчих форм в багатьох галузях советського мистецтва сприяло також звертання мистців до екзотичної, або зовсім вже фантастичної тематики. Втім, як показав досвід подібної культурної практики, сей дивосвіт небачених країв згодом геніяльно змодельював основний принцип соціалістичного реалізму: зображувати дійсність в її революційному розвитку, орієнтуючись на ідеальне, яке абсолютно реально існує десь у майбутньому. "Здорові були, марсіяни!" — гукав Хома Брут у п'єсі О. Вишні "Вій". На що "марсіяни" ввічливо, але цілком в

услі тодішньої політики партії відповідали: "Говоріть по-російському, а то ми ще не українізувалися."

Ідея інобуття повною проявилася у відвертій "казковості" советського трибу життя. Слова, як правило, перетворювались на гасла, а ті, у свою чергу, на реальні справи. Стаханівський рух лише завдяки силі волі робочих збільшив продуктивність їхньої праці в десятки разів. Без усякого застосування "формалістичних методів генетики" академік Лисенко перетворював одні види рослин на інші. Але що ті рослини! Перебудові людської психіки була присвячена діяльність створеного у 1921 р. Центрального інституту праці, чий засновник, пролеткультівець А. Гастєв винайшов окремий термін "соціально інженерія". "Людей живих ловіть... голів людських обробити дуби... мозгі шліфовать рашпілем язика", — конкретно формулював Маяковський ідею формування нової людини. Гаслом доби стало: "задля нашої юної, ніжної та бистрокрилої республіки у нас, більшовиків, не існує неможливого!" Щодо крил... "Ми не літаємо, ми підводимося тільки на ті вежі, котрі самі зводимо", — звідомлював знаний вже нам маніфест колишнього харківського гурту "Сім плюс три".

У 30-ті роки Борис Косарєв разом із А. Хвостенком-Хвостовим стають визнаними мегами харківської школи театральної-декораційної мистецтва. Ця остання відрізнялася від київської насамперед емоційною наповненістю образів та стремлінням до декоративності. Можливо, саме на подібному ґрунті могла з'явитися вистава "Ярослав Мудрий" Івана Кочерги в оформленні Косарєва, який отримав за неї Державну премію ім. Сталіна. Для мистця, що до того часу вже здійснив, як стало згодом відомо, ключові для своєї творчості постановки спектаклів "Скупий" Ж.-Б. Мольєра, "Івасик-Телесик" Є. Фоміна та А. Шияна, "Снігова королева" Є. Шварца та "Бременські комедіянти" за бр. Грім, то був переломний момент, про який сам він волів не згадувати. Втім, якраз уважне ставлення до цього моменту дозволяє якнайкраще пізнати тодішню ситуацію у справі "пропавших сил" інтелігенції, а також роздивитися на можливість еволюції задіяних у ній мистців.

Ясна річ, що правляча ідеологія завше нав'язувала примітивну картину світу, елементарні мотивації, безваріантні пояснення тощо — натомість інтелігентська фронда відповідала безконечним помноженням числа факторів, ходів та зв'язків, все одно залишаючись лише гвинтиком у добре налагодженій машині психогенної інженерії. Проте, якщо у тодішній, нехай і недовговічній реабілітації авангарду був підтекст "повернення до лєнінських норм", захисту ідеалів "революції" тощо, а в подальшій реабілітації модерну — нібито захист "чистого мистецтва", то що наразі означала реабілітація історизму хоч би й у вигляді вистави "Ярослав Мудрий"? З одного боку це був захист права новітньої советської номенклатури розуміти "історичну красу" — виправдати її "усіяку" навіть вульгарну і претенціозну. Не дивно, що під ту пору будь-яка мистецька бездарність чи то в театрі, чи в літературі, могла бути порятована тим, що то була бездарність під мододавчий смак "нашої сивої давнини". З другого боку, не забуваймо, що явища українського фольклору при всій його "козацько-гайдамацькій" екзотиці завше класифікувалися як елементарний,

найнижчий ступінь культурного розвитку спільноти, тому то вони й не можуть служити показником її вищих культурних досягнень. Поруч з усім деспотизмом нищення всього українського під згадану пору також була широко розгорнута діяльність наукового фальшування історичної правди — світ переконували у тому, що Україна є невід'ємною часткою Росії, а тому всі культурні здобутки українського народу від найдавніших часів, починаючи з княжої Руси, — є нібито культурою Росії. Саме виходячи з розуміння подібних передумов до творення культурної школи "історизму" в мистецтві, варто сприймати постанови на кшталт згаданого тут "Ярослава Мудрого".

Загалом же на прикладі Б. Косарева, а також багатьох з них, хто повсюдно утверджував подібного кшталту "історизм" в нашій культурі, дається спостерегти певну еволюцію образу художника. Отож, на першому етапі образ, наче дзеркало, захоплено відображає "революційну" реальність, на другому — намагається переінакшити її за рахунок власної боротьби, життя, пострілу в скроню гошю, на третьому — приховує відсутність тієї реальності (нагоді вже соціалістичної невідворотно), не здаючи собі справи з поруч існуючою дійсністю: голодомором, репресіями та інше. А вже на останньому ступені власної еволюції сам мистець заходить у нові, суто містичні відносини з тією реальністю, рятуючись у лавреатстві, професорстві та на усілякий штиб весільному генеральстві. У кращому випадку він таки продовжує власну гонитву за реалізмом, створюючи вже "гіперреалізм" — мистецтво, що не відображає, а продукує уявну дійсність.

"Раніше він висловлював себе через природу, тепер він починає висловлювати природу через себе", — саме так полюблять описувати подібні еволюційні переходи мистця наші дослідники, не заглиблюючись у причини таких змін. Але, спитаймося, що то була за природа? Крекінги і кавієри, баштові крани й естакади, домни під час пуску чавуна... Це була зовсім не та, "європейська" предметність, до якої свого часу повернулись Дега, Влямінк чи Марке. Це була нова, корисна советська предметність, за повернення до якої мистець отримував персональну виставку, місце у спілчанському правлінні, звання за-служеного діяча мистецтв та інше.

...Борис Косарев стояв біля витоків "українського радянського театру". Він був великим художником в епоху, коли абсурдність подібного словосполучення знецінювала, по суті, все велике. Взагалі вона мало кому ставала на очі. Зрозуміти, виявити та розтлумачити, що ж саме українського було в тій культурі, не вистачало ні бажання, ні сил — у тих, хто мав на те історичне право. Жахливо, коли це була трагедія. Але ще гірше, якщо це була законна еволюція.

м. Харків

РОСІЙСЬКИЙ ЦЕНТРАЛІЗМ і УКРАЇНСЬКА АВТОНОМІЯ

Ліквідація Гетьманщини 1760–1830

У цьому фундаментальному дослідженні д-р Зенон Когут розглядає історію ліквідації Російським царатом автономної Української козацької держави. Автор про-

стежує боротьбу між російським централізмом і українською автономією, зосереджуючи увагу на періоді від царювання Катерини II-ої, коли було скасовано інституції української державності, до 1830-их років, коли українське суспільство було інтегровано в Російську імперію.

Ця книга є другим виданням у серії "Західня історіографія України", започаткованій Центром досліджень історії України ім. Петра Яцика при Канадському інституті українських студій Альбертського університету. Книга д-ра Когута є перекладом його англійського дослідження *Russian Centralism and Ukrainian Autonomy: Imperial Absorption of the Hetmanate, 1760s-1830s*, яке вийшло у видавництві Гарвардського університету у 1988 р. і здобуло високу оцінку фахівців. Ретельність наукового пошуку, ясний виклад і переконливі висновки зробили працю д-ра Когута значним внеском до українознавчих студій. Як зазначає визначний історик Східної Європи, професор Марк Роев: "Когут написав авторитетне дослідження про відносини між Україною та Росією у XVIII-му ст. Його праця дає нам змогу значно глибше зрозуміти процес поглинення Російською імперією неросійських народів і земель."

Д-р Когут показує, як Російська імперія зліквідувала військові, адміністративні, фінансові та судові структури Української Гетьманщини. Він визначає, якою мірою українське суспільство чинило опір імперським зазіханням і якою мірою пристосовувалось до нових обставин. Вона також дозволяє скласти краще уявлення про процес формування Російської імперії, джерела її національних проблем, конфлікт між абсолютизмом царської влади і прагненням автономних регіонів. Це видання здійснено у співпраці з Інститутом археографії Національної академії наук України та київським видавництвом "Основи".

Д-р Зенон Когут є директором Канадського інституту українських студій Альбертського університету. Провідний дослідник історії України кінця XVIII-го – початку XIX-го століть, він отримав докторат від Пенсильванського університету і викладав там, а згодом в Університеті штату Мішіґен. Д-р Когут тривалий час працював в Інституті українських досліджень Гарвардського університету, де написав низку розвідок з історії України, Росії та Східної Європи XVIII-го ст. Пізніше займався укладанням "Американської бібліографії слов'янських і східноєвропейських студій", працював у Бібліотеці Конгресу старшим науковим працівником з питань Східної Європи і СРСР, а також аналітиком радянської політики в урядових агенціях США.

Книжка має 317 сторінок і 2 мапи (ISBN 966-500-065-9), тверду обкладинку і коштує \$24.95 (просимо додати \$3.00 за пакування і пересилку).

Замовлення з оплатою кредитовою карткою можна пересилати факсом на число (403) 492-4967. Замовляти від:

CIUS Press
352 Athabasca Hall
University of Alberta
Edmonton, Alberta
T6G 2E8 Canada

НОВА КНИГА ВАЛЕРІЯНА РЕВУЦЬКОГО

(*"В Орбіті світового театру"*)

На цю працю професора Валеріяна Ревуцького вже були гарні відгуки в пресі, але автори писали як Володимир Блавацький виведений в книжці, не маючи нагоди працювати з ним при його житті. Я ж цю нагоду мав, тому після прочитання праці проф. Ревуцького образ великого майстра Блавацького встає переді мною ніби ми тільки вчора мали пробу чи виставу в театрі. А то ж було пів століття тому. Значить, зумів Валеріян Ревуцький воскресити велич цього майстра сцени.

Заслужений діяч мистецтв України професор Ростислав Пилипчук у журналі "Культура і життя" (13 червня 1996 р.) пише: "Валеріян Ревуцький понад 50 років життя віддав театрознавству. Сьогодні його по праву можна вважати патріархом українського театрознавства." В своїй обширній статті проф. Пилипчук, крім детальних біографічних даних, пов'язаних з академічною та мистецькою освітою, вбивством батьків советськими агентами, також наголошує, що автор довів приналежність українського театру до сучасної світової культури. Це видно з праць В. Ревуцького про Йосипа Гірняка та Олімпію Добровольську "Нескорені Березільці", збірника "Леся Курбас" і останню видану книжку про Володимира Блавацького "В Орбіті світового театру" (Видавництво М. П. Коць, Київ, Харків, Нью-Йорк, 1995).

Ця книжка проф. Ревуцького цінна тим, що дає театральним працівникам України матеріал, який досі замовчувався. Наприклад, про існування Львівського Оперного Театру в роках 1941–1944, де поставлено 18 опер і оперет, 5 балетів і 24 драми та комедії, немає навіть згадки в Українській Радянській Енциклопедії. Тоді ж драматичний сектор ЛОТ вперше в Україні поставив "Гамлет" Шекспіра (режисер — Й. Гірняк, Гамлет — В. Блавацький). П'єса пройшла 25 разів і на

виставах була європейська публіка з інших країн. Критика порівнювала Блавацького в цій ролі з кращими німецькими акторами. Натомість в Українській Радянській Енциклопедії сказано, що "першим виконавцем ролі Гамлета в Україні був Я. Геліас (Харківський український драматичний театр ім. Т. Шевченка, 1956 р.), а потім О. Гай (Львівський український драматичний театр ім. Заньковецької, 1957 р.)." * Прем'єра "Гамлета" в ЛОТ-і відбулась у вересні 1943 р. Коментарі, як кажуть, зайві.

Своєю монографією про Блавацького проф. Ревуцький відкрив двері в театральну культуру України. Цю монографію є цікава не лише для театралів, але і для широкого інтелегентного прошарку читачів. А для акторів, які працювали з ним в театрах "Заграда", ім. Котляревського, ім. Лесі Українки, ЛОТ, АУА, ця монографія — солодкий смак ностальгії.

Будучи членом Ансамблю Українських Акторів під проводом В. Блавацького, спочатку в Авгсбурзі, а потім в Регенсбурзі, я захоплювався цим майстром, його сценічною естетикою, режисерською культурою і шуканням нових творчих форм. Особливо я це зауважив, коли Блавацький призначив мене режисерським асистентом в його постановці "Народного Малахія" М. Куліша. Вихований на реалістичних творчих традиціях Гната Юри в Студії Театру ім. Франка, я зустрівся в праці з Блавацьким з розривом шаблонних засобів, в його творчі методи входили символізм і європейські традиції. Режисерська праця над "Народним Малахієм" складна. Драматург наситив п'єсу глибоким змістом для роздуму, символізмом, що межує з філософією. Виникає думка, що весь СРСР — це божевільний дім. Не раз перед пробами певних сцен Блавацький ділився зі мною задумами, як розв'язати ту чи іншу ситуацію. Він був старший від мене на двадцять років і мені imponувала його ширість та приязнь. Взагалі, як зазначає проф. Ревуцький у своїй книзі: "У праці з акторами, як режисер, Блавацький будив фантазію виконавців шляхом бесіди та різноманітних натяків. Він намагався вплинути на психіку виконавця (актора...), викликати необхідне розуміння. З моменту, коли співбесідник вловив намічену ним основу образу, Блавацький давав можливість далі діяти самому..." Пригадую, він питав мене, яке моє враження від четвертої дії п'єси, сцена на заводі "Серп і молот". Мені тоді сподобалось уболівання Малахія, що "згвалтовано двох старих бабів... которая старшая шестьдесят сем лет імєєт". Блавацький посміявся з цієї сцени, але сказав, що виступи робітника там проти "ісусиків" та наголос на "буржуазні шовіністичні жальця" — це тенденційність, агітка, щоб п'єсу пропустити, і тому він цю дію плянує взагалі викинути. Блавацький грав головну роль і нераз доручав мені провадити проби окремих сцен. Запам'яталась його тактовність і обізнаність, про що й пише В. Ревуцький.

Ансамбль Українських Акторів, 1947 р.
"Ворог" Ю. Косача.

Асмут — В. Блавацький, Леонід — Р. Василенко.

Потім я грав з Блавацьким у п'єсі Ю. Косача "Во-рог". Проф. Ревуцький зупиняється докладніше над вибором цієї п'єси, грав у його постановках "Домаха" Л. Коваленко (Попап), "Паркова вул. 13" А. Іверса (Франц), "Ордер" Ю. Косача (поет), врешті він взявся за постановку "Патетичної сонати" М. Куліша. Це була мрія Блавацького тих часів. Мені він призначив роль генерала Пероцького та знову зробив мене асистентом режисера цієї постановки. Вже почалися проби, але советська агентура в процесі репатріації викинула театр з табору. Про це я детально зупиняюсь в своїй книзі, що готується до друку, "Життя в гримі і без". Далі переїзд до Регенсбургу, виїзд за океан назавжди відібрали в Блавацького можливість поставити "Патетичну сонату". А це велика шкода для нашої культури.

Читаючи і перечитуючи книгу Валеріяна Ревуцького я і сам знаходжусь в орбіті. В орбіті Ансамблю Українських Акторів Володимира Блавацького, де я працював. Уже пізніше, в Австралії, крім мене були там ще два актори з АУА, Андрій Теплий і Володимир Королик, багато спогадів було про спільну працю з великим майстром. Не дожили вони побачити цю книгу Валеріяна Ревуцького.

Валеріян Дмитрович докладно опрацював архітектоніку монографії. Починаючи від часу, коли молодий син судді Трача, Володимир, захопився театром і змінив прізвище на Блавацький, через театр Стадника, Загарова, рік у "Березолі", театр "Заграва", Львівський Оперний Театр, АУА, театр у Філадельфії і кіпчаючи спогадами самого Блавацького. Частина їх була опублікована в різних роках, але розділи про "Березіль", театри ім. Тобілевича та Котляревського, як і період советської окупації друкуються вперше. Спогади про "визволення" закінчуються на 1941 році, коли перед війною в театр ім. Лесі Українки у Львові, на місце позиції Стадника та Блавацького призначається Відділом Мистецтв у Києві Василь Василько, де йому сказано "греба навести в театрі більшовицький порядок. Ми зупинилися на вашій кандидатурі" (Василь Василько, "Театру віддане життя", стор. 329). Є докази, що він допосив в НКВД на Блавацького. Коли в перші дні війни, Стадник запропонував Василькові лишитися у Львові і не евакуюватися, Василько відповів: "Я радянська людина. Моє життя міцно, назавжди зв'язане з Радянською владою" (ibid, стор. 332). Втеча більшовиків зі Львова врятувала Блавацького.

"В орбіті світового театру" — глибоко продумана та цікаво написана наукова праця відомого театрознавця Валеріяна Ревуцького. Це щодо змісту. А щодо технічної сторони видання, то можна сказати, що це золоте зерно (зміст) в поганій шкарлупині (технічна сторона). На невизначеного кольору обкладинці золоті літери вже за рік злізли, обкладинка розпухла, на другій сторінці обкладинки вклеєна ціла сторінка поправок до тексту та форографій, що не робить честі виданню. А помилки непростенні. Імена дійових осіб, назви п'єс неграмотні та перекручені. Мовна редакція зроблена за советським правописом 1946–го й 1960–го років, а не за Харківським Академічним 1929 р., тому зустрічаємо — новела, митець, зал, план,

роль, Хіггінс та інші русизми. А напис під знімкою герця в "Гамлеті" взагалі не зрозумілий. Книжка великого автора про великого мистця — і так видана! Як кажуть "під псом", або "до лямпочки". Видно, що сьогодні в Україні деякі видавництва не дуже дбають про технічний рівень та естетичний вигляд видаць.

Я певен, що пишучи цю видатну працю професор Валеріян Ревуцький мав найкращі прагнення та краші надії щодо видання. Але помиваючи це, монографію будуть вивчати в театральних студіях та інститутах України, а діячі культури збагачуватимуть своє знання. І вивчаючи праці професора, численні статті на тему українського та світового театру, книги "П'ять великих акторів української сцени" та згадані "Нескорені Березильці", "Лесь Курбас" і "В Орбіті світового театру" адепти театального мистецтва перебуватимуть в орбіті Валеріяна Ревуцького.

* УРЕ, том 16, стор. 301.

Іван ФІРЧУК

В. А., Л. В.

АДВОКАТ і НОТАР

Повідомляє про відкриття нового бюро у

Bloor West Village

2 Jane Street (at Bloor), Suite 205
Toronto, ON M6S 4W3

766-0488

• заповіти та майно • оренда за майно • бізнесове законодавство

Приймає також у вечірні години та вихідні дні!

Перші півгодини консультації — БЕЗКОШТОВНО!

У РАКЕТНО-КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ СЛАВНЕ МИНУЛЕ і ВЕЛИКЕ МАЙБУТНЄ

Київ (Укрінформ). — За роки незалежності Україна здійснила запуск власного супутника, вивела на орбіту 43 закордонні космічні апарати, уклала понад сто міжнародних контрактів, пов'язаних з освоєнням космічного простору. Ці дані навів генеральний директор Національного Космічного Агентства України Олександр Негода.

Ракетно-космічна галузь України зуміла в тяжкий для країни час не лише зберегти, але й розвинути свій науково-технічний потенціал, підкреслюється у вітальному посланні Президента творцям української космічної техніки з нагоди їхнього дня.

Працівників ракетно-космічної галузі прийшли привітати секретар Ради Національної Безпеки і Оборони Володимир Горбулін, керівники міністерств і відомств, народні депутати. Від імені держави Володимир Горбулін вручив групи науковців і спеціалістів галузі державні нагороди, посвідчення про присвоєння почесних звань. ■

ПОДВИЖНИЦТВО СОФІЇ СКРИПНИК

(З приводу 76-ої виставки українських художників)

Подружжя Скрипників із Едмонтона збиралося їхати в Україну. Подія не така вже й велика, якщо врахувати, що їдуть п. Софія і п. Ярослав на Батьківщину далеко не вперше. Але тут є одне але...

Краще всього, про це "але" свідчать уривки з двох листів, які надійшли нещодавно до них. Скульптор з Києва пише:

"...Готовий виліпити портрет з глини, але відлити його у бронзі неможливо, бо живу впроголодь, хоч маю високі титули і визнання..."

Другий лист від вдови відомого мистця зі Львова:

"...Я вже тиждень лежу хвора на грип, а в гаманці лише одна гривня. До пенсії ще довго чекати, то я назвала Вас, пані Софіє, посланцем від Бога, щоб врятувати мене на цім світі..."

Таких листів, крику душі, з України надходить чимало. Люди, мистці просять влаштувати виставки їхніх творів, щоб якось полегшити їхнє життя.

Загальновідомо, що негаразди, які склалися нині в Україні, в першу чергу торкнулися людей мистецтва і культури. Як їм допомогти у цю скруту? Ну, вислало подружжя Скрипників сотню—другу. Але ж це не вихід, на пожертвах не проживеш...

Якось у розмові я запитав п. Софію, чому останнім часом вона не організовує виставки? І вона мені відверто відповіла:

— А що 75 виставок — це мало? Треба ж врахувати, що майже в кожному українському домі є полотна та інші мистецькі твори, придбані на наших виставках. А у декотрих і по 30, а то й більше творів. До того ж і купівельна спроможність наших людей у зв'язку з кризою значно знизилась.

Але, отримуючи ці листи, переконалась, що ще рано згоряти свою діяльність.

Можна багато розповідати про 76-ту виставку, яка проходила в Канадському українському архіві—музеї і тривала три дні, про мистецькі твори, що були на ній представлені та про їхніх авторів. Та, мабуть, краще про це сказала на відкритті виставки голова Едмонтонського відділу Конгресу українців Канади — Оля Саварин.

— Український Едмонтон, — сказала вона, — завжди з нетерпінням і цікавістю очікує мистецьких виставок, які організовує пані Софія Скрипник. Сьогодні ми маємо нагоду оглянути 76-ту збірну виставку, на якій представлено твори семи мистців з діаспори і десяти малярів з України. А це: Володимир Патик, Богдан Сорока, Мирослав Откович, Іван Остафійчук, Микола Шимчук і Мирослав Яців — всі зі Львова, Юрій Логвин з Києва, Орест Криворучко і Олег Любківський з Чернівців.

Мистців з діаспори всі присутні на виставці добре знають, чимало творів цих художників: Володимира Баляса, Петра Шостака, Катерини Кричевської—Росандич, Темістокля Вірсти поповнили колекції багатьох мешканців Едмонтона і прикрашають їх домівки.

Як відомо, життя коротке, мистецтво вічне. Із свого не такого вже довгого життя Софія Скрипник 25 років віддала служінню мистецтву. Отож, цією 76-ою вистав-

кою ми відзначаємо срібний ювілей мистецького подвижництва цієї шановної, захопленої дуже потрібною справою жінки. І творить вона справу свого життя — пропагує українське мистецтво вміло, дохідливо, з великим знанням. Чи ж не тому на кожній виставці, влаштованій в Едмонтоні чи Калгарі, Саскатуні чи Ванкувері, Вінніпезі чи Ріджайні, завжди багатолюдно, і чимало людей вже придбали художні твори на них.

Любов до світу мистецтва привела її до Едмонтонської художньої галерії, де вона вже на протязі 20-ти років виконує обов'язки доцента—супровідника екскурсій для дітей і дорослих. Адміністрація цього культурно—просвітницького закладу вручила їй в урочистій обстановці Грамоту за довголітню добровільну роботу.

Софія Скрипник часто буває в Україні і там пропагує мистецтво малярів з діаспори, знайомиться з мистцями, виступає по телебаченню, в періодичній пресі. Віриться, що ще чимало мистецьких творів ми побачимо на виставках, які влаштовує ця досвідчена організаторка прекрасного українського мистецтва.

В травні панство Скрипники виїхали в Україну. Отож, буде нагода знову зустрітися з творцями українського мистецтва, відсвяткувати Дні Києва, завести нові знайомства, а заодно вручити і гроші за продані картини на останній виставці.

*Юхим КРАСНОШТАН,
Едмонтон*

Зліва: Яр Славутич, Л. Кічуневська, С. Скрипник та Ю. Красноштан.

З ПОКАЯННЯМ БИ І МОЛИТВОЮ...

(Закінчення зі стор. 28—ої.)

село, або не байдужий до нашої славної історії, хай звернеться до мене і я з радістю напишу, підтримуватиму дружнє листування із земляками, яким цікаві наші спільні проблеми.

Георгій ШИБАНОВ
— мистецтвознавець і публіцист

Україна, 315440, Полтавська обл.
Чорнухи, вулиця Комсомольська, буд. 2, кв. 15
тел.: 9-12-87

УКРАДЕНЕ ІМ'Я

(Чому русини стали українцями)

Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича Національної Академії Наук Канади випустив у світ невеличку, але ж як цінну книжечку про те, яким було ім'я нашої країни і як те ім'я, Русь, у нас вкрадено. Автор, а рівночасно співпрацівник Інституту — Євген Наконечний, піднявся великої моральної справи боронити нашу правду. Бо ж не лише мордовано нас розстрілом, голодом, Сибіром... вкрадено у нас історію, культуру, навіть ім'я. Дивуєшся бенедиктинській терпеливості автора, який вперто шукав найдрібніші нотки для своєї праці. Ні, він не поставив перед собою завдання доказати те чи інше, він просто укладав факти—камінці історичної мозаїки, а склавши їх одержав повновартісний живий науковий твір. Лиш після прочитання цієї книжечки розумієш якою безграничною московською брехнею була покрита наша історія. Чи сучасна російська інтелігентна людина розуміє, в якій незручній ситуації знаходиться її народ у світі, коли прийняв закономірним розвиватися на вкраденій історії іншого народу, на вкраденій культурі того народу, навіть на вкраденому його імені? І хоч прислів'я москвінів: "Как—то неудобно показываться на людях в краденом пальто" — ходили в ньому майже від коліски. Не радо позбуваються отієї одежі і в наш час. І хоч факти говорять про цю історичну крадіж (завдяки хоч би дослідженню Є. Наконечного), ще донедавна людина, яка пробувала б розкрити її, переставала існувати, знищувалася фізично. Але думки не знищиш, вона безконечно жива, нестерпима і неспокойна. Людська думка докопаєтись до правди. А "одержимих" в її шуканні не бракуватиме в нашому народі.

Як сталося, що Русь, назва держави і народу, що поселяв береги Дніпра та Дністра і столицею якого був Київ, раптом появилася у далекій колонії Київської Русі — у Заліссі? Бо саме так звалися непрохідні бори сучасної Брянщини, над верхів'ям Волги та її пригток Ками і Оки, які були батьківщиною кочуючих племен, з яких відтак виник московський народ. Згадаймо лихоліття—зруйнування Києва і всієї держави Русь монгольським ханом Батием у 1240 році. Наша держава так і не піднялась на свій повний могутній ріст після того. Всім Сходом володіла Золота Орда. Це на її вимогу у 1300 році Максим — Митрополит Київський і всієї Русі перебрався з Києва в оіе Залісся, переносючи з собою весь свій титул. Саме так він називав себе і на новому "престоіі" — "Митрополит Київський і всія Русі!" Але західний край Золотої Орди, Улус Джучі, куди ввійшло Залісся (тобто майбутня Московія), коли вживав слово "Русь", то мав на думці лиш цю Русь, що над Дніпром, тобто Київську Русь, могутню державу, яку покорила Золота Орда. Лиш у XVI ст. світові стає відомою держава Московія і її населення — московіти чи москалі. І лиш після півторасторіччя після описаних подій цар московський, щоб нижче не виглядати від свого митрополита,

почав і себе величати "...і всія Русі". Та ще довго Київ пам'ятався як "Русь", а Європа вперто називала землі, що далеко від неї, "Московією", а людей її "московітами"... Це лиш Петро I—ий, після розгрому Мазепи, у 1721 році перейменував "Московське царство" в "Росскийскую імперію". І так вже залишилось. Все це знайде читач у творі Наконечного у дрібних, але якже цікавих, а для мене, признаюсь, цілком нових деталях.

А стара назва... мусіли її українці зректися, щоб не втопитися в московському морі. Так стала Київська Русь Україною, а її мешканці українцями... Так мудро рішив збірний Геній її народу, Дух нації.

Россия... Рассея... по—українськи — Росія. Хай так. Але москвіни самі себе називають: "мы русские... русские". Така форма у кожній мові називається прикметником, уживається тоді, коли хочеш підкреслити те, що щось до чогось належить, від чогось походить або до чогось додається. Для прикладу: болотний пах, поліський хутор. Це одинокий випадок у світі, коли народ свого імені не має. Виходить, що аж до далекого XVIII ст. народ мав ім'я, погане чи добре, але своє: "москаль", "московигянин", "московит", а від Петра I—го заявляє, що він додається (прилагається) до другого народу. Може до Русі? Ні, ми не скликуватимемо плєбісцину для цього.

Цікаву думку приводить автор про те, що Росія фактично є законним спадкоємцем Золотої Орди, імперії Чингісхана. А і справді Європа обмежена східною границею України. Чим скоріше світ, та її сам російський народ, зрозумів би це, тим впевненіше і стабільніше виглядала б майбутня історія Сходу. І хоч вдалося Росії влізти в Раду Європи, це лиш створюватиме постійні непорозуміння у світі. Що неприродне, надумане, штучне, і з тим лиш одна біда.

На нашу думку, автор повинен був звернути більше уваги дослідженню походження російського народу. Якщо праця посвячена такому складному питанню як крадіж етноніму Русь і присвоєння цього імені собі, то це, натурально, збуджує питання хто ж москалі, хто їх гато—мама, де вони вродилися. Говорять самі росіяни, що вони із племені чудь угро—фінського походження. Вони відтак змішалися із тагарами та слов'янами. Питання дуже складне і лиш гопер, мабуть, більш глибоко вивчатиметься. Угорські джерела пишуть, що корені російського народу у кочівничих племенах зирян, комі (дехто твердить, що це одне плєм'я), пермяків та москва. (Була — і є — річка Москва, було поселення Москва над цією рікою, і плєм'я над цією рікою, називало себе москва.) Є згадка про те, що ще цілком недавно, бо при кінці минулого століття, був район біля Москви, де люди розмовляли ще первісною мовою москвінів. Відтак мова ця загубилася, що нічого дивного. Там, у верхів'ї Волги та її пригток Оки і Ками, множинні племена проживали. Ві—

сімнадцять із них — угро-фінського кореня. Врятувалися лиш гри: угорці, фіни і естонці, бо в пору втекли від московського ярма. Нині сяють культурою на всю Європу. Решта 15 повнокровних народів і їхніх культур втопилося в московському морі. Видно в старовину московське плем'я було нездержно агресивним і пожирало сусідів. Предивний воно феномен, як мало змінюється характер людей протягом сторіч! Вчені-мовознавці, дослідники праісторії племен Азії, не є одностаїні, про угро-фінське походження росіян, як це ще недавно прийнялось. Мещер — так звали московіти угорців, геж фіни (суомі) та еесті (гобто естонці) залишили небагато мовних слідів у російській мові. Інші сусідні племена свою мову втрагали безповоротно. Дослідження Є. Наконечного, на жаль, дуже бідне на європейські джерела.

Не зауважив автор, що останніми трьома роками москвини вже не вживають прикметника "русские" для свого визначення, а називають себе "россияне", тобто за-своїли собі накинене нам, слово "росіяни". Ми тямимо, що за слово "москаль" людей везли до білих ведмедів. "Россиянин" — це вже іменник, як у людей, не прикметник. Після злудійства нашого етноніму, після присвоєння нашого старовинного імени Русь, після наукової брехні, словоблудства в історії, викрадання з нашої культури всього найкращого, росіяни знайшли своє обличчя з яким можна "показатися на люди" — россияне — хай навіть в украденому плащі...

Та вже про те слово не судімся. Що з воза впало...

У післяслові автор говорячи про етнонімний мир з сусідами України доказує, що слово "єврей" повинно замінити слово "жид". Це давнє і спірне питання, я б не хотів займати голосу у ньому з причини необізнаности. Знайомий мені лікар говорив: "Може бути і "єврей", може бути і "жид", все залежить від того, яке значення в то слово вкладається!" А моя бабка, акушерка у Варяжі, що на Сокальщині, ще перед I-ю Світовою війною, до людей, що прийшли до неї в потребі зверталася: "Чим можу вам, жидовине, допомогти?" Справді, винесений елемент пошани у людських відносинах найважніший. І пошани до себе самого, щоб не було мовних дивоглядів в телепрограмі на шкгалі "русскоязычное население Торонто"...

Книжку Євгена Наконечного я "ковтнув" за півночі... Дякую авторові за інтелектуальну учту! Тепер, ось прочитав її вдруге, але з олівцем, бо робив собі нотатки. Я вже мав час насолоджуватися. І вчитися. Автор написав гарну наукову працю!

"Украдене ім'я" Євгена Наконечного повинно бути надруковане чужими мовами в специфічних наукових журналах для ознайомлення міжнародного наукового світу. А серед українства слід пропагувати цю книжку для самоосвіти.

*д-р Йосип КУЛЬЧИК,
Торонто, 31 грудня 1996 р.*

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВІДНОВИЛИ
ПЕРЕДПЛАТУ на 1997 рік ?**

ШЕКСПІРОВІ СОНЕТИ В ПЕРЕКЛАДІ ОСТАПА ТАРНАВСЬКОГО

В новозаснованому філіядельфійському видавництві "Мости" тількищо появилася друком перша книжка цього видавництва — сонети Вільяма Шекспіра в українському перекладі Остапа Тарнавського. Книжка включає всі 154 сонети Шекспіра з паралельними текстами — оригіналу і перекладу. Це двомовне видання має 321 сторінок, портрет і коротку передмову. Повний переклад усіх сонетів Шекспіра — це остання велика праця Остапа Тарнавського, що її завершив він на пару тижнів перед своєю смертю 19 вересня 1992 р. Шекспірові сонети вийшли в світ для відзначення 80-ліття з дня народження Остапа Тарнавського. Книжка в твердій оправі коштує \$25.00 (пересилка поштою — \$3.00). Любітелі літератури, дослідники Шекспіра, приятелі та шанувальники Остапа Тарнавського можуть замовити це видання, звертаючись до видавництва (чеки виписувати на MOSTY):

MOSTY
6509 Lawnton Avenue
Philadelphia, PA 19126-3745

Редактори журналів та рецензенти, які бажали б отримати рецензійний примірник цього видання повинні звернутися листовно на адресу видавництва. Фахову рецензію на книжку сподіваємось помістити в одному з найближчих і, мабуть, останніх чисел "Нових Днів".

Редактор

ЮВІЛЕЙНИЙ ЗБІРНИК МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

(ПС УІТ) — Для відзначення життя і творчости Михайла Грушевського і 130-ліття з дня його народження (1866–1996) появилася спеціальний том журналу "Український Історик" (т. 33 за 1996 р.) за редакцією Любомира Винара з вийняtkово важливими дослідженнями й раніш невідомими архівними матеріалами з ділянки грушевськознавства.

Без перебільшення можна ствердити, що це видання є вийняtkово важливим для вивчення Михайла Грушевського і його доби. УІТ, що дало почин грушевськознавству даліше наполегливо поглиблює цю дисципліну. Важливо підкреслити, що в цьому імпазантному виданні співпрацюють різні генерації дослідників з України і діаспори. УІТ плянує вислати в Україну — 600 примірників або і більше Збірника Грушевського і також у співпраці з Українською Академією Наук плянує інші важливі видання з грушевськознавства. Цей том "Українського Історика" коштує 40 американських або 45 канадських доларів. При УІТ діє Фонд ім. М. Грушевського і проситья громадськість складати добровільні пожертви. Усі передплатники "Українського Історика", на власне бажання, стають рівночасно членами-прихильниками УІТ. Проситья вносити передплату / членську вкладку на таку адресу:

Ukrainian Historical Association
P. O. Box 312
Kent, Ohio 44240 U.S.A.

ЖУРНАЛІСТ ІЗ ХИСТОМ ПИСЬМЕННИКА

Юхим Красноштан, "Силуети", 50 розповідей про українців,

Едмонтон, Канада, видання автора, 1996 р., 492 стор.

Кажуть люди: "Не питай старого, а бувало." Автор книги, яку я пропоную читачеві, дійсно не такий старий, як бувалий. Журналістські шляхи—дороги вели його часом по неходжених стежках заради кількох рядків у газеті. В своєму житті довелося зустрічатися з багатьма видатними людьми різних національностей, в тому числі і українцями. Це були і академіки, і славетні поети та прозаїки, багатозіркові генерали, діячі науки і культури. Приблизно половина героїв книги — живуть і трудяться на американському континенті. Серед них є і, здавалось би, прості люди, але з багатою біографією, які мають про що розповісти читачеві.

Щоб написати розповіді про людей, які жили давно, авторові довелося перегорнути не одну книгу, перелистати сотні архівних матеріалів у фондах музеїв та різних сховах, співставляти різні документи у пошуках істини.

Вихований в українському оточенні, знаючи добре звичаї і обряди, а також рідну мову, спілкуючись з багатьма українцями в Канаді, Юхим Красноштан зумів донести до читача слово і дух Канадської України і нашої Батьківщини.

Ось, лише один відгук про книгу, який надійшов з України від дружини покійного Олесея Гончара — Валентини Гончар:

"Вельмишановний пане Юхиме, — пише вона. — Сердечно дякую Вам за передані через чемність Ваші *Силуети* для мене та відеокасету про перебування нашого Олесея Терентійовича зі мною в Едмонтоні.

Ваша книжка приваблює читача не тільки високими поліграфічними якістьми, а найперше змістом, тією небайдужою розповіддю про гарних людей, з якими Вам доводилося зустрічатися на життєвих дорогах. Пишете, згадуєте Ви про них доброзичливо й прихильно, мені особисто було приємно читати про цих людей, з деякими із них зводила і мене доля. Особлива ж моя подяка Вам за спогад, який мене знову глибоко схвилював, про незабутнього Олесея Терентійовича.

Сподіваюсь, що Ви не будете на мене гніватися, що я без Вашої згоди дала його до дня народження Олесея Гончара для газети "Освіта", яка має багато читачів. В редакції схвально прийняли Ваше слово і вчасно опублікували. Разом з цим листом надсилаю Вам і газету з Вашим словом, бо з книгою спогадів про Олесея Гончара справа поки що не розв'язується, чекаємо, не втрачаючи надії, що збірник вийде, куди, як Вам відомо, включено і це Ваше слово, з яким тепер, дякуючи газетній публікації, уже знайомляться освітяни. Ближчим часом буде здійснено перезапис відеокасети на нашу систему і, дивлячись цей відеофільм, будемо повертатися зі смутком на душі в ту незабутню радісну атмосферу нашого перебування в Альберті разом з дорогим Олесем.

Добра і злагоди, і творчого настрою бажаю Вам від душі! З Великодніми святами Вас і тих, хто біля Вас.

З пошаною — Валентина Гончар.
16 березня 1997 р., Київ."

А ось лист із Сахаліна, від Петра Ясінського:

"Я не знаходжу слів для того, щоб віддячити Вам за Вашу дуже гарну справу. Я дуже прошу не гніватися на мене, що вставляю російські слова. На жаль, почав забувати рідну мову, але Ваші *Силуети* допоможуть мені повернути батьківську, українську мову."

Колишній житель Могилів-Посільського, Борис Биков, який нині живе в Ізраїлі пише:

"Ваш капітальний груд про наших земляків в Україні і екзилі, надіюсь, не буде непоміченим, як на Батьківщині, так і в усьому розсіянні по світові."

І таких листів отримано автором книги чимало, за браком місця не буду їх перераховувати.

Хто ж ті 50 осіб, яких так прихильно змальовує автор? Живою, цілком задовільною мовою, з виразним хистом письменника, веде він свої розповіді, які можна назвати документальними оповіданнями. Треба наголосити, що його твори — не сухі газетні звітлення про якісь там події, успіхи чи невдачі, а белегтризовані оповіді, іноді з гумором щодо глумачення часто змінного життя—буття в нестійному суспільстві, як в Україні, так і в Канаді. Це навіть приковує читача до написаного, не раз хочеться довідатися, що буде далі, чим це чи те закінчиться.

Як мовилося вище, приблизно половину персонажів професійний журналіст обрав з матерікової України. Це — Т. Шевченко і його взаємини з декабристами, родина Косачів, М. Старицький, М. Коцюбинський, академік М. Гудзій, О. Гончар, Михайлина Коцюбинська, письменник С. Тельнюк, Л. Лук'яненко, правнук останнього гетьмана України О. К. Толстой, Г. Мачтег, які писали російською мовою та ін.

З діяспорних українців, які — на думку автора — чимось відзначилися: бл. п. Пагріярх Мстислав І, родина Скрипників, родина Козяків, адвокати Ю. Росляк, д-р Петро Саварин та Андрій Гладишевський, поет Яр Славутич, бізнесмен В. Маковецький, керівник Центру засобів і розвитку д-р Роман Петришин, композитор Сергій Яременко, диригентка Марія Дитиняк, співачка Люба Білаш, магістер Маркіян Ковалюк (розповідь про автора цих рядків), редактор журналу "Нові Дні" (Торонто) Мар'ян Дальний, депутат до Альбертської Легіслатури Євген Звоздецький, колишній політ'язень нацистських концтаборів Іван Лагола, працівники української книгарні в Едмонтоні та ін.

Розповідаючи про згаданих і незгаданих тут людей, Ю. Красноштан намагається дати життєвий портрет, якщо не повний, то бодай наштрихований, ясна річ —

поряд фотозняток. Таким чином, постає широка панорама українського життя в діаспорі, а також суттєві доповнення до життєписів материкових осіб. Діаспорний читач, справді, отримує ніби додаток до виданих вже нециклопедій. Найкраще засвідчена українська активність у провінції Альберта. Безпомилково можна сказати, що рецензована книга є значним внеском в українську літературу, яка збагатилася відомостями про визначних діячів та звичайних громадських працівників у різних галузях суспільного життя.

З кожного погляду "Силуети" заслуговують на схвальний відгук, хоч автор користується правописом, чинним в Україні, почасти зросійщеним, що іноді насто-рожує гутешні українців. Однак, треба застерегтися, що у вільній Канаді, де ми поселилися, — "вольному — воля".

Редактор "Силуетів, 50 розповідей про українців" — кандидат філологічних наук Юрій Луценко.

Книгу можна придбати, надіславши чек або мані-ордер на \$25.00 (з пересилкою) на адресу:

E. Krasnoshtan
4510 - 106th Street, Apt. 208
Edmonton, AB, Canada
T6N 4X2

ВІДЗНАЧЕНО ЦІЛЮЩУ МІНЕРАЛЬНУ ВОДУ "КУЯЛЬНИК"

10 березня в Парижі українсько-американська компанія "Бруклін-Київ" отримала міжнародний приз за якість напоїв, виготовлених з мінеральної води "Куяль-ник". Приз щороку вручає "Клуб лідерів торгівлі" під-приємствам різних галузей, які відзначилися якістю своєї продукції чи послуг.

Для "Бруклін-Київ" виклик до Парижу став при-ємною несподіванкою, якій передував успіх компанії на міжнародній виставці "Інтердрінк-96" в Москві. Проте першу нагороду компанія отримала в Україні під час виставки "Свято пива". Кажуть, сам Президент Леонід Кучма відзначив чудовий смак куяльницької води, яка ще й лікує хронічні кишкові захворювання, панкреатит, і навіть цукровий діабет. Наукові експерти засвідчили, що вода "Куяльник" — це екологічно чистий продукт.

Історія Куяльницького лиману, який простягнувся на 30 км. уздовж Чорного моря, сягає в сиву давнину, а шлях до нього проклали ще чумаки: вони видобували там сіль. Пізніше аква горію лиману орендували солепро-мисловці. З 1961 року працює Одеський завод мінераль-них вод "Куяльник", проте його обладнання давно зно-силося. Недавно завод був перетворений в акціонерне товариство, учасником якого стала українсько-амери-канська компанія "Бруклін-Київ", яка спорудила на за-воді сучасний цех.

Фірма закупила технологію та різноманітні ово-чеві концентрати ізраїльської фірми і з минулого року новий цех розпочав роботу на повну потужність, роз-ливаючи щомісяця 1.5 мільйона півторалітрових плястикових пляшок газованої води "Куяльник".

(*"У. Д."*)

ЩО ТАКЕ ФІНАНСОВА ДИСЦИПЛІНА ?

Корумпованість вищих органів державної влади сягає в нас загрозливих розмірів. З одного боку, ми не хочемо ба-чити Україну поліційною державою, а з другого — справа використання державних і кредитних коштів уже близька до анархії. Так, ревізіями і перевітками, проведеними у 1996 році державною контрольно-ревізійною службою на 75.1 тисяч підприємств, установ і організацій, у 24.9 тисяч (кожному третьому з перевірених) виявлені факти неза-конного використання, розкрадання і браку грошей і мате-ріальних цінностей на загальну суму 1.2 мільярда гривень, що в 4.4 раза більше, ніж у 1995 році. Незаконні видатки і розкрадання встановлені у Донецькій області — 137.8 мільйона гривень, в Києві — 99.9 мільйона, Рівненській області — 49.4 мільйона, Дніпропетровській — 49.3 міль-йона гривень.

Показово, що найбільші розміри збитків виявлені на підприємствах і в організаціях Міністерства сільськогосподарства — 62.2 мільйона гривень. Зокрема це Міні-стерство за рахунок централізованих державних капіталь-них вкладень безпідставно виділило агрофірмі "Зоря" Рів-ненської області 2.4 мільйона гривень. Штучно завижу-ється вартість об'єктів що приватизуються, не проводиться індексації їх вартості. Лікувально-профілактичний ком-плексе "Феофанія" (система Національної академії наук України) приватизований минулого року за 22 тисяч гри-вень, балансова вартість якого з урахуванням індексації на 1.01.1995 р. складала 2.5 мільйона гривень.

В системі Міністерства промисловости України вста-новлено факти неповернення валютної виручки з-за кор-дону, незабезпечення збереження металопродукції. Пере-вірка Макіївського металургійного комбінату ім. С. М. Кі-рова (Донецька область) показала, що за відсутності угод і попередньої оплати замовникам відправлено до Англії ще у червні-липні 1994 року 4.9 тонни металопродукції і заву-альовано в облік розрахунки про заборгованість отримувачів металу. Сума збитків складає 5.1 мільйона гривень. А взагалі в Донецькій області виявлена нестача 15.4 тонни металопродукції на суму 12.7 мільйона гривень. Ведеться слідство.

У 1997 р. плянується залучити в економіку України експортних кредитів на суму понад 600 мільйонів амери-канських доларів. Однак, практика останніх років показує, що досі не налагоджений механізм їх ефективного вико-ристання. З 12-ти перевірених підприємств, які одержали закордонні кредити під гарантію Уряду, жодне не має змо-ги повернути борг. Аналіза використання кредитів свід-чить про те, що більша їх частина (53%) пішла на потреби агропромислового комплексу. Без сумніву, це справа не лише економічна, але й політична.

Ці окремі приклади свідчать, що приватизація продить-ся зі значними порушеннями, структурна перебудова еко-номіки якщо й відбувається, то не в тому напрямку, як цього вимагають національні інтереси України, найбільш відсталі і консервативним залишається сільськогоспо-дарське виробництво. І в усякому разі ніхто з владомож-ців—"господарників", а фактично "червоних директорів" не боїться відповідальности за зловживання службовим становищем і відверте злодійство. Цікаво, як Уряд України розуміє поняття "фінансова дисципліна"?

(*За УЦІС*)

МІРА БЕЗУМСТВА НАШОГО

Хочеться почати свої роздуми над поетичною збіркою харків'янина Миколи Козака "Молитва" (Харків, "Майдан", 1995) з Гоголя, бо, як на мене, через призму саме його світовідчуття можна повніше сприйняти і відповідно до цього поцінувати збірку.

Отже: "Вихор піднявся по церкві, попадали на землі ікони, полетіли зверху вниз розбиті шибки віконць. Двері зірвалися з завіс і сила-силенна страховиськ влетіла в Божу церкву. Страшний шум від крил і дряпання кігтів наповнив всю церкву. Все лігало і носилось, шукаючи повсюди філософа."

Читач пам'ятає, що тим філософом був Хома Брут, а тією камарильєю страховиськ — так звана нечиста сила. Головним її завданням було будь-що знищити філософа і це їй, зрештою, вдалося.

Цікаво, що безсумнівна, здавалось би, перемога тут же розвіялась, оскільки воякам володаря темряви довелося кинутися навікача і навіки залякнати у вільних від шибок віконцях Божого храму. Не менш цікаво, що після цього церква спочатку заросла бур'яном, а потім і також навіки, людським забуттям. Однак, найцікавішим тут є, певно те, що прямо чи скісно подвійну смерть і подвійний похорон, не беручи до уваги Хому Брута, організував, так би мовити, півень.

Якщо зважити, що він у певній мірі уособлює Матір-Природу, то це означає, що їй одвічно байдужі і навіть ворожі божественно-сатанинські справи. І хоч вона створила не тільки півня чи коняку, а й нас самих, ми чомусь постійно пригинаємо нашу Матір до півнячого чи конячого рівня і забамбулюємо її своєю філософією чисто-нечистої сили. І не можемо чи не хочемо збагнути, що пригинаємо і забамбулюємо лише самих себе, бо якщо у найскрутіші хвилини ні Всевишній, ні Всенижній не в змозі прийти на допомогу своїм найвірнішим і найхоробрішим воїнам, що мало місце і в процитованому уривку із Гоголя, то питається: чи ж існують насправді згадані вище всевидючі і всесильні головнокомандувачі разом з їх шаблями і окупованими ними територіями?

Це як для кого. Особисто для М. Козака не існують. І хоч його збірка називається "Молитва", а вона, як відомо, гвориться переважно в ім'я Боже і звернена до Бога, Бог у автора звучить лише як звергання, трансформоване у звичайний людський вигук, генетично успадкований від минулих поколінь. До речі, художник В. Майфет, не вчитавшись в книгу, традиційно інтерпретував його і виніс на обкладинку і другу сторінку як її домінанту.

У вірші "Молитва", що дав назву всій збірці, цей вигук звучить двадцять три рази. У зв'язку з чим чи ким?

*...Народжена для буття і повстань.
Кати бояться перемог козацьких.
Дитинних вивели для згвалтувань,
для умертвінь, бідацтва...*

Це у зв'язку з вічно гяжкою долею України.

*Коштакірна дошка... допити...
Там дробляться душі, а ця — ніяк?!*

А це у зв'язку з власним перебуванням на цьому світі.

*Скликаю опівночі до сокири,
до непокори — усіх і вся!*

.....
Я — дух, я — бут.

Бунтує Україна, бунтує її народ, бунтує його поет. Проти влади, звичайно, — і чужої, і рідної. А вона ж від Бога! Тому догматично віруючі ніколи не бунтують, а покійно стоять на колінах, добросовісно б'ють поклони і щиро моляться.

М. Козак твердо стоїть на прямих ногах і, по всьому, поклони бити не збирається. Але молиться. Кому? Батькові з матір'ю, сестрі з братом, племінникам і племінницям, дядькам і тіткам, своїм, друзям, кобзарям, поетам і взагалі, всім добрим і знедоленим людям. Крім того, оди і гімни на честь Бога і Сатани у книзі відсутні, бо "що значать мучення одного розп'ятого на хресті перед муками дев'яти мільйонів, спалених в ім'я його і во славу святої трійці, людей, яким цілими місяцями перед цим шматували тіла і ломали кості!" (М. А. Орлов, Ісгорія зносин людини з дияволом, Москва, Видавництво "Республіка", 1992).

Та повернемося до Гоголя. Геніяльність цієї людини полягає насамперед у тому, що в моменти найвищого її злету Микола Гоголь, досягнувши древню мудрість про людину як міру всіх речей, на повний голос засміявся над мірою нашої "божественності", нашого "сатанізму", нашої "півнячості" чи нашої "конячості". Мірою, яка в підсумку приводить людей лише до їх само- чи взаємознищення. А тому сміявся, як було також мудро сказати, крізь невидимі світові сльози, закликаючи всіх нас прийти, нарешті, до самих себе і виповнити себе самих людяністю, для чого, власне, ми й створені Природою.

Від чого ж все-таки загинув філософ Хома Брут? Сатана тут ні при чому. Він загинув від сприйняття своєю свідомістю міту про Сатану, хоч внутрішній (гоголівський) голос підказував йому не дивитися, тобто не сприймати. І ця геніяльна підказка звернена до всіх нас.

А від чого помер сам Гоголь? Від того ж — від сприйняття в своїй свідомості ілюзорного Бога. Правда, внутрішній голос тут уже не працював, оскільки на вразливую душу поета діяли одночасно обидва міти. І коли чаша терезів хитнулася на користь Бога, була знищена друга частина "Мертвих душ". Хвороба почала прогресувати і смерть прийшла у вигляді "Вибраних місць із листування з друзями". І доводиться жалкувати, що на цей раз його геніяльність була доведена ним лише його суто фізичною смертю.

Як відомо, і божественні, і диявольські сили існують тільки в духовному стані, і навіть всесильний Бог не зміг, так би мовити, матеріалізувати свого сина Ісуса інакше ніж через людську утробу. Але в оповіданні "Вій", як і в інших творах, все чортовиння матеріалізоване. Чому? Гоголь вказує на те, і це надзвичайно важливе для нас,

що будь-який міг може матеріалізуватися також, і божественні чи сатанинські зусилля тут не потрібні. Все простіше і залежить лише від того, у який міг ми повіримо. Наша ж плоть завжди при нас.

Уже два тисячоліття ми є реальними слугами ілюзорного Бога і мітичного Сатани, і постійні війни супроводжують нашу ходу. Ось, чим страшна наша сліпа віра в них. Але, оскільки без віри дійсно не можна обійтися, вірити варто тільки в людину по вінця виповнену людяністю, тобто людину, що є сама собою, а не рабом шкірних бажань жерців Всевишнього чи Всенижнього.

Наші дурощі, осміяні Гоголем, уже трансформуються в безумство, яке знаходить свій вияв не тільки у боротьбі людини з людиною, але і в боротьбі з Матір'ю-Природою. М. Козак чітко фіксує це, малюючи жахливий і цілком можливий фінал:

*Мчатъ у вічність
завудилені коні,
а вершиків на них немає...
Тільки хрип, тільки стогін —
чорним полум'ям
зриви палають...*

Хіба це не безумство — добровільно канути в Легу і тим самим обезголовити рідну матір? Хіба для цього вона в муках народжувала нас?

Поет працює не на рівні внутрішнього голосу. Він керується тверезим розумом, не забрудненим ніякими примарами. Це дозволяє йому бачити істинне поле бою і сутність того, що відбувається. А тому серед негативних персонажів його віршів немає суто гоголівських, тобто химерних, хоч і ті й інші за своєю внутрішньою суттю є близькоками. Тут у всьому своєму розмаїтті злодіють реальні — вбивці, каги, горлорізи, стукачі, прибулуди, людолови, людинозвірі, людинопси і т. д.

Це, як би мовити, з боку диявола. Божественне ж військо знаходиться поки що за межами його зоту. Та не будемо дорікати поету за це, оскільки "чиста" сила була добряче потріпана за роки існування Союзу Партійних Соціалістичних Республік, а тому затаєно зализувала свої рани, хоч ніні, завдяки діалектичній імпотентності і світоглядній сліпоти нашого вищого державного керівництва, досить успішно збирається з духом. Та й тактика її зовсім інша, витонченіша, підступніша. Для цього в її розпорядженні було не сімдесят, а майже дві тисячі років.

Зате стратегії обох сил збігаються і з погляду цього збігу неважко відповісти на запитання, чому це з певної кількості осіб відьма для своїх відьомських прагнень вибрала саме філософа Хому Брута чи того ж таки поета Миколу Козака. Та тому, чому церква для своїх божественних стремлінь вибрала Бруно, Галілея, Браге, Кепплера та інших. Філософи, поети, художники, вчені завжди були головою будь-якого народу. І цю голову потрібно відрубати насамперед, аби мати можливість потім пожирати плоть і кров всього суспільства.

Неприйняття обох сил ментальністю мислячої людини змушує їх до об'єднання, що й прослідковується ніні на пострадянських геранах. Колишня партійна і церковна еліта тиснуть одна одній руки, аби живе життя не вирвалося з обіймів Прокруста.

*Нам треба мужності такої,
щоб не на день, а на віки.*

*У час, коли згорають зорі,
а ми, неначе дітваки.*

*Нам треба мужності і сили,
щоб рятуватись од загину...*

Що правда, то правда. І мужність, і сила нам дійсно потрібні. Щоб вичавити з себе "божественність", "сатанізм", "півнячість", "конячість", тобто щоб витравити в собі безумство власного світогляду і виповнитись людяністю, яка і стане тим "динамітом", що "зірве катівні світові".

М. Козак не окреслює навколо себе, подібно до Хому Брута, "рятівне" коло і не ховає очей. Він сміливо дивиться у вічі різній сволоті і називає її власними іменами. Це єдина і реальна можливість вистояти, врятуватися і врятувати інших. Але, на бачачи ніякої загрози з боку "божественного війства", не бачить поки що й дійсних масштабів того, що відбувається, хоч прекрасно відчуває "скретинілість світову", тобто суто фізичну тісноту і духовну задуху, створену людиноловами.

В години найвищої напруги і для власної внутрішньої реабілітації поет контактує з Природою, маючи вроджену "дивну дивність — жить з птахами, коли лихо з лих". Його улюбленим птахом, побратимом по праці і боротьбі з кровожерливими жигітійськими блощицями є дятел, якого він підносить до рівня людинодятла. Здається, що якби той умів говорити, то у відповідь назвав би поета дятлолюдиною.

Сказати по правді, читається М. Козак важкувато, тому, що:

*Тут норма гостролеза,
пахави, пройди, стукачі...
Така стривоженість — мовчить,
це — кров, а не поезія!...*

Крім того, він нагадує собою мислячу вголос людину, яка час від часу замовкає, хоч мислення продовжується. І читач змушений переборювати ці павзи для цілісності свого сприйняття поета.

Але не це, звичайно, визначає творчий почерк М. Козака. Він насамперед трудівник, бунтар, борець за кращу долю України. І сьогодні до нього прийшла його творча і просто людська осінь, у якій є все — перемоги і поразки, поривання і сподівання, стукіт дятла і журавлиний крик.

*Не лякайся осіннього крику,
пісня осені дуже проста —
на землі, крім гіркою і дикого,
є жагучі кохані вуста.
Пожалійся ти степу і осені,
тихо місяцю кривду віддай.
І мене десь на теренах росяних
почекай,*

*почекай,
почекай...*

Нашого невтомного співробітника з Харкова, поета Миколу Ів. Козака сердечно вітаємо з його 55-ю осінню й бажаємо йому подальших творчих успіхів та здійснення широких видавничих планів! — Редакція. ■

ЯК "ФАРАДЕЙ" СТАВ "АКАДЕМІКОМ ВЕРНАДСЬКИМ"

За однією з наукових гіпотез, в глибоку давнину — таку глибоку, що не потрапила до підручників історії, — Антарктида була центром земної цивілізації. Нинішній край вічних льодів і пінгвінів нагадував тоді начебто справжній рай — сонячний, теплий, зелений. Дуже цікава гіпотеза, однак, на погляд деяких українців, цілковито хибна: і без наукових припущень зрозуміло, чия земля була колискою світу.

Але навіть найзатятіші патріоти віднині можуть не краяти собі серце "історичною несправедливістю": українська земля є й на шостому континенті. І якщо хтось доводить, що цивілізація зародилася в Антарктиді, сміливо уточнюйте: в Антактиді, і саме в тому місці, де майорить синьо-жовтий прапор — на території української антарктичної станції "Академік Вернадський". Науковій гіпотезі не суперечить і душа як гріє!

П'яту річницю незалежності Україна зустріла антарктичною державою — остаточний акт передачі британської дослідницької станції "Фарадей" Україні підписано 7 лютого 1996 р. Офіційно закріплено нашу присутність на шостому континенті — перемога не тільки науковців, а й політиків: "Фарадей" був ласим шматочком для багатьох держав, які вже мають або боряться за звання "ударник антарктичної праці".

Чилійці, аргентинці, болгари, поляки не приховували сподівання, що Україна прогавить британську станцію, — розповідає керівник делегації, народний депутат, заступник голови Комітету ВР з питань екологічної політики Анатолій Писаренко. — Чому? — зрозуміло: за оцінками, Антарктида — фантастично багатий континент. До 10 відсотків світових запасів вугілля, нафта, залізни руди, дорогі метали і коштовні мінерали. Навіть знаменитий антарктичний лід — об'єкт можливого прибуткового бізнесу, якщо зважити, що за екзотикою криється 60 відсотків усього світового запасу води (лід тут утворився з прісної води найвищої якості). Антарктида сьогодні — остання нічийна сировинна база планети, постійна прихрипність на якій завтра означатиме гарантію прибуткового геостратегічного лідерства, а антарктичні станції є своєрідними заявочними стовпцями.

Нетерпляче чекаючи, коли з українського гачка зірветься принада здобич, в багатьох країнах обраховували прибутки від "завтра", в нашій — за звичкою, було досить тих, хто бачив тільки "сьогодні": за такої біднос-

ти нічого вкладати гроші у "Фарадей", на біса та Антарктида.

Особливо "ощадливим" довелося пояснювати, для чого потрібна нам антарктична станція за допомогою народного прислів'я про причину бідності. Аргумент переконливий. До речі, про "сьогодні": крім усього іншого Україна тепер має можливість ловити рибу і добувати криль в багатючих антарктичних водах

— одержання квоти на це можливе лише за умови проведення наукових робіт у цьому регіоні.

Великобританія запропонувала Україні "Фарадей" безплатно, хоч його вартість становить понад 9 мільйонів фунтів стерлінгів, і було досить бажаючих купити станцію.

Не альтруїзм, а діловий розрахунок лежав в основі цього красивого жесту, — вважає Анатолій Писаренко. — З огляду на екологічні вимоги, щоб демонтувати закриту станцію, британцям довелося б викласти стільки коштів, скільки потрібно на побудову нової. Українські полярники погодилися до 2006-го року продовжувати деякі наукові програми, якими займалися колишні господарі "Фарадея": насамперед, магнітні, іоносферні та метеорологічні спостереження. Передаючи станцію в дар Україні, Великобританія, безперечно, оцінила великий внесок наших учених у дослідження Антарктиди.

"Фарадей" хоч й належав до найстаріших британських антарктичних станцій, на момент передачі за рівнем наукового забезпечення і благоустрою перевершував кращі аналоги радянських часів. Таким його й одержали нові господарі. Це тільки від Росії Україна приймає купи металобрухту замість законних кораблів: командувач ВМС віце-адмірал В. Безкороваїнний навіть збирався відкликати свій підпис під угодою про поділ Чорноморського флоту. Британці виявилися людьми честі навіть у найдрібніших деталях. Повний комплект запчастин, наприклад, забезпечить роботу протягом 5-ти років. Українським полярникам залишили навіть запаси провіанту і пального. Кожне робоче місце має підбір дослідної апаратури і повністю комп'ютеризоване. Апаратура просто унікальна. Станцію обладнано супутниковим зв'язком. Тут одночасно можуть працювати до 24 осіб.

Анатолій Аркадійович згадує, як зворушливо прощалися британські дослідники з "Фарадеєм". Під суркіт боцманських свистків моряків корабля Ї Величності "Ендурас", що прийшов забрати своїх полярників, було

(Закінчення на задніх сторінках обкладинки.)

У ПАМ'ЯТЬ МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

В 4-ту болючу річницю з дня смерті незабутнього мого чоловіка *Мирона Левицького*, який упокоївся 17-го липня 1993 р. й похоронений на цвинтарі св. Володимира в Оквілі, жертвую в Його світлу пам'ять \$100.00. на пресовий фонд журналу "Нові Дні".

Пам'ять про нього і його мистецтво житиме вічно !

Галина Левицька, Торонто

У ПАМ'ЯТЬ Г. А. ОЛЬОВИКА

Замість квітів на свіжу могилу мого вірного друга *Г. А. Ольовика*, складаю пожертву на "Нові Дні" в сумі 50 анг. фунтів. Царство Йому небесне і вічна пам'ять !

Друг А. Ваколенко, Лондон

У ПАМ'ЯТЬ СОФІЇ ПИШКАЛО

...В прилозі висилаємо чек на \$130.00. \$30.00 на дальшу передплату журналу "Нові Дні", а \$100.00 — пожертва на пресовий фонд у 10-ліття смерті сл. пам'яті *Софії Пишкало*.

Віра і Омелян Денисюки, Торонто

У ПАМ'ЯТЬ ВАСИЛЯ ТКАЧУКА

Залучую переказ на суму \$45.00 як нев'янучий вінок на могилу нашого дорогого брата *Василя Ткачука*, який відійшов до вічної Ватри 16-го листопада 1996 р., на 85-му році свого грудолубного життя.

Покійний був шанований серед громади, належав до різних організацій, у тому й до близького душі Гуцульського товариства "Черемош", був допомагаючим членом Капелі Бандуристів Гр. Китастого та меценатом Українського Освітньо-культурного Центру у Філядельфії.

Вічна Йому пам'ять !

брат Дмитро з дружиною Оксаною, Філядельфія

Св. п. АННА ШАНДА

Після гяжкої недуги, 17-го квітня 1997 р. в Торонті відійшла від нас у вічність *Анна Шанда*, залишивши в глибокому смутку дорогого мужа й дітей — Анатолія та Раю зі своїми сім'ями.

Анна народилася 22-го листопада в Гайсині на Поділлі, в родині ремісника Андрія Цехмейструка. Під час I-ої Світової війни її батько був у війську, а згодом, в австрійському полоні. Без батька сім'я тяжко терпіла, гож Анна вже змалку зазнала голоду й холоду, а пізніше, сиротою, пережила колективізацію, великий голод і взагалі совєтські злидні.

Під час II-ої Світової війни Анна з сім'єю переїхала до Австрії, а пізніше до Канади, спочатку до Альберти, а

згодом до Торонга, де вона була членом катедри св. Володимира майже 40 років.

Панахиди відправили отці Богдан Сенцьо і Василь Макареник, а чин похорону — владика Юрій, разом із священниками. Програму тризни вміло провів Іван Данильченко, з висловами співчуття родині від земляків і друзів.

Анна була людиною доброю і жигтерадісною. Хоч вона дуже страждала в молодих роках, її старші роки плили тихими водами: вона втішалася своїми дітьми, внуками і правнуками. Царство Йй Небесне !

В ПАМ'ЯТЬ МИХАЙЛА ГАВИ

...Висилаю Вам чек на суму \$60.00. \$30.00 за мій журнал, а \$30.00 — замість квітів на могилу в пам'ять *Михайла Гави* складаю на пресовий фонд "Нових Днів".

Зоя Гречка, Торонто

ПОМЕР ВОЛОДИМИР МАЗУР

24-го березня 1997 р. помер у Чікаго внаслідок тяжкої недуги відомий громадсько-політичний діяч, голова Світового Українського Державницького (раніше — Визвольного) Фронту, голова Народної Помочі, член Проводу ОУН і член керівництва більшости підпорядкованих цій партії організацій — *Володимир Мазур*.

Він народився 5-го серпня 1921 р. в селі Салогубівка Роменського району, в родині заможних селян, яких комуністи розкуркурили в 1929 р. Це великою мірою й визначило дальший життєвий шлях покійного.

ПОМЕР проф. д-р ОЛЕКСА ГОРБАЧ

Ділимося з читачами сумною вісткою, що 23-го травня ц. р. після важкої недуги помер на 79-му році творчого життя довголітній професор славістики Університету ім. Й. В. Гете у Франкфурті св. п. д-р *Олекса Горбач*.

Він був одним з найвидатніших наших мовознавців і автором багатьох наукових цінних праць. Деякий час проф. д-р Олекса Горбач друкувався в "Нових Днях", як і його дружина Анна Галя Горбач.

Родині Покійного і його приятелям висловлюємо глибоке співчуття !

Св. п. д-р СТЕПАН ДЕРШКО

В останню хвилину наспіла з Саскагону сумна вістка, що 16-го червня 1997 р. упокоївся відомий український громадсько-політичний діяч, провідний член багатьох українських і загальноканадських організацій, довголітній читач, співробітник і добродій "Нових Днів", св. п. доктор ветеринарних наук *Степан Дершко*, родом з Буковини.

Засмученій дружині, синові і приятелям покійного висловлюємо наше глибоке співчуття. ✠

КОЛИ СФІНКС ЗАСМІЄТЬСЯ...

...І далека Вітчизна нагадує про себе, коли тут, у Канаді, вам долипає у вухо: "Це не наші проблеми, а ваші" і "Нічого на мене посилається", коли ви загинаєтесь учтєвро, щоб заповнити анкету за столиком, який чомусь нижчий за рівень ваших колін, і стоячи у черзі, якимось аж нутром своїм відчуваєте, що вам тут не раді, що під поверхневим натягом стриманості там, у віконці, зріє і може ось-ось прорватися щось таке знайоме, таке... Від чого, власне, й тікали. Ця дівчина, яка, похмуро глянувши у ваші папери, відпливає кудись у надра замкненого для простих смертних коридору, і люди довго виглядають її повернення. І ще оці сімейні, суто особисті обставини, що їх люди, затинаючись, мусять розповідати у присутності мовчазної черги, яка рада б не слухати, та нікуди ж дітись.

Налякавши новою реальністю, молоді імігранти можуть скільки завгодно скаржитись одне одному на численні труднощі, аж тут виявляється, що вони й не зчулись, як уже звикли до посмішок (справжніх чи вдаваних) при їхній появі у казенних сінях, готовності допомогти, швидких і компетентних рішень і до шанування приватності, навіть якщо ти дивак, забудько або не вмієш до ладу пояснити, що тобі треба. І ось, по кількох роках у Канаді, наперекорні остаточного рішення хлюпнувши боязкою хвилькою у маленьке фойє із низьким столиком, вони виносять дещо призабуте (і знову відживлене) відчуття розгубленості й провини за те, що відривали від важливих справ зайнятих серйозних людей, які навіть зачинились на ключ, щоб ніхто їм не заважав. Тому, мабуть, і дівчина у віконці їм ні разу не усміхнулася.

Остаточне ж рішення приймається якимось саме собою.

Стародавні єгиптяни вважали, що в останню мить перед кінцем світу сфінкс засміється. Можливо, саме годі українцеві правдиво зрадіє другому українцеві і полюбить його як самого себе — на своїй чи на чужій землі...

Левко Кім

Вельмишановна Редакція !

Несподівано мені до рук потрапило декілька чисел вашого чудового журналу. Я їх перчитала "від дошки до дошки". Дуже вдячна за радість, якою ви обдарували мене. Низький уклін вам за те, що друкуєте на своїх сторінках пісні Валеріяна Григоровича Стратуци. Це чудові пісні. Хто почув їх раз, не забуде ніколи. Їх з задоволенням співають українці Санкт-Петербурга, їх часто можна почути по радіо, їх друкують часописи України і Росії. А, якби ви знали, яка це чудова щира людина. Його поважають всі, хто його знає: і українці, і росіяни... Прошу вибачити мені за помилки, якщо вони є, бо я все життя прожила в Росії, вчилася в російській школі, а українську мову вивчила самотужки.

З повагою до вас,

Світлана Андріївна Шарова

ПРЕЗИДЕНТОВІ США
(Копія Редакції "Нових Днів")

Вельмишановний пане Президенте !

Від імені моїх співвітчизників прохаю Вас через свої численні міжнародні дипломатичні важелі вплинути на лідера лівих парламентаріїв Олександра Мороза, щоб від-

мінити існуючі закони Верховної Ради про паркування пенсій та допомоги сім'ям на дітей громадянам України. Згадані закони — це тихий геноцид українського народу, це повернення лівих до створення штучного голодомору з 1932-1933 років.

Я на заслуженому відпочинку. В мене 51 рік праці, із них 37 років з туберкульозними хворими. Моя пенсія 47 гривнів, а моєї дружини — 50 гривень, хоч вона працювала в психіатричній лікарні, що еквівалентне праці шахтаря. Допомога держави на дитину по 12 гривень. Що це, курям на сміх? За помешкання потрібно заплавити 60 гривень, один кілограм хліба — 1 гривня 60 коп., а м'яса — 6 гривень. І то з кожним днем стає дорожче. То як же можна вижити? Подібних, як ми, в Україні мільйони: учителі, лікарі, інженери, робітники та інші. Але як зрозуміти, коли пенсіонери, бувши при советській міліції, працівники соцз-абезу, банківські працівники, судів отримують пенсію понад 200 гривень? Високу пенсію отримують усі бывші працівники владних структур. А їх чимало! Як же відношення вони мають до сучасної України? Чому собі парламентарії України ухвалили платню 700-1,100 гривень, а депутати регіонарних управлінь мають понад 300 гривень? Це звється суспільним паразитизмом. А ми ж трудилися для добра народу, а не для комуністичної партії. Чому ліві сили, про-комуністичні владні структури поділяють нас на субукраїнців, українців і суперукраїнців, що суперечить конституції України?

293500 Україна, Львівська обл.

м. Стрий, вул. Січових Стрільців, 12, пом. 76
Бідочко М.

ЛИСТИ З УКРАЇНИ

Добрий день шановна редакціє журналу "Нові Дні" !

Я давно збирався написати Вам листа, але не наважувався. Адже в своєму листі я буду скаржитися на своє життя, а люди прочитавши мого листа скажуть: "Та багато людей в Україні живуть ще гірше тебе і не скаржаться, а допомагають вижити в цих умовах!" І я намагаюсь вижити, але я не бачу кінця цьому змаганню на виживання і тому вирішив написати Вам листа. Можливо знайдуться люди, яких зацікавить мій лист і відгукнуться на нього. Мене звали Віктор Бондар. Мені 30 років. Я працюю вчителем історії в середній школі число 13 м. Черкаси. Ось, уже 3 місяці як мені не виплачували заробітної платні, а я ходжу на працю кожен день, навчаю дітей... Але я повинен купляти кожен день хліб, молоко та інші продукти харчування. В мене є дружина і донька. Дружина закінчила педагогічний інститут, але влаштуватися за спеціальністю вона не має змоги. В Україні зараз такий час, що роботу знайти важко. Підприємства не працюють, масове безробіття в країні. Але навіть ті, хто працює не отримують по 3, 4, 5 місяців плати за свою працю. Я з дружиною проживаю в одній квартирі зі своїми батьками і не уявляю, як би ми жили, якби не підтримка батьків-пенсіонерів. По радіо і телебаченню я чую і бачу те, що західні країни надають Україні кредити для її розвитку, але в свої 30 років я прекрасно розумію, що гроші залишаються в кишенях тих, хто стоїть біля керма нашої держави. І збагачується лише незначна частина нашого суспільства, а більшість, в тому числі і я, падає на дно. Багато людей ідуть на заробітки в інші країни (Росію, Польщу, Чехію). Але отримують вони невеликі гроші, бо з їхньої праці живуть багато посередників, які забирають основний заробіток.

Не подумайте, що я боюся фізичної праці. Незважаючи на те, що я вчитель, я люблю займатися фізичною робо-

тою, я багато вмю робити власними руками. І я хотів би звернутися до тих людей, що надають кредити моїй державі: Можливо, погрібно звернути увагу на те, кого Ви фінансуєте і що Ви фінансуєте! Ті кредити, що їх надає міжнародне співтовариство йдуть в кишеню тих, хто стоїть при владі. А простий український народ поставлений на грань виживання. Було б краще, щоб підприємці, які хочуть вкладати гроші в українську економіку інвестували не державу, а конкретні проєкти. Таких проєктів можна було б знайти багато, було б бажання їх реалізовувати. А, можливо, знайдуться люди, які можуть запропонувати роботу у себе в господарстві у Вашій країні. Адже, це також один із видів інвестування України. Попрацювавши деякий час, я б повернувся в Україну збагачений досвідом і зміг, за зароблені гроші побудувати будинок, дати освіту дітям, та взагалі, жити без страху за завтрашній день.

З повагою до Вас і читачів Вашого журналу,

Віктор Бондар — житель міста Черкаси

P. S. Якщо хтось побажає написати мені листа, то моя адреса така:

257030 Україна, м. Черкаси, вул. Ватутіна, 235, кв. 13
Віктор Бондар

Вельмишановний пане Мар'яне Дальний !

Сердечно дякую редакції Вашого часопису за приємний подарунок — за можливість одержувати і читати "Нові Дні". З цікавістю їх читають і мої добрі знайомі: місцеві поети, вчителі, журналісти, більше дізнаються про творчість майстрів художнього слова в Україні, в далекій діаспорі, про пелючки шляхи єднання українства, відродження нашої багатогражданної держави і тих лицарів духу, які віддають їй свою любов і зі своїм полум'яним словом стоять на її захисті. Хай Бог додає їм сили і творчої наснаги !

Користуючись нагодою, хочу висловити також вдячність колишньому адміністратору хору панові Павлові Дрозду, яким в 1940–1941 роки керував наш земляк, славетний диригент Нестор Городовенко. Він відгукнувся на мою статтю "Повернутий із забуття" ("Н. Д.", № 6, 1996 р.) і зголосився допомогти у збиранні спогадів про видатного мистця, що розкрив свій великий диригентський талант і у Канаді. Дякуючи "Новим Дням", в Україні тепер більше довідуються про подвижницьку творчість Н. Городовенка у діаспорі, про що не мали змоги знати упродовж багатьох десятиліть.

Зичу "Новим Дням" збільшення читацького загалу, успіхів у благородній місії єднання співвітчизників, воскресіння сили і духу нашої благословенної Батьківщини!

З пошаною і вдячністю,

Георгій Шибанов — мистецтвознавець, публіцист

315440 Україна, смт. Чорнухи, Полтавської обл.
вул. Комсомольська, 2, пом. 15, тел.: 9–12–87

Вельмишановний Пане Редакторе !

Якось у журналі "Нові Дні" надруковано вірші Анатолія Мироценка з Донбасу (м. Слов'яногірськ) та невелику передмову про тяжку долю цього талановитого українського поета, вкрай зацькованого комуністичними русифікаторами за часів їхнього володарювання. Та публікація дала добрі плоди. З Канади поетові почали надходити благодійні майнові і продовольчі посилки, які допомогли людині у лиху годину вижити і продовжити літературну діяльність. Тією благодійницею стала пані Олена Лисик,

яка живе в Ошаві, а родом вона з Донбасу. Десь 20–літньою її вивезли батьки під час II-ої Світової війни спочатку в Німеччину, а потім у Канаду. Ця жінка — добре серце — має в Канаді велику рідню: синів, дочок, більше десяти онуків... Усі вони бережуть українську мову, віру, народні традиції. А сама пані Олена ще й займається також шляхетною справою, як благодійна допомога землякам.

І справа, звичайно, не лише в тих речах, що містяться у посилках. Самі посилки, це як посів доброти, паростки солідарної єдності українців. А це найцінніше, найпогрібніше зараз Україні, коли розбудовується вона самостійною державою.

Дуже прошу Вас, пане Редакторе, знайдіть хоч трохи містечка у журналі аби сказати добре слово пані Олені і всім тим українським канадійцям, які в ці нелегкі розбудовчі часи і словом, і конкретним посильним діями допомагають своїй батьківщині стати на ноги.

З повагою і надією,

Станіслав Тищенко — журналіст, м. Донецьк

ВІДГУК НА СТАТТЮ ЮРІЯ МОШИНСЬКОГО "ПРО МИСТЦІВ" (журнал "Нові Дні", ч. 559)

Уже своєю назвою ця стаття містка і приємна. Справді, про мистецтво і про його велике значення ми говоримо часто. А ось, про самих мистців, на жаль, рідко. Нібито мистецтво твориться окремо від людини, само собою, відсторонено від неї. Але ж кожен мистецький твір виношений мистцем, вистражданий ним, створений його великою напругою сил, його безсонням, його перевтомою. Чому ж праця мистця не поцінюється належним чином? Чому творчою людиною ніхто (і, як виявляється, ніде) не опікується?... То ж і плачуть мої рядки:

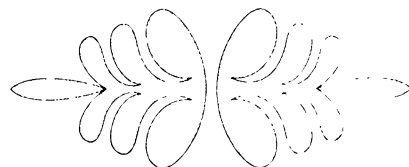
*"А сонце поза хмарою,
немов каганчик, блимає —
отак моя поезія:
їй простору нема
ні засвітитись щирістю,
ні прозвучати римами...
Куди вона не кинеється —
з усіх боків п'ятьма..."*

Ота вічна п'ятьма — неуха і неповага до творчої особистості. Ота вічна боротьба за виживання обдарованих... Тільки золоте терпіння мистця дає змогу щось створити.

Україна 245520, Сумська обл.
м. Охтирка, вул. Островського, 30–Б
Катерина Квітчаста

* * *

У справі матеріальної і фінансової допомоги отримуємо з України в останній час стільки листів, що не можемо надрукувати навіть частини з них. Тим більше, що вичерпана фінансово українська діаспора неспроможна усім допомогти. Нагадуємо читачам, які потребують особистої допомоги, що в Україні діє вже понад сотня відділів Суспільної Служби, а для допомоги в розвитку приватних підприємств створено кредитові спілки майже в усіх районах країни. — *Ред.*

ПОЖЕРТВИ на ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

(до 25-го червня 1997 р.)

Юхименко Рая, Торонто, Онтаріо (із тризни в пам'ять своєї мами Анни Шанди)	\$150.00	Матула Ольга, Потомак, Меріленд	17.50
Ваколенко А., Донкастер, Англія (замість квітів на свіжу могилу св. п. Г. А. Ольовика)	£50.00	Грегорет Марія, Ст. Пол, Міннесота	15.00
Денисюк Омелян, Торонто, Онтаріо (у світлу пам'ять Софії Пишкало)	100.00	Сененко Яків, Сиракюзи, Нью-Йорк	15.00
Юхименко Іван, Торонто, Онтаріо (з нагоди 100-ліття нашої мами Онисії, довголітньої передплатниці "Н. Д.")	100.00	Фірішчал Осип, Чикаго, Ілліной	15.00
Даркович Влас, Едмонтон, Альберта	70.00	Божик Марія, Торонто, Онтаріо	10.00
Іщенко Микола, Садбурі, Онтаріо (в пам'ять Ольги і Романа Горготів)	70.00	Гайовий Федір, Сірен, Вісконсін	10.00
Темницька Софія, Клінгтон, Нью Джерсі	70.00	Коваленко Павло, Тандер Бей, Онтаріо	10.00
Ткаченко Тетяна, Торонто, Онтаріо	70.00	Кульчицька О., Мілгров, Онтаріо	10.00
Ярославська Марія, Нью Йорк, Н. Й.	70.00	Онішко, о. прот. Сергій, Манука, Австралія	10.00
Відпочинкова оселя "Україна", Дорчестер, Онтаріо	50.00	Горбушко С., Гобарт, Тасманія	7.00
Ткачук Дмитро і Оксана, Філядельфія, Пенсільванія (в пам'ять брата Василя Ткачука)	45.00	Боднарчук Емілія, Торонто, Онтаріо	5.00
Дяковський Мирослав, Торонто, Онтаріо	40.00	Івасиків Л., Тандер Бей, Онтаріо	5.00
Кравченко Валентина, Лідкомб, Австралія	40.00	Чмір Юрій, Дедгам, Массачусет	5.00
Сарнавський Петро, Монреаль, Квебек	40.00		
Александр Борис, Монтерей, Каліфорнія	35.00		
Чернецький Іван, Калгарі, Альберта	35.00		
Жук Люба, Монреаль, Квебек	35.00		
Шембель Галина, Бінгемптон, Нью-Йорк	35.00		
Шгунь Мусій, Лондон, Англія	35.00		
Баргашевський Іван, Ілочестер, Англія	30.00		
Безотосний Микола, Ст. Катеринс, Онтаріо	30.00		
Білас Мирон, Дженкінгтон, Пенсільванія	30.00		
Гречка Зіна, Вестон, Онтаріо (в пам'ять Михайла Гави)	30.00		
Данчук Тетяна, Торонто, Онтаріо	30.00		
Шелест Володимир, Стітсвіл, Онтаріо	30.00		
Бондарівський Олександр, Лондон, Англія	25.00		
Дем'янчук-Шалапай Т., Лондон, Англія	25.00		
Дзюбинський Ерас, Голівуд, Флориди	25.00		
Довгоп'ят Іван, Лондон, Англія	25.00		
Канарейський Олекса, Кельовна, Б. Колумбія	25.00		
Кравець Анна, Едмонтон, Альберта	25.00		
Педенко Віктор, Торнгілл, Онтаріо	25.00		
Ревуцький Валеріян, Ванкувер, Б. Колумбія	25.00		
Свириденко Петро, Тандер Бей, Онтаріо	25.00		
Щупер Марія, Торонто, Онтаріо	25.00		
Гришук Альбіна, Едмонтон, Альберта	20.00		
Дзюбенко Василь, Ванкувер, Б. Колумбія	20.00		
Дубровська Марія, Сільвер Спрінг, Меріленд	20.00		
Запішний Дмитро, Порт Робінсон, Онтаріо	20.00		
Каранович Дарія, Ірвінгтон, Нью Джерсі	20.00		
Кармелюк Олекса, Ляс Вегас, Невада	20.00		
Кліш Віра, Філядельфія, Пенсільванія	20.00		
Колісниченко Оксана, Мінеаполіс, Міннесота	20.00		
Константин Марія, Воррен, Мічоген	20.00		
Лютий-Лютенко Юрій, Сомерсет, Нью Джерсі	20.00		
Мигаль Євген, Міссісага, Онтаріо	20.00		
Михалків Т., Садбурі, Онтаріо	20.00		
Негрич Марія, Торонто, Онтаріо	20.00		
Сірик Григорій, Форт Ірі, Онтаріо	20.00		

ПЕРЕДПЛАТИЛИ ЖУРНАЛІ в УКРАЇНУ:

Даркович Влас, Едмонтон, Альберта	1
Іщенко Микола, Садбурі, Онтаріо	1
Кармелюк Ніна, Ляс Вегас, Невада	1
Пишненко, о. прот. М., Санбадс, Англія	2
Ткаченко Тетяна, Торонто, Онтаріо	1

Всім жертводавцям—добродіям і добродійкам
сердечно дякуємо за підтримку
у виживанні "Нових Днів".

Редакція і Адміністрація.

ЯК "ФАРАДЕЙ" СТАВ...

(Продовження зі стор. 45-ої.)

спущено британський прапор, який майорів над остро-вцем майже 50 років. В очах завжди стриманих англійців блищали сльози.

А далі настала мить, якої я ніколи не забуду, доки житиму. Далі сльози покотилися в мене, хоч я не нале-жу до гонкосльозих. Але це була така хвилина... Під звуки державного гімну я підняв над станцією в далекій, немислимо далекій Антарктиді наш синьо-жовтий пра-пор... На карті світу з'явилася українська антарктична станція "Академік Вернадський"! Шостий континент наблизився до берегів Дніпра...

Під час експедиції Анаголій Писаренко вів щоденник: "...зафрахтований "Академік Борис Петров" пере-обладнаний для здійснення туристсько-транспортних перевезень. І зараз на борту близько 15 тонн вантажу нашої експедиції і чергова партія туристів, цікавих до екзотики"... "Через дві доби плавання почали виднітися скельні виступи Вогненної Землі... Сильна течія, айс-берги і крижини. Бували моряки вгішалоу, що пливемо майже в штильових умовах, а тим часом гяжкі хвилі сильно розгойдують судно. Інколи піс корабля повністю накриває зустрічна хвиля"... "Нарешті прибули на стан-цію. Висадитися на берег виявилось не зовсім просто... Людей і вантаж доставляли меткі моторні човни, які тут називають зодіями... Працювали всі — учасники екс-педиції, зимівники зі станції, члени екіпажу і... навіть безтурботні туристи. За час подорожі вони пройнялися Україною і важливістю того, що мало відбутися. Всі розуміли — це історична подія..."

(Закінчення на наступній сторінці обкладинки.)

POSTAGE PAID AT TORONTO
Publications Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:

NOWI DNI
P.O. Box 400, STA -D-
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

ПОНАД 500 ТИСЯЧ УКРАЇНЦІВ У ДІЯСПОРІ КОРИСТУЮТЬСЯ НАШИМИ ПОСЛУГАМИ

ПЕРЕСИЛКА ДОЛЯРІВ

Достава до рук адресата
3-14 днів

Експрес-достава
24-48 години

МІСТ МЕЕСТ

Tel.: (416) 236-2032

Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, ON M8Z 2X3

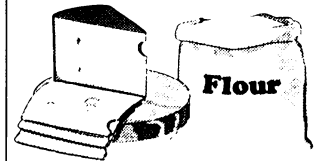
Щоб помістити Ваше замовлення,
отримати безплатний каталог
та детальнішу інформацію
дзвоніть на число:

1-800-361-7345

або до наших агентів

ПРОДУКТОВІ ПАЧКИ

з каталогу

Достава
1-4 тижнів

ПАЧКИ ЛІТАКОМ

ДОСТАВА
1-4 тижнів

ДОСТАВА
4-8 тижнів

Підбираємо пачки з хати • Телефонуйте сьогодні!

Доставляємо в Україну, Молдову, Білорусь, Росію, Прибалтику

АВТА • ТРАКТОРИ • ПОБУТОВА ТЕХНІКА • ЕЛЕКТРОНІКА • КУР'ЄРСЬКІ ПОСЛУГИ • ПОДОРОЖЕВІ ПОСЛУГИ

МІСТ гарантує Вам надійну і добру обслугу!

40 Літ Існування

SIPCO OIL LTD. (416) **232-2262**

- ♦ Автоматична Доставка Оливи
- ♦ Повна 24-годинна Обслуга Печей

Високоєфективне Опалювальне Обладнання
Знижки до 30%

(416) **233-4820** **SIPCO ENERGIES LTD.**

Незалежний Представник **LENNOX**

Уповноважений Представник Authorized Dealer
COMBUSTIBLE GAS

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ З УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН

ВИГОТОВЛЯЄМО НА ЗАМОВЛЕННЯ
ЗА ДОСТУПНИМИ ЦІНАМИ
ПРОФЕСІЙНО ВИКОНАЄМО
НАПИСИ ТА РІЗЬБУ

416-232-1250

83 SIX POINT ROAD • TORONTO • ONTARIO

Member of Ontario Monument Builders Association

DIVISION OF **SIPCO**

ЯК "ФАРАДЕЙ" СТАВ...

(Закінчення з попередньої сторінки обкладинки.)

Подія відбулася. Попереду — щоденна робота наших полярників: виконання державної програми досліджень України в Антарктиді. Вона передбачає широкий спектр: проведення фундаментальних і прикладних досліджень атмосфери, біологічних і мінеральних ресурсів, клімату Південної півкулі Землі, гідрографічних, океанологічних, медико-фізіологічних та інших досліджень

в інтересах "сьогодні" і "завтра" і пер уже оксаничної України, розвитку науки та міжнародного співробітництва. І ще одна багатобічна пригода — туризм. Дасть Бог — і ми колись зможемо поцінувати не тільки теплі води Південної України, а й іскристу екзотику найхолоднішого Півдня планети. А там до якоїсь річниці незалежності і наші депутати "проінспектують" екологічну політику Антарктиди. Не все ж Говерлю ім штурмувати...
"Голос України"